

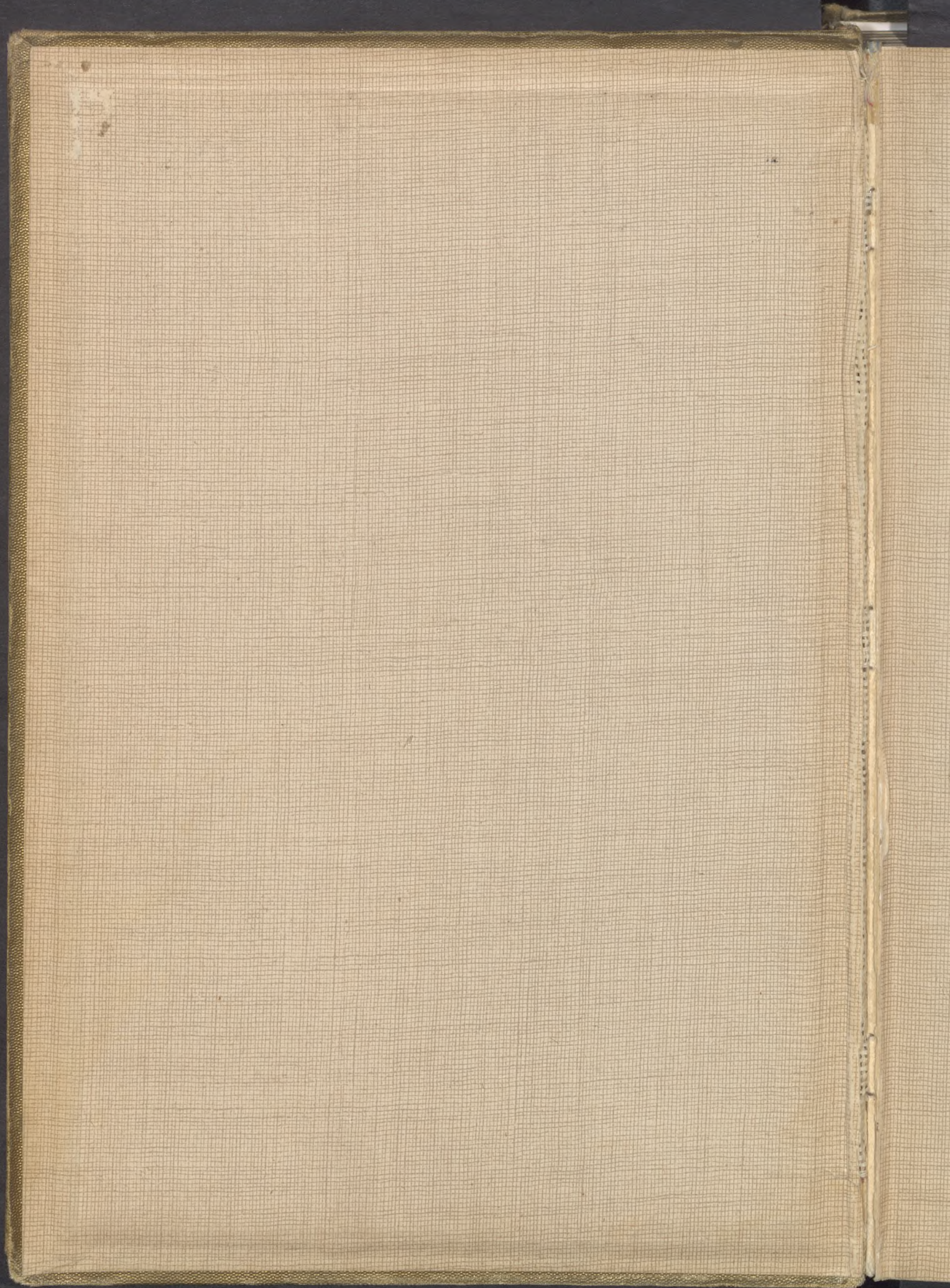

MESEK
IRTA: HERCZEG
FERENC.

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

POSNER, BUDAPEST

OSZK

42.

350 —

Am

A huszár fölemelt lándzsával állt előtte

MESÉK

IRTA

HERCZEG FERENC

MÜHLBECK KÁROLY RAIJZAIVAL

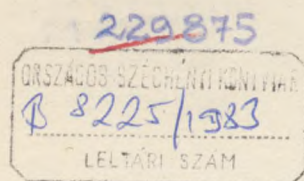
MAGYART A
MAGYARNAK

BUDAPEST, 1912

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

Minden jogot fenntartunk.

BUDAPESTI HIRLAP NYOMDÁJA.

A bujdosó bábuk

S.

Az idő már erősen éjfélnek hajolt. A sötét gyermekszobában mély csönd honolt, csak a kályhában pattogott még néhány haragos parázs, az öreg fali óra meg fontoskodó hangon ütötte el a tizenkettőt.

Tibor és Linka édesen szunnyadtak ketreces ágyaikban. Hogyisne! Egész délután lihegve gázoltak a friss hóban, lenn az udvaron, künn a kertben, no meg a kert alatti réten is, bár apa szigorúan megtiltotta.

Mikor az óra most elütötte az éjfél (ráadásul még zümmögött is egyet), a hálósoba csöndjében egyszerre titokzatos hangok emelkedtek. Apró léptek tipegése, mintha egerek futkároznának a padlón, halk hangok sipolása, melyek csodálatosan hasonlítottak emberi beszédhez.

— Jaj, a karom, óh, a karom! — sipította egy vékony hang. S az ágy alól egy kétarasnyi Paprika Jancsi

mászott elő, kit Tibor karácsony estéjén kapott. Piros csörgősapkát és kék bugyogót viselt. Tehetséges Paprika Jancsi volt: ha az ember megnyomta a gyomrát, összezörrentett két réztányért, melyet két kezében tartott.

— Jaj, a karom! — sopánkodott az apró legény.

— Mi baj, János gazda? — kérdezte egy másik hang. A közel álló kosárból csinos kis huszár szökött elő, ki két nap óta szintén Tibor szolgálatában állott és aranyujtásos attilát viselt.

— Nagy a bajom, vitéz uram! — jajgatott Jancsi; — képzelje: a gazdánk tegnap kicsavarta a karomat, a kezem most is a hátamon áll.

— Ezen talán segíthetünk, — mondta a huszár. Azzal megfogta Jancsi karját és szépen visszagörbítette drótsuklyóját.

— Köszönöm alássan, — szólt Jancsi, ki a műtét alatt kissé fölszisszent.

— Aj, — kiáltotta a vitéz, — hiszen a hasad is ki van lyukasztva!

— Nini, arról meg is feledkeztem. A gazdánk tegnap látni akarta, hogy milyen belülről és kívágta ollóval.

Jancsi savanyu arccal tekintett végig magán, amint azonban észrevette, hogy testéből közönséges kóc kandikál elő, hirtelen eltakarta a vágást két réztányérjával. (Ő azt szokta mondani, hogy finom lószőrrel van kitöltve.)

— Mi ugyan rossz kezekbe kerültünk; — mondta a huszár búsan, — engem is megmosdattak tegnap a hóban, a bajuszom egészen össze van mázolva.

A BUJDOSÓ BÁBUK

E pillanatban halk zokogás ütötte meg fülüket: a szoba sarkából újabb alak közeledett feléjük. Linka új bábuja volt, ennivaló csinos baba, vállára hulló aranyhajjal, búzavirágkék szemekkel, melyeket le is tudott húnyni, ha lefektették.

A vitéz katonásan szalutált. Régóta ismerte a ba-

bát, már a játék-kereskedésben is egy állványon laktak, porolások alkalmával hébe-korba találkoztak is.

— Miért sír, kisasszony? — kérdezte résztvevően.

— Nagyon szerencsétlen vagyok, — zokogta a baba. Annyira örültem, hogy végre elhagyhatom a kereskedést, hol egész nap sötét skatulyában kellett feküdnöm, — úgy vágyódtam a csillogó karácsonyfa, s a kacagó gyermekek után! — de most jobb szeretném, ha újra ott lehetnek régi helyemen... Szívtelen gyermekek ke-

zébe kerültem. Képzeljék: Tibor úrfi leharapta az orromat, azt hitte, hogy csokoládéból van . . .

A boldogtalan baba görcsösen fuldoklott, — hallgatói iszonyodva kiáltottak föl. A huszár elfelejtette, hogy nőtársaságban van, s azt találta mondani: terringettét! Aztán vigasztalni kezdték a babát: a huszár azzal, hogy babánál is fő a jó szív, Jancsi pedig azzal, hogy vannak művészek, kik egy kis viaszból új orrot tudnak csinálni.

— Ha már első nap így bánnak velünk, — mondta a baba, — mi lesz később, ha ránk úntak?

— Fogadni mernék, — jegyezte meg Jancsi, — két hét múlva már dirib-darabra leszünk tépve.

— Én nem félek a haláltól, — szólt a vitéz, — de mégis szomorú dolog egy vásott gyermek keze alatt elpusztulni.

Mindhárman elhallgattak, végre a huszár elszántan mondta:

— Barátaim! Ezt nem tűrhetjük, indítványozom, hogy meneküljünk innen. Szökjünk vissza a játékkereskedésbe, ott feküdjünk szépen régi skatulyáinkba; meg lehet, hogy jövő karácsonykor jobb kezekbe kerülünk.

Jancsi rögtön beleegyezett a tervbe, a baba kissé ellenkezett. Végül azonban ő is rávétette magát.

A szoba ajtaja csukva volt. Jancsi, aki tudott tornászni, fölmászott a kilincshez és belecsimpaszkodva addig rángatta, míg az ajtó halk zajjal meg nem nyílt.

A szökevények dobogó szívvel lesték, nem ébredt-e föl valaki, aztán lábujjhegyen kisompolyogtak a folyosóra.

A BUJDOSÓ BÁBUK

Alig haladtak néhány lépést, midőn a baba, aki előre ment, ijedten fölsikoltott. Az utat egyike amaz éjjeli fenevadaknak állotta el, melyeket az emberek egereknek szoktak nevezni. Az egér csillogó szemekkel, haragos cincogással csapott eléjük. A huszár kardja után nyúlt, oh! most jutott csak eszébe (mit ismerősei előtt gondosan titkolni szokott), hogy a kardot nem lehet kirántani: egy darabból van készítve. Szerencsére ott volt Paprika Jancsi, az az egér orra előtt hirtelen össze-csapta két réztányérját — csin! A fenevad megrökönyödött és hosszú szökésekben iramodott barlangjába.

A bujdosók, a huszárral élükön, tovább mentek. A folyosón találtak egy elejtett kötőtűt; a huszár magához vette, jó lesz lándzsának.

Most már csak egy valakitől féltek: Kokótól, a papagálytól. Az öreg a folyosóajtó mellett lakott állványán; árulkodó, zsémbes madár volt, néhány gorombaságot tudott emberi nyelven rikácsolni, ezért azt képzelte, hogy ő a föld legnagyobb tudósa. A bábukat ki nem állhatta, s ha csak szerét ejthette, feléjük vágott kampós csőrével. A menekülők attól tartottak, hogy Kokó, ki álmatlanságban szenvedett, mint a legtöbb öreg úr, föl találná lármázni az egész házat.

— Ohó! Ohohó! Szöktök? Szöktök?! — kiáltotta most egy hang a homályból. Nem Kokó volt, hanem egy förtelmes kis néger, ki egyéb csecsebecsék társaságában a sarokállványon állt. A bujdosók látásból ismerték, de nem barátkoztak vele, nagyon közönséges gipsz-figura volt, egyebet se tudott, mint vigyorogni.

A kormos fickó most majomügyességgel lekúszott

HERCZEG FERENC

állványáról, aztán cigánykerekeket hányva karikázott a három szövetséges körül.

— Hallod, Ali basa, — mondta Jancsi a feketéhez, — csak nem fogsz ránk árulkodni?

— Dehogy! — vigyorgott a szerecsen, — én is veletek szököm!

Mit volt mit tenni, magukkal kellett vinniök a fe-

kete fickót. Jancsi talált a földön egy régi levélborítékot, ebbe lyukat vágta, s belebújtatták a szerecsent, hadd legyen valami ruhája.

Kokó aludt, így szerencsésen kiértek a pitvarba. A baba ijedten tekintett végig a nagy udvaron: — Istenem, hát ilyen nagy a világ!?

— Még sokkal nagyobb, — bizonykodott Jancsi; — én egyszer végigröpültem a félvilágon, mikor Tibor úrfi ledobott a padlásablakból.

A BUJDOSÓ BABUK

A fellegek közt óriási arany korong úszott, sápadt fénnnyel árasztva el az udvart.

— Mi az odafönn? — kérdezte a baba.

— Az éjjeli nap, — magyarázta Jancsi, ki szeretett tudományával kérkedni.

— Istenem, én félek, jobb szeretnék visszafordulni, — mondta a baba.

A huszár azonban kezén fogta.

— Legyen nyugodt, kisasszony, én megvédem utolsó csipet lószőrömig.

Az udvaron mély hó volt, a baba vigyázva tipegett a huszár után. A szerecsen hátul ment és mezítelen lábain ugrálva, dideregve kiáltotta: ohó!

Melegebb égaljhoz volt szokva.

Jó ideig haladtak, a szegény baba térdig gázolt a hóban és halálra fáradt volt.

— Nem tudok tovább, — mondta, pedig még csak az udvar végén voltak.

Szerencsére, volt a közelében ház; nagy nyitott kapuja mellett hosszú vaslánc függött.

— Sobri komondor szállása, — mondta Jancsi, — oda betérhetünk, a komondor jó ismerősöm.

Sobri nem volt honn, éppen hivatalos szemlét tartott a kert-kerítés mellett.

A társaság befészkelte magát a meleg, zizegő szalmába, s amint fáradt tagjaikat jóltevő meleg kezdte átjárni, csakhamar visszatért bátorságuk is.

A szerecsen jó kedvében valami négertáncot kezdett járni, furcsán kalimpálva lábával és rekedt hangon

HERCZEG FERENC

dalolva, Paprika Jancsi előkereste réztányérját s muzsikált hozzá. A baba ezüst hangon kacagott.

Aztán az indulásra gondoltak.

— Ő nagysága bajosan fog gyalogolhatni, — mondta Jancsi, — majd körülnézek a közelben, hátha találok bérkocsit vagy legalább omnibuszt.

A ketrec mellett most hirtelen hatalmas, fehér alak ágaskodott föl . . .

— Uram Isten! — kiáltott Jancsi rémülten, — jegesmedve!

Nem volt jegesmedve, hanem fehér nyúl, Tibor úrfi tengeri nyula. A füles maga is megszeppent és hátsó lábaira ülve ijedten mozgatta hosszú fülét.

Paprika Jancsi illedelmesen jó estét kívánt neki, aztán elmondta, mi járatban van. A nyúl kíváncsian végighallgatta, majd búsan mondta: bizony, János úr, nem csodálom, hogy elhagyja a házat, nekem is nehéz sorom van: Tibor úrfi mindig a fülemnél fogva hurcol . . .

— Akkor tessék velünk tartani, — indítványozta Jancsi, — jöjjön a játékkereskedésbe.

— Vannak ott nyulak?

— Hogyne volnának! — fehér, fekete nyulak, apró kocsin ülnek, előttük egy dob, ha az ember húzza a kocsit, ütik a dobot . . .

— Az kellemes lehet, — mondta a nyúl. — Nem is lehet nehéz megtanulni. Mit kapnak enni?

— Enni? — szólta Jancsi, — azok nem éhesek, mert ki vannak tömve szalmával, ön is kitömetheti magát...

A nyúl nem értette ugyan meg teljesen a dolgot, de azért ráállt. Jancsi elvezette a kutyaólhöz és bemutatta

A BUJDOSÓ BABUK

társainak. Mikor a nyúl meglátta a babát, csodálkozva meresztette rá nagy üveges szemeit, a szerecsentől kissé megijedt s izgatottan mozgatta orrát.

A huszárnak jó ötlete támadt.

— Ha Nyúl úr szives lenne megengedni, hogy a hátára ülünk, akkor szépen lovagolhatnánk.

A nyúl jószívű fiu volt és nem ellenkezett.

A huszár a nyakába ült, a két hóna alá fogva a

hátas füleit, aztán jött a baba, Jancsi és végül a néger, szorosan egymás derekába fogódzva.

— Mehetünk! — kiáltott a huszár. A nyúl néhány jó nagy szökést tett.

— Ohó! — kiáltott a néger, ki a hóba pottyant. A nyúl bocsanatot kért és megígérte, hogy lassabban fog menni, aztán hason kúszva, hosszú léptekben haladt előre.

Pompásan ment. Gyorsan haladtak végig a kerten és mivel a rétre vezető rácsosajtó szerencsére nyitva volt, csakhamar künn voltak a hóval borított síkon.

A hátas egyszerre megállt és szimatolni kezdett, hosszú fülei idegesen mozogtak.

— Mi baj? — kérdezte a huszár.

— Azt hiszem, Sobri komondor jön.

Es valóban, a kerítés mögül csaholva vágatott elő a komondor. Érezte, hogy kerületében valami rendetlenség történik. A nyúl egyszerre elvesztette minden bátorságát, megfélemedett mindenről és hanyatthomlok neki iramodott a rétnek... Az egész társaság mindjárt az első szökések után a hóba szédült. Megdermedve a félelemtől, visszafojtott lélegzettel feküdtek ott, míg Sobri, aki nem ismerte a tréfát, ha hivatalában volt, sorra szaglálta őket. Aztán elvetette magát s a nyúl után vágatott és hosszú ívben visszakergette a kertbe. A többi szökevénnel nem törődött többet.

A huszár volt az első, ki ismét talpon volt, aztán fölsegítette a babát és Jancsit.

— Hol van a szerencsen? — kérdezték.

A BUJDOSÓ BABUK

Az szegény rosszul járt, esésközben egy mérföldkőre zuhant és gyászos halálát lelte, gipszdarabjai ott feketéllettek a hóban. A baba elfedte szemeit az irtóztató látvány elől . . .

A bujdosók belátták, hogy legjobb lesz visszatérni a házba.

Mentek, mentek, sokáig mentek, egy-két óra is el-

mulhatott már és még egyre nem láttak mást, mint havat, kétségbeejtő fehér havat.

— Úgy látszik, eltévedtünk, — mondta a huszár. A baba szomoruan jelentette ki, hogy ő nem tud már tovább menni, de kérte társait, hogy mentsék meg saját életüket és hagyják magára. A huszár hallani sem akart erről.

— Együtt éltünk, együtt halunk!

Paprika Jancsi komolyan hagyta rá, hogy legyen

úgy! A baba nagyon fázott és remegve támaszkodott a huszár karjára. Később elgyengült és térdre esett. A vitéz melléje térdelt és testével védte az éles hófúvás ellen. Jancsi is nehéznek érezte már fejét s leült a hóba.

Sok idő mult el így, a hó már félig eltakarta a három barátot, Jancsinak már csak a piros sapkája látszott ki . . .

A baba sápadt mosollyal nézett barátjára, beszélni már nem tudott. A huszár kétségbeesetten tekintett végig a végtelen hósíkon, mely halottas lepelként borult a rónára.

Odafönn az égen az öreg Tél hajtotta jegesmedve nyáját, amint lomhán összetorlódtak, mérgesen csördített közékük viharkarikásával, a fehér pelyhek csak úgy porzottak.

— Havazik, — mondták az emberek.

Már virradni kezdett, a huszár nehéz pillákkal tekintett körül. Semmi segítség? E pillanatban zavaros hangokat hallott a távolból, a fehér síkon ugrándozó, fekete foltok közeledtek.

Hollók voltak; egy lármás hollótársaság, mely kiáltozva és veszekedve indult zsákmány után. A szegény huszár szíve összeszorult: ha a vad martalócok észreveszik, el van veszve. Egy vén holló, kinek feje már kopaszodni kezdett, most meglátta a baba aranyhimzésű ruháját. Tolvaj szemei csillogtak a kapzsiságtól, s örömköröggel esett neki . . .

Alig hogy rút csőre megérintette a babát, hatalmas ütés koppant a fejére, a huszár fölemelt lándzsával állt előtte. A rabló visszaszökött, aztán széteresztett szár-

A BUJDOSÓ BÁBUK

nyakkal csapott támadójára. Rekedt káromlására elősiettek cinkosai is, most az egész falka megrohanta a vitézt, ki testével védte a kiszenvedett babát.

Az egyenlőtlen harcnak csakhamar vége lett: egy csőrvágás elzsibbasztotta a hős karját, egy második halálosan érte homlokát . . . A huszár haldokolva esett a baba mellé.

A rablók éppen fosztogatásnak akartak látni, midőn közeledő lépteiket hallottak, erre lomha szárnycsapásokkal föllendültek a ködös magasba . . .

Az úton egy asszony jött, a tejes asszony, aki a reggeli tejet vitte a házba. Az anyóka most lehajolt s csodálkozva tekintett a hóban fekvő bábukra, aztán fölsze-degette őket, megtisztította a hótól és kötényébe rakta. Kissé távolabb ismét megállt s egy kis négerfiu eltört gipszszobrát emelte föl.

*

Linka és Tibor az asztalnál ültek és nyugodt lelkiismerettel aprították reggeli tejükbe a vajaskenyeret, midőn apa szigoru arccal lépett a szobába.

— Gyerekek, hol jártatok tegnap délután, mikor a mamával a néninél voltam?

Linka és Tibor ijedten tekintettek össze.

— Csak az udvaron játszottunk egy kicsit . . . — mondta Tibor elvörösödve.

— A réten nem jártatok?

A két testvér lesütötte szemeit, mindkettőnek szája sirásra állt.

Apa szigoruan mondta: Engedetlen, rossz gyermekek vagytok. Tilalmam ellenére kifutottatok a rétre,

— a kis gipsznégert összetörtétek, — a játékszereiteket meg elszórtátok. A drága bábuk mind tönkrementek az éjjel a hóban. Ezért bűnhődni fogtok. Nem kaptok semmiféle játékszert mindaddig, míg be nem bizonyítottátok, hogy érdemesek vagytok rá. Úgy lesz!

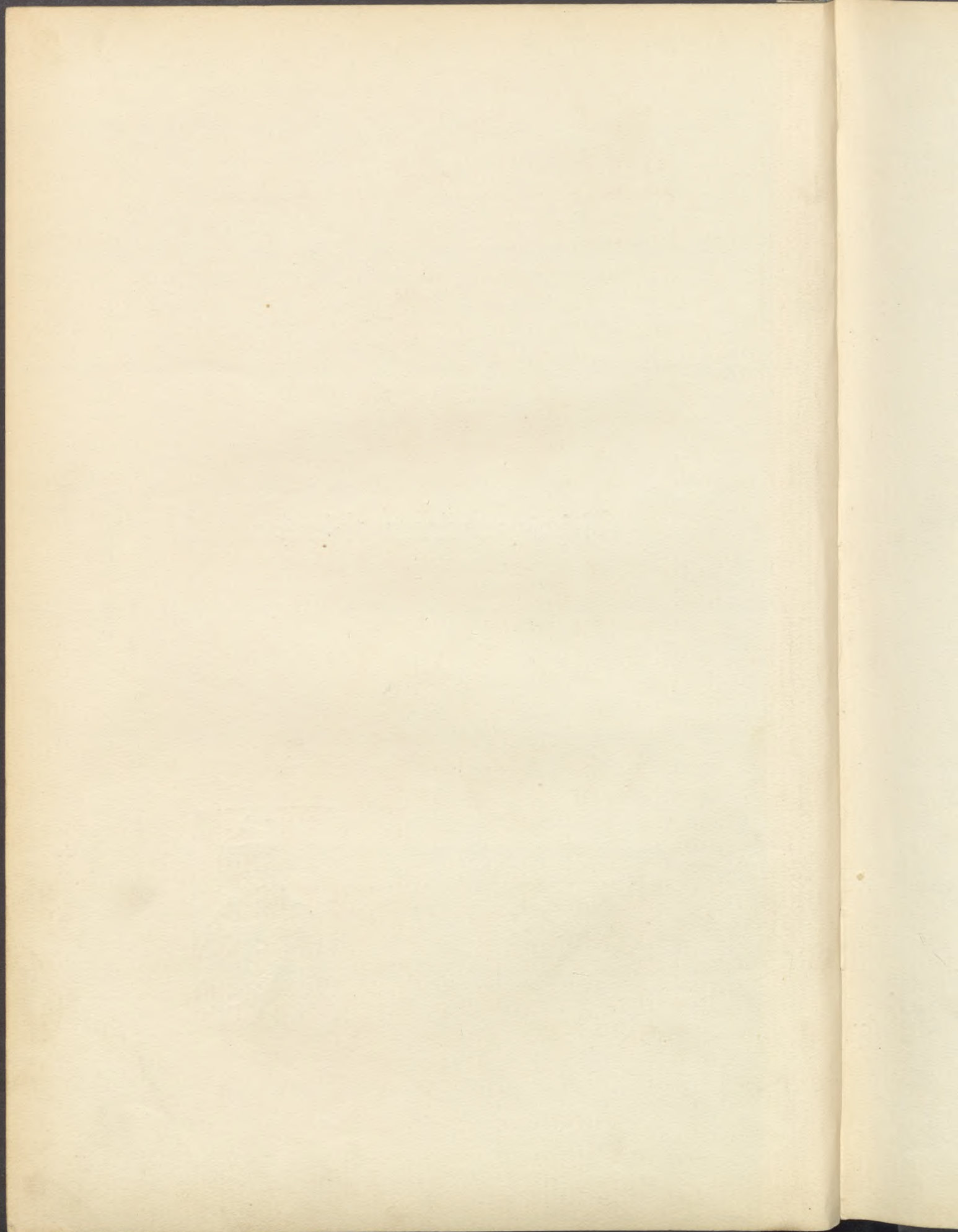
Mikor apa kiment, Linka és Tibor keserves sírásra fakadtak. A mama vallatóra fogta őket, — beismerték, hogy jártak a réten, de a bábuikat nem hagyták ott, biztosan tudják, hogy nem hagyták ott . . .

Mivel én nem hihetem, hogy egy gyermek saját anyja arcába hazudni tudjon, föl kell tennem, hogy igazat mondtak s hogy a bábuk csakugyan maguktól mentek a rétre, amint azt elmondtam.

Mit gondoltok gyerekek?

Bögöly három felesége

A régi jó időkben, mikor a cigányok még széptornácu, cserepes házakban laktak, élt egy kondorhaju, füstös képű, fehérfogu cigánylegény, akinek Bögöly volt a neve. Ez a Bögöly cigány elment egyszer ürgét fogni.

Tudjátok, gyerekek, hogyan fog ürgét a cigány? Kimegy a rétre, magával visz egy vödör vizet és ha ürge-lyukat lát, teli önti vízzel. Amint színültig van a lyuk, kimászik belőle az elázott ürge és a cigány könnyű szerrel elcsípi. Így tett Bögöly is. A lyuk megtelt vízzel, az ürge haragos csicsergéssel kipattant a föld alól, a cigány pedig nagyhirtelen ráborította a süvegét, hogy elfogja.

— Megvagy, ürge koma! — kiáltotta.

— Eressz, cigány, nem vagyok én ürge! — visított egy vékony hang a süveg alól.

Bögöly vigyázva pislantott a kalapja alá és ekkor ámulva látta, hogy amit fogott, az valóban nem ürge, hanem arasznyi kis földi ember. Az emberke barna bundát viselt, azért is hasonlított némileg az ürgére.

— Mit adsz, ha eleresztelek?

— Feleségül adom neked a Szikra leányomat és megtöltöm a vödrödet arannyal, — válaszolt a földi emberke.

— Áll az alku! — kiáltotta Bögöly. — Lássuk az aranyat meg a kisasszonyt!

A földi ember összeütötte parányi két tenyerét és ekkor a vödör hirtelen megtelt csillogó arannyal. A kis ember másodszor is tapsolt és ekkor egy gyönyörű szép, mosolygó hajadon szökött ki a föld alól. A leány piros selyem viganót viselt, a hosszú haja is vörös volt. Bögöly fölkapta a vödröt, kezén fogta Szikra kisasszonyt és széles jókedvében fütyörészve haza felé ment.

Otthon így szólt a feleségéhez:

— Én most megolvasom az aranyaimat, te asszony addig élessz tüzet és főzd meg az ebédemet.

BÖGÖLY HÁROM FELESÉGE

— Kis tüzet élesszek vagy nagyot? — kérdezte a menyecske.

— Nagy tüzet, mert máma lakodalmom lesz, — parancsolta Bögöly.

Szikra kibontotta a vörös haját, meglengette a feje körül és ekkor egyszerre lobogó tűzláng csapott ki belőle. A cigány úgy megijedt ettől, hogy jajgatva ugrott

ki az ajtón. A tűz azalatt belekapott a tetőbe és a ház egy szempillantás alatt hamuvá égett. Később visszajött Bögöly és kapingálni kezdett a hamuban, hogy megkeresse a feleségét meg az aranyát, az asszonynak és a kincsnek azonban örökre nyoma veszett.

Bögöly cigány nagybúsan új házat épített magának a faluvégén, azután egy ócska kosarat vett a há-

tára és elment a tóba csikhalat fogni. Fogott is valami halfélét, de amint belevetette a kosárba, a hal megszólalt és hápogó hangon beszélni kezdett.

— Eressz el, cigány, nem vagyok én csikhal! — hápogta.

Amint jobban szemügyre vette Bögöly, azt tapasztalta, hogy halfarku kis viziasszony.

— Mit adsz, ha eleresztelek? — kérdezte a cigány.

— Feleségül adom neked Hullám leányomat és megtöltöm a kosaradat igazgyönggyel.

— A gyöngyeidet szívesen veszem, — mondta Bögöly, — de a leányodra gyanakszom. Nem-e nagyon forró? Mert az első feleségem is majd hogy meg nem pörkölt.

— Ami azt illeti, nyugodt lehetsz, az én leányom inkább hideg, mintsem meleg, — válaszolta a vízi asszonyka.

— Akkor hát áll az alku! — kiáltotta a cigány.

Az asszonyka egyet csapott a halfarkával és a cigány kosara megtelt mogyorónyi hófehér igazgyönggyel, azután még egyet csapott és a tóból egy gyönyörű szép, mosolygó leányzó lépett a partra. Zöld selyem viganót viselt, a hosszú haja pedig fekete volt. Bögöly vállára vette a kosarát és hazavitte a leányt.

Otthon a szoba padlójára öntötte a gyöngyöket és így szólt az új asszonyhoz:

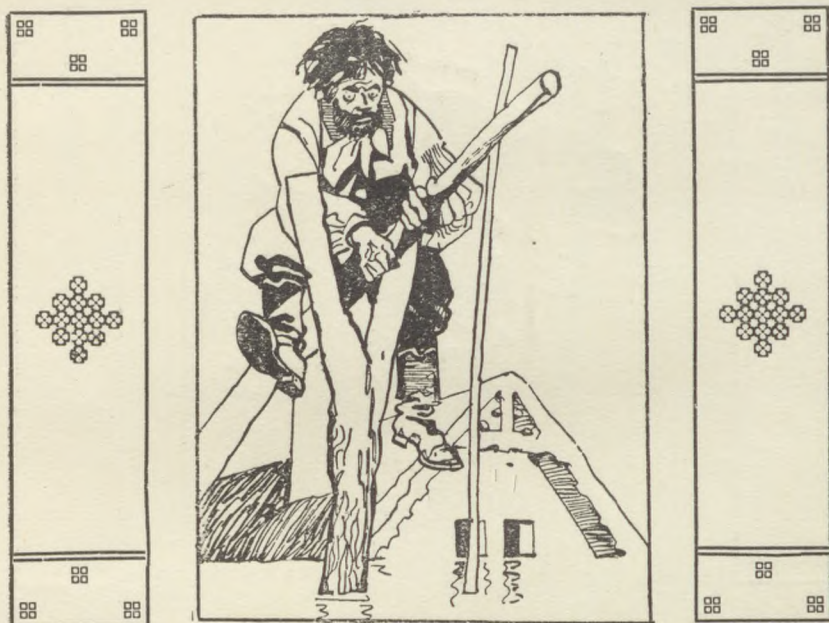
— Én most megszámlálom a gyöngyszemeimet, te addig hozzál friss vizet.

— Kevés vizet hozzak, vagy sokat? — kérdezte Hullám.

BÖGÖLY HARM FELESÉGE

— Sokat, mert igen kimelegedtem az első feleségem mellett.

A menyecske kibontotta sötét haját, meglengette a feje körül és ekkor hirtelen zuhogó patak áradt ki belőle. A víz elárasztotta a szobát és Bögöly ijedten ugrott ki az ablakon. Az udvart is elöntötte az árvíz és ha a ci-

gány nagysebesen föl nem mászott volna a kútgémre, még rosszabbul is járhatott volna. A kút tetején ülve nézte, mint dönti föl és söpri el új házát a víz. Mire elapadt az ár, Bögöly leereszkedett a kútgémről és kereste a feleségét. De bizony csak iszapot és kavicsot talált, az asszony és a kincs örökre eltűnt.

Bögöly harmadszor is megépítette a házát, azután

HERCZEG FERENC

nyakába kanyarította a tarisznyáját és kiment az erdőbe madárfészket szedni. Egy korhadt bükkfa törzsén kerek odut látott.

— Ott harkályfészek van! — örvendezett a cigány. Óvatosan belenyúlt az oduba és érzett is valami elevent,

amint azonban megfogta, csipogó hangú beszéd ütötte meg a fülét.

— Eressz, cigány, nem vagyok én madár!

Nem is volt madár, hanem tollas emberke, akkora, mint a harkály.

— Mit adsz, ha eleresztelek? — kérdezte Bögöly.

— Neked adom a Szellő leányomat, a tarisznyádat pedig megtöltöm diónyi gyémántokkal.

BÖGÖLY HÁROM FELESÉGE

— Gyanakszom a lyányodra, — mondta a cigány,
— nem-e nagyon forró, nem-e nagyon hideg?

— Ami azt illeti, nyugodt lehetsz, az én lyányom
se hideg, se meleg, — nyugtatta meg a tollas ember.

— Akkor áll az alku!

A tollas emberke kettőt csapott a szárnyával, ekkor megtelt Bögöly tarisznyája diónyi gyémántokkal, a levegőből pedig gyönyörű szép, mosolygó hajadon ereszkedett alá. Egyszínkép selyem szoknyát viselt, a szeme úgy ragyogott, mint a drágakő, a hosszú haja pedig ezüstszőke volt. A cigány igen megörült az alkunak és hazavitte Szellőt.

— Én most megszámlálom a gyémántjaimat, te asszony, addig szárítsd meg a ruhámat, — mondta ott-hon Bögöly.

— Kicsit szárítsam meg, vagy nagyon? — kérdezte mosolyogva Szellő.

— Nagyon meg kell szárítani, mert a második feleségem igen eláztatta.

A menyecske kibontotta és meglengette a szőke haját és ekkor egyszerre olyan rettenetes szélvész kerekedett, hogy elhordta az egész házat, akár a papírsárkányt. A cigányt is elhordta volna, ha röptében meg nem kapaszkodik egy nagy eperfán, amelyen azután kalimpáló lábakkal függve maradt. Az eperfa tetejéről látta, hogy a gyémántjai csillogó szikraesőként röpködnek és tűnnek el a levegőben, a felesége pedig lobogó hajjal vitorlázik a felhők között. Nem is látta többet sem az asszonyt, sem a drágaköveit.

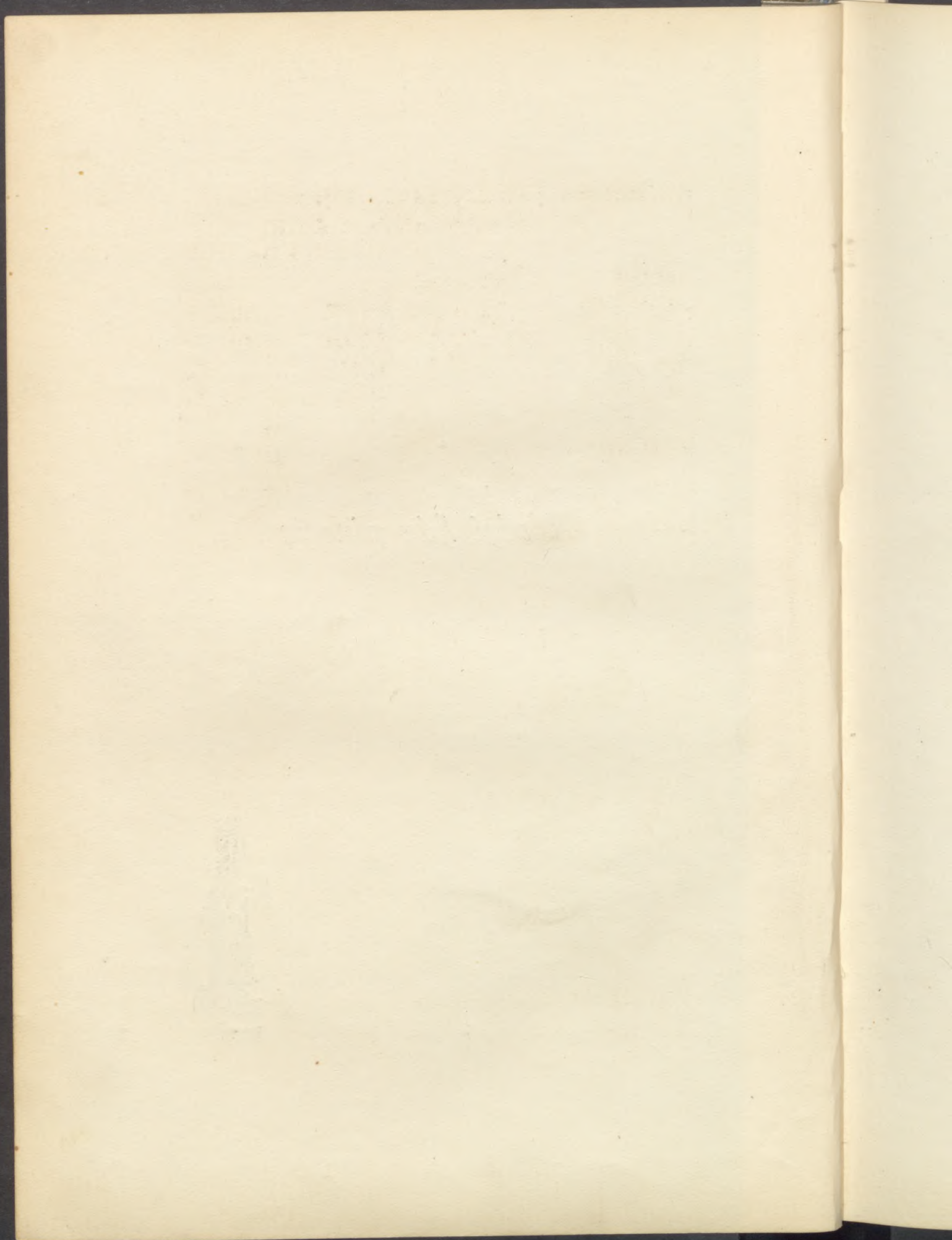
HERCZEG FERENC

Bögöly cigány azután nem házasodott meg többet és nem is épített házat. Azt mondta, hogy nem érdemes, mert ha le nem ég a ház, akkor vagy elmossa az árvíz, vagy elhordja a szél. A többi cigány is okult a Bögöly kárán, ők sem építenek rendes házat, hanem nyáron sátorban, télen pedig kis vityillóban laknak.

A régi ház pincéje

Egy felvidéki kis bányavárosban, közel a lengyel határhoz, élt egy Mihálka nevű ember. Mihálka őrnök volt a városházán. Szorgalmas és rendes életű tisztviselőnek ismerte mindenki. Magányos ember volt, nem volt sem felesége, sem hozzátartozója és ha elvégezte a hivatalos dolgát, akkor hazament, elővette a lombsűrűszét és dolgozott. Vékony fából szép képkereteket, kosárkákat, óratartókat fűrészelt ki. A szobája már teli volt ilyenféle holmival.

Történt egyszer, hogy egy öreg asszonyság halt meg a városban. Az asszonyság keresztanyja volt Mihálkának. Élete utolsó éveiben süket volt szegény és nem érintkezett senkivel; a halála után azonban Mihálkának hagyta a házat, meg a megtakarított pénzét. Az őrnök egyszerre vagyonos ember és háziúr lett.

A ház, melyet Mihálka örökölt, olyan volt, mint a város legtöbb háza. Csupa kicsi, egyemeletes, ódon házikó áll ott a piacon, a templom körül. Némelyik háromszáz esztendővel ezelőtt épült, némelyik még régebben. Az ablakukon cifra vasrács van, a faluk fekete a vénségtől, a bolthajtásos folyosóik olyan homályosak, mint a pincegádor, a nyirkos, zegzúgos udvarukba soha sem süt a napfény.

Első éjszakán, melyet Mihálka a házban töltött, nem igen tudott aludni. Itt minden olyan ünnepélyes és komor volt. Keresztanyjának öblös szekrénye ésnagykaros-széke szinte haragosan nézett reá, az oszlopos óra pedig mérgesen ketyegett, mintha azt akarta volna mondani:

— Mit keres itt ez a kopott irnok?

Másnap reggel alaposan végignézte az egész házat, hogy megbarátkozzék vele. Fölmászott a padlásra is és lámpással a kezében lement a pincébe is. A pince teli volt régi hordókkal, azokat Mihálka sorra kopogtatta, de bizony egyikben sem volt bor.

Mialatt a pincében ödöngött, valami távoli neszt hallott. Fülelni kezdett és valahonnan a vastag bolthajtások mögül muzsikaszó meg rekedt ének szűrődött a fülébe.

— Úgy látszik, a szomszéd pincéjében mulatság van, — mondta magában az irnok.

Egypár nappal később Mihálka megint lement a pincéjébe. Úgy emlékezett, hogy egy dézsát látott lenn, azt akarta fölhozni. Ekkor megint muzsikát hallott odalenn. Este véletlenül összetalálkozott a szomszédjával és szóba hozta előtte a dolgot.

A RÉGI HAZ PINCÉJE

— Szomszéduram pincéjében ugyancsak vígan vannak! — mondta.

Nagy meglepetésére a szomszéd így válaszolt:

— Az én házam alatt nincs is pince. Az egész utcában csak egyetlen pince van, az öné.

Mihálka nagyon elcsodálkozott ezen. Akkor hát hol szól a zene meg az ének? Mert mindig szól. Éjjel, nappal, reggel és este, valahányszor csak lemegy a pincébe, mindig hallja a távoli multság zaját. Különös a dologban az, hogy egyre ugyanazt a nótát húzzák az ismeretlen mulatozók.

Az őrököt nagyon fölizgatta ez a tapasztalás. Egy nap fölkereste az öreg plébánost, akivel jó barátságban élt és elmondta neki a dolgot. A pap nem igen akart hinni a szavainak. Hogy meggyőződjék az igazságról, azonnal fölkerelkedett Mihálkával és lement vele a pincébe. Most már ő is hallotta a földalatti muzsikát és éneket. Persze, ő sem tudta magyarázatát adni a dolognak.

Közbe egy hónap is eltelt. Az öreg plébános, akinek kíváncsiságát ugyancsak fölizgatta a titokzatos eset, sűrűn látogatott el Mihálkához. Valahányszor együtt lementek a pincébe, mindig hallották a zenét. Legtisztábban akkor hallották, ha a pince legvégére mentek és fülüket a falhoz szorították. Akkor kivehették, hogy a falon túl egy síp meg egy hegedű játszik. Egy vastaghangu ember szakadatlanul énekel a zenéhez. Olykor, szabályos időközökben, belevág egy vékonyabb férfihang is.

Lámpafény mellett megvizsgálták a fekete falat és egy régi ajtó kőkeretét fedezték föl rajta. Az ajtó el volt

falazva. Nagyon régen falazhatták el, mert a téglák már megfeketedtek a kortól és a réseik között penész meg pincegomba sarjadzott.

— Ha ezt az elfalazott ajtót kibontanók, akkor megismernők a titok nyitját, — mondta a plébános.

A két férfi elhatározta, hogy áttörik a téglafalat. Abban állapodtak meg, hogy nem avatnak be a dologba idegen embert, hanem maguk végzik a munkát. Egy nap le is mentek a pincébe, csákánnyal és feszítővassal felszerelve. A pap az óvatosság kedvéért egy szent könyvet és szentelt vizet is hozott magával. Magukra zárták a pinceajtót, a plébános a lámpást tartotta, Mihálka pedig kezébe vette a csákányt.

Hosszu és fárasztó munka után az irnoknak sikerült néhány téglát kifeszítenie a falból. Nagy, fekete lyuk támadt a falon és mikor odatartották a fülüket, most már sokkal tisztábban hallhatták a titokzatos mulatók duhaj lármáját. Mihálka a feszítővassal kezdte mélyíteni a lyukat. Jóideig dolgozott. A vasrúd egyszerre keresztülszaladt a falon. Keskeny rés támadt a téglák között. Ugyanakkor a lámpás hirtelen elaludt a pap kezében és a két férfi sötétségben maradt.

Eleintén nagyon megijedtek, de aztán megfogták egymás kezét és a falhoz közeledvén, benéztek a résen, melyből piros tűzfény csapott a szemükbe és hangos láрма hangzott feléjük. Különös dolgot láttak. A falon túl még egy pince volt. A pincét égő fáklya világította meg. Két éneklő férfi ült egy kupákkal megrakott, fölborított hordó mellett és két szál cigány hegedült nekik. A férfiak föl váltva énekeltek és ittak, a cigány pedig

mindig ugyanazt a nótát húzta, melyet Mihálka egy hónap óta már annyiszor hallott.

A mulató férfiak közül az egyik ősz volt, a másik javakorabeli férfinak látszott. Mind a kettő félelmetes külsejű ember volt. Katonáknak látszottak, de olyan egyenruha volt rajtuk, aminőt ma már nem viselnek semmiféle hadseregben. Sastollas, prémes süveget viseltek, hosszú hajuk a vállukra hullott, piros dolmányuk fölé farkasbőrt kapcsoltak. Az öregebbik, akinek hosszú, ősz bajusza a füléig ért, ordítózva énekelt és a csákányával hadonázott. A másik füstölő pipát tartott a kezében. Különös volt, hogy úgy a mulatozó katonák, mint a muzsikáló cigányok arca viaszfehér volt, mint a halotté. A plébános és Mihálka később egy ötödik embert is láttak a pincében. Szakasztott olyan egyenruhát viselt, mint a másik kettő, de jóval fiatalabbnak látszott náluk. Szép, sápadt arcú ifju volt. Ő nem ivott, nem is énekelt, hanem haragos türelmetlenséggel járt föl-alá a hordók között. Olykor meg-megállott a mulatók előtt és rájuk szólt:

— Gyerünk már, hajnalra Munkácsban kell lennünk.

A másik kettő ilyenkor összekoccintotta a boros kupáját és ordítózva énekelt. A sápadt ifju pedig szomorúan és türelmetlenül folytatta sétáját a hordók között.

— Miféle emberek lehetnek ezek? — kérdezte a falon túl suttogó hangon Mihálka.

— Nem tudom, de úgy látom, hogy nem jó emberek, — válaszolt ugyancsak suttogva a pap.

HERCZEG FERENC

— Mit csináljunk most már? — kérdezte tovább az irnok.

— Majd szólunk hozzájuk . . .

A plébános átkiáltott a pincébe:

— Jó napot kívánok, tisztelt és kedves uraim!

Azok odaát ügyet sem vetettek rá, hanem folytatták a mulatságot.

— Hahó, katona uraim! — kurjantotta most már nekibátorodván Mihálka is.

Ő sem kapott választ. Fölváltva, majd együttesen kiáltoztak a lyukba, de a mulatók nem vettek róluk tudomást. Végül már be is rekedtek mind a ketten.

— Ez nem igaz dolog, — mondta a plébános.

— Mit csináljunk most már? — kérdezte újból az irnok.

— Kitágítjuk a rést annyira, hogy átmászhatunk rajta, — mondta a plébános.

Mihálka nagyon megszeppent.

— Azok gonosz lelkek, — suttogta. — Hát ha szétépnek dühükben, hogy megzavarjuk istentelen mulatóságukat?

— Attól ne féljünk, — válaszolt a plébános. — Az Ur nevével köszöntjük őket és akkor nincs fölöttünk hatalmuk.

Az irnok kénytelen-kelletlen dolognak látott. Most már gyorsabban haladt a munka. Egy rövid óra múlva akkora volt a lyuk, hogy egy ember átbujhatott rajta.

A plébános kezébe vette a szent könyvet és a szenteltvíz-tartót és átmászott a résen.

— Dicsértessék a Jézus Krisztus! — mondta.

A RÉGI HÁZ PINCÉJE

A mulatók nem válaszoltak, rá sem pillantottak, hanem tovább ordítottak, a cigány pedig dühösen fújta a nótájukat. Az ifju katona azonban, aki egész idő alatt a hordók között barangolt, most odalépett a pap elé. Hófehér arcából két végtelenül szomorú és ködös tekintetű szem tekintett a plébánosra.

A pap bátor aggastyán volt, de ettől a tekintettől mégis megborzongott.

— Gyerünk már, hajnalra Munkácson kell lennünk! — mondta panaszos és rimázkodó hangon az ifju.

A pap összeszedte minden bátorságát.

— Az élő Istenre kérdem, vitéz uram, mondja meg, mi dolga Munkácson?

Az ifju katona mereven és értelmetlenül bámult rá. Szép, halvány arca fájdalmasan eltorzult, mintha szenvedést okozna neki a gondolkodás.

— A fejedelem parancsolta . . . A fejedelem vár . . . — hebegte szomorúan.

— Isten nevében kérdem, miféle fejedelemről beszél, vitéz uram? — kérdezte fölemelt hangon a pap.

Az ifju gyötrelmes erőlködés közepett mozgatta a száját. Végül mégis megszólalt:

— A mi urunk, a mi fejedelmünk . . . Rákóczi . . .

Azzal hátat fordított a plébánosnak és támolgyó léptekkel folytatta nyugtalan bolyongását. A pap ekkor elővette szent könyvét és hangos szóval egy imádságot kezdett olvasni, mely alkalmas a gonosz szellemek megfékezésére. Az imádságnak azonban nem lett foganatja.

HERCZEG FERENC

És bár szentelt vizet is hintett a mulatókra, azok azért csak tovább ittak és üvöltöztek. Éppen csak az arcuk torzult el egy kissé, mikor rájuk hullott a szenteltvíz.

A pap végül belátta, hogy nem bír a duhaj kísértetekkel és visszamászott Mihálkához. Barátját a földön elnyúlva találta. Az irnok elájult nagy félelmében. Miután a főtisztelendő nagynehezen magához térítette barátját, kivezette a friss levegőre. Ott leültek a csöndes ház udvarán és beszélgetni kezdtek:

— Én most már sejtem, hogy mifélek azok a boldogtalanok odalenn, — mondta halkán a plébános. — Kétszáz esztendővel ezelőtt Rákóczi katonái voltak . . . Mikor a fejedelem már belefáradt a harcba, melyet a balszerencse ellen viselt, Lengyelországba vonult . . . Akkor valami fontos paranccsal Munkács várába küldte három katonáját . . . Azok azonban, mint afféle kuruc korhelyek, megfélemedtek a kötelességükről és ivásnak adták magukat . . . Nagy bünt követhettek el a fejedelem ellen, mert a büntetésük is nagy . . . Közel kétszáz esztendeje, hogy szakadatlanul folytatniok kell korhelykedésüket . . .

— De hogyan kerültek a pincébe? — kérdezte az irnok.

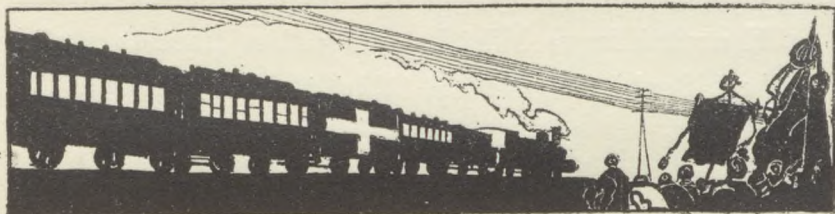
— Nem tudom, de úgy sejtem, hogy az kétszáz esztendővel ezelőtt valami csapszék pincéje lehetett . . . Valószínűnek tartom, hogy egyik kuruc vezér büntetésül falaztatta be őket . . . Azokban a vad időkben sok ilyen dolog esett . . .

Az irnok és a pap abban állapodtak meg, hogy tovább is titokban tartják a dolgot. Nem tanácsos az illet

A RÉGI HAZ PINCÉJE

a piacra vinni. Majd keresnek rá módot, hogy fölszabadsítsák a holdogtalanokat a szörnyű átok alól.

A plébános meg is próbált sok mindenfélét. Imákat mondott a pincében, megáldotta és megfüstölte a kurucokat, csodatevő szent ereklyéket vitt le nekik. De bizony azok tovább ittak és orditoztak. Most, hogy a fal át volt törve, csöndes éjszakákon a házba is fülhallatszott duhaj lármájuk és az irnok nem is mert többet a lakásban aludni, hanem a plébánián töltötte az éjjeleket.

Végül egy szerencsés gondolata támadt a papnak. Bűnbocsánatot csak ő tudna adni a katonáknak, aki ellen oly nagyot vétkeztek: Rákóczi fejedelem. A fejedelem hamvait akkor már hazahozták Törökországból és a kassai nagy templom kriptájában tették nyugalomra. A plébános tehát vett egy fekete selyemkendőt, azt az oltárra tette és misét mondott fölötte. Másnap elküldte a kendőt Kassára egy pap barátjának. A kendő huszonnégy óráig feküdt a fejedelem koporsóján, azután visszaküldték a plébánosnak.

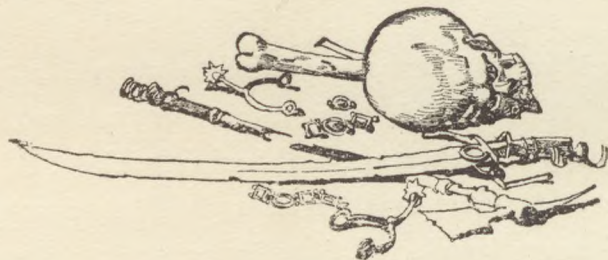
Az öreg pap ezzel a kendővel a kezében lement a pincébe. A kísérteties kurucok akkor is ittak és dalol-

HERCZEG FERENC

tak. A plébános bátran hozzájuk lépett és meglobogtatta a kendőt. Ekkor hirtelen elhallgatott az ének és a zene, a fáklya elaludt és a pincében mély sötétség támadt. A vak sötétségben valami kínos sóhajtozás hallatszott, majd mély csöndesség lett.

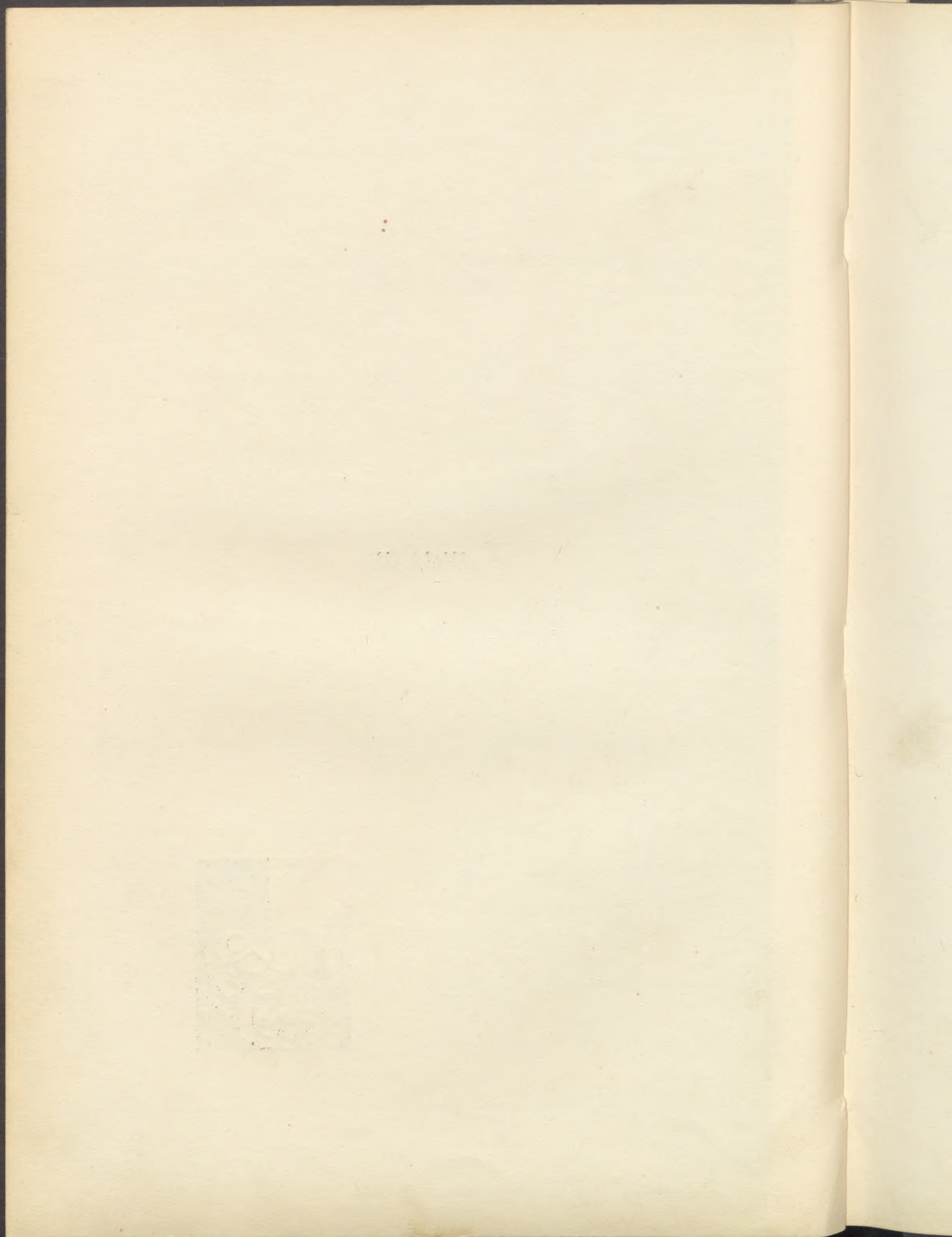
A plébános hívására elősietett Mihálka, égő lámpással a kezében. A két jóbarát meglepetve tekintett körül. Kurucoknak, cigányoknak sehol semmi nyomuk. A hordók is eltűntek. Egy dohosszagu, düledező pincében találták magukat, melynek talaját korhadt fadarabok, rongyok és megsárgult csontok borították. Néhány rozsdás kardpengét is találtak a hulladék között.

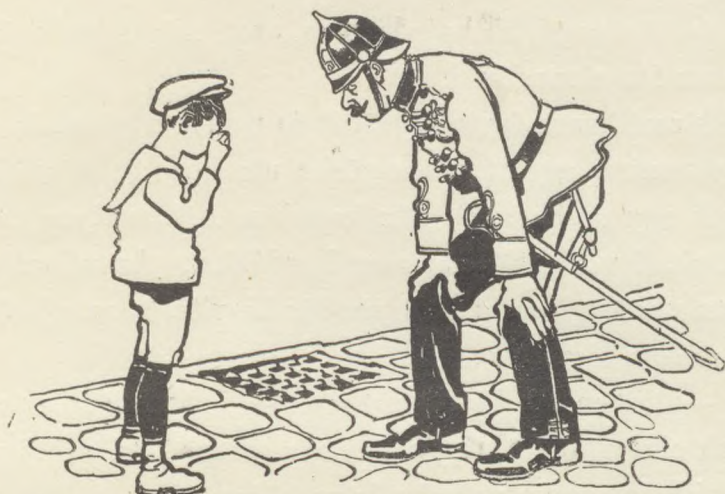
E naptól fogva Mihálka nyugodtan élhetett a régi házában. Senki sem zavarta többé álmát.

A majom

Lakott Budapesten egy özvegy asszony, annak volt egy Gyurka nevű kis fia. Az özvegyasszony egyszer húsz fillért adott a fiának és elküldte a boltba, hogy hozzon sajtot. Gyurka a boltba ment. Útközben a pénzzel labdázott, földobta a levegőbe és elkapta megint. A húszfilléres azonban, egyszerre leesett a földre, továbbgurult a kövezeten és eltűnt az utcai csatorna rostélyában. A fiú ekkor nagyon megijedt és elkezdett keservesen sírni.

Arra jött egy rendőr.

— Miért sírsz? — kérdezte Gyurkától.

A fiú elpanaszolta, hogy a húsz fillérje beleesett a csatornába.

HERCZEG FERENC

— Ha nagyobb bajod nincs, azon még segíthetünk,
— mondta a rendőr.

Azzal kézen fogta Gyurkát és magával vitte. Jó sokáig mentek együtt, girbe-görbe utcákon át, végül beléptek egy ócska nagy ház kapuján. A homályos nagy udvar teli volt ládákkal meg hordókkal. Az udvar végében volt egy vasajtó. A rendőr kinyitotta az ajtót és így szólt a kisfiúhoz:

— Ebben a raktárban megvan minden, amit az emberek elveszítenek. Egy vak öreg ember őrzi a holmit; ő majd visszaadja neked a húsz filléredet.

A rendőr elment, Gyurka pedig belépett a raktárba. Nagyon hosszú, homályos terembe jutott. A terem fapadmalyát fekete gerendák támogatták. A kopott fal mellett garmadaszámra hevert a sok elveszett holmi. Esernyők, botok, kabátok, melyeket az emberek elhagytak valahol. Kalapok, amelyeket elhordott a szél. Hosszu polcokon ékszerek és órák heverték. Mindegyikre cédula volt ragasztva, azon rajta volt a tulajdonos neve.

Gyurka egy eleven lelket sem talált az első teremben és belépett a másodikba. Ott sok elveszett kutya és macska volt, sőt egy-két ló is volt ott. A terem végében néhány elveszett kis gyerek ült együtt. Mindegyiknek cédula volt a nyakán, az édesanyja nevével. Csendesen csücsültek és a nagy szemükkel komolyan néztek Gyurkára.

A harmadik teremben együtt volt minden játékszer, amelyet a budapesti gyerekek elszórtak. Rengeteg sok labda, papírsárkány, trombita és bábu. Gyurka kíváncsian nézte a kíváncsatos holmit. Egy arasznyi kis kóc-

majom nagyon megtetszett neki. A kóc-majom mozgatni tudta a négy kezét, a szeme vörös volt, a fogát meg furcsán vicsorgatta. Egy cédula volt a majom nyakán, azon rajta volt a gazdája neve: Faragó Palkó. Mialatt a kóc-majmot nézte, köhögést hallott a sarokból. Egy kis vas-kályha mellett nagyszakállu öreg ember ült. A szemén

HERCZEG FERENC

zöld ernyő volt. Erősen pipázott és kék füstkarikákat bocsájtott a levegőbe.

A kis fiú hozzámént, illedelmesen megemelte a sapkáját és azt mondta, hogy az elveszett húsz fillérjeért jött.

— Eredj a negyedik szobába és keresd meg, — mondta az öreg.

A negyedik teremben őrizték az elveszett pénzt.

Hosszu asztalokon cseréptányérok állottak, egyik tányérban bankópénz volt, a másikban arany, a harmadikban ezüst. Gyurka végül megtalálta a maga húsz fillérjét. Egy cédula volt a tányéron ilyen fölírással: „A Gyurka húsz fillérje.”

— Megtaláltad? — kérdezte az öreg ember.

— Megtaláltam, bácsi, — válaszolt Gyurka.

— Vidd magaddal és eredj a boltba sajtot venni.

Gyurka megköszönte az öreg szívességét és kifelé

indult. Amikor a kis kóc-majomhoz ért, megállott egy pillanatra.

— Jó volna, ha az a majom az enyém volna, — gondolta magában. — El is vihetném magammal. Faragó Palkó talán nem is gondol vele többet, az öreg pedig nem lát semmit . . .

Visszatekintett az öregre. Az békén pipázgatott a homályos sarokban. Gyurka ekkor lábujjhegyen oda lopódzott a polchoz, a kabátja alá gyúrte a kis majmot és dobogó szívvel kiosont a raktárból . . .

Otthon azt hazudta édesanyjának, hogy a majmot az utcán találta. Vacsoráig jóízűen eljátszadozott vele, azután maga mellé vette az ágyába és elaludt.

Reggelre kelve, furcsa meglepetésben volt része. A majom, amely tegnap még csak egy arasznyi volt, megnőtt két arasznyira. Gyurka igen megszeppent. Sohasem hallotta még, hogy a kóc-majmok nőni szoktak.

Iskolába kellett mennie és amikor este megint előkereste a majmot, hogy mulasson vele, rémülten tántorodott vissza. A majom most már akkora volt, mint egy kis gyerek. Gyurka remegő kézzel fogta meg a különös játékszert és bevitte a sötét kamrába, hogy meg ne lássa az édesanyja.

A sötét kamarában különféle ócska holmit tartottak és édesanyja csak ritkán nyitott be oda. A fiú legyömösölte a majmot a szekrény mögé és még le is takarta régi ujságlapokkal. Most már nem akart vele többet játszani.

Vacsorára alig evett valamit és amikor ágyba fektették, jó ideig nem jött álom a szemére. Azon

HERCZEG FERENC

gondolkozott, hogyan szabadulhatna a majomtól. Úgy gondolta, hogy legjobb lesz, ha másnap titokban kiviszi a házból és kilöki az utcára.

Másnap alig tudta megvárni, hogy vége legyen az iskolának. Az édesanyja nem volt otthon és ő egyedül volt a lakásban. Dobogó szívvel ment a sötét kamrához, kinyitotta az ajtót és óvatosan bedugta a fejét.

Retténetes dolgot látott! A kóc-majom kinőtt a szekrény mögül. Akkora volt, mint egy felnőtt ember. A feje kinézett a szekrény teteje fölött, a két vörös szeme alattomosan tekintett Gyurkára, a nagy szája pedig gonoszul vigyorgott.

Harmadnapra Gyurka nem is mert benézni a kamrába. Negyednapra azonban beküldte az édesanyja. —

Eredj be, Gyurka és hozd ki a régi fehér skatulyát, szükségem van rá.

A szörnyeteg megint óriásit nőtt. Most már olyan hosszú volt a két szőrös karja, hogy átfogta velük az egész szekrényt. A fogát vicsorgatva szorongott a fal mellett, a szeme pedig vörös tűzfényben ragyogott.

Gyurka nem mert szólni a majomról. Mindazonban nagyon sápadt volt és a foga is vacogott a félelemtől, az édesanyja azt hitte, hogy beteg és ágyba fektette.

Egy hét telt el. A majom napról-napra nőtt. A hét végén már akkorára duzzadt, hogy betöltötte az egész kamrát. Tányérszemű, hordónyi fejét szőrös mellére hajtva, kuporodott a homályban és óriás keze elért már a kamra ajtajáig.

Gyurka pedig a félelemtől betegen ült a külső szobában és egyre azon gondolkozott, hogy mi lesz majd, ha édesanyja egy nap be talál nyitni a kamrába és megtudja a szörnyü titkát. Szólni azonban most sem mert.

Egy nap, mikor hazajött az iskolából, egy kis fiút látott az utcán, aki egy pajtása után szaladt és a nevét kiáltotta.

— Faragó Palkó, várj meg! — kiáltotta.

Faragó Palkó? Hiszen az a kóc-majom kis gazdájának a neve! — gondolta Gyurka.

A fiúk után sietett és hamar utolérte őket.

— Melyikteket hívják Faragó Palkónak? — kérdezte.

— Engem! — válaszolt egy szőkefejű gyerek.

— Nem vesztettél el egy kóc-majmot? — kérdezte tovább Gyurka.

HERCZEG FERENC

A szőkefejű gyerek szeme egyszerre fölragyogott.

— De igen, két héttel ezelőtt! Nagyon szép kis majom volt . . . Te talán megtaláltad?

— Megtaláltam és ha velem jössz, visszaadom neked.

Gyurka elvitte a szőkefejűt az édesanyja lakására.

— Abban a szobában van! — mondta, a kamra ajtójára mutatva.

— Hát hozd ki! — biztatta a szőkefejű.

Gyurka félve kinyitotta az ajtót. A szörnyeteget ezúttal nem látta. A kamra üres volt. Óvatosan ment a sarokba. A szekrény mögött egy csomó ujságpapirost talált. Fölemelte és alatta ott feküdt a kis kócmajom. Megint csak egy arasznyi hosszú volt.

Gyurka odaadta a kis gazdájának. Az elkiáltotta magát nagy örömében.

— Köszönöm, pajtás! — mondta.

Azzal kezet fogott Gyurkával és elszaladt a kócmajommal a hóna alatt.

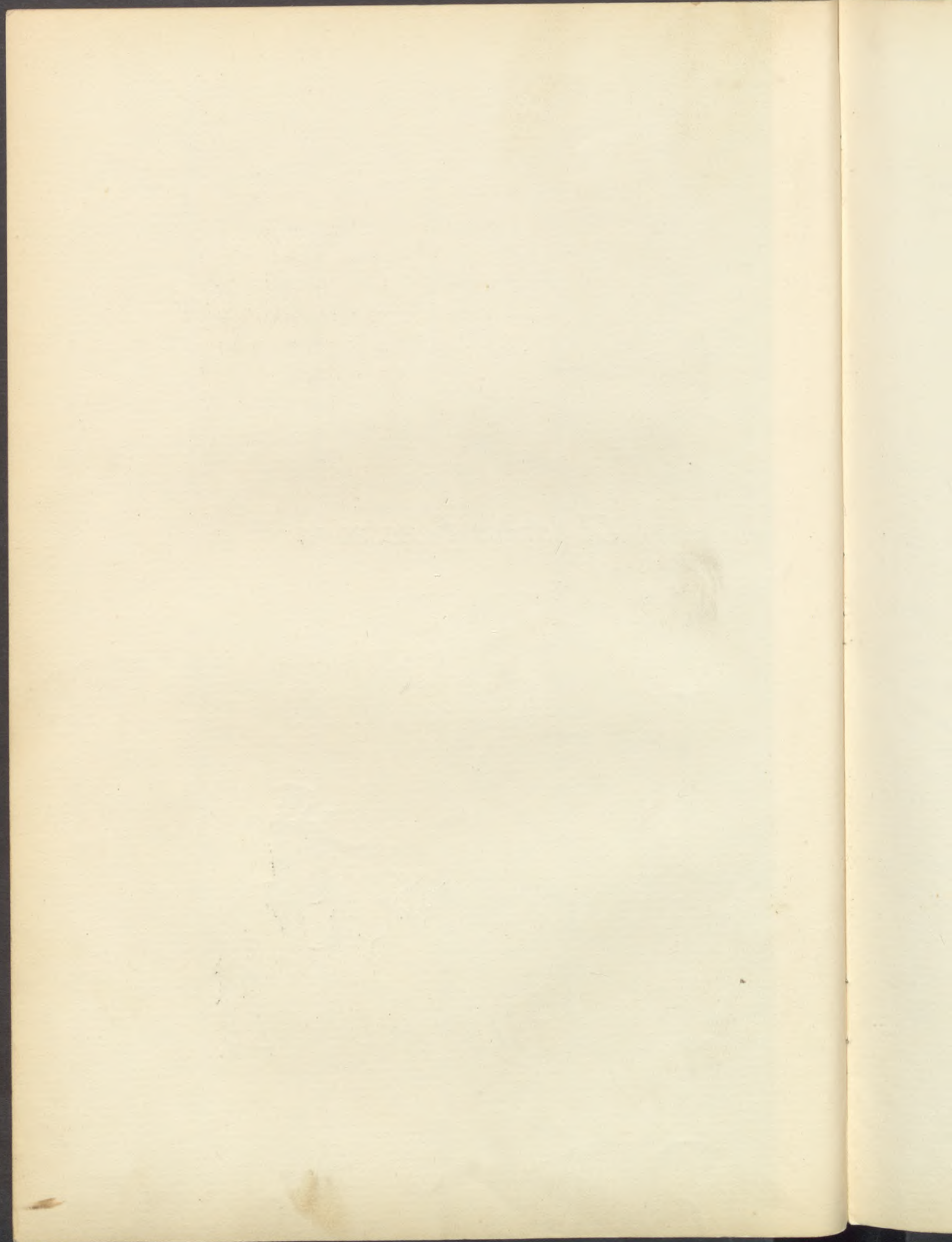
Gyurka édesanyja estefelé jött csak haza. Mikor meglátta a fiát, megsimogotta arcát és mosolyogva mondta:

— Úgy látom, nincs már semmi bajod? Pedig már féltettelek, hogy beteg leszel!

A lantos házassága

Volt egyszer egy szegény királyleány. Édesanyja talán soha nem is volt, királyapja pedig meghalt, amikor a királyleány még kurta szoknyában járt. Az új király, akit megkoronáztak, haragos ember volt és kikergette a kis árvát a várkastélyából, hogy menjen Isten hírével. Semmit se adott neki az apai jussából, csak egy ócska aranykoronát, mivelhogy egy királyleány még se lehet el aranykorona nélkül.

Az árva királyleány elvonult a kék hegyekbe és ott koldulással tengette életét. A skárlát ruhácskája hama-

HERCZEG FERENC

rosan elrongyolódott, mezítláb járt, csak a fején levő aranykorona mutatta, hogy igazi királyleány. Irgalmas szívű parasztemberek hol egy darabka kenyeret, hol egy krajcárkát adtak neki, abból élt.

Amikor már nagy leány volt, egyszer az erdőbe ment epret szedni. Amint szedegeti az epret, lódobogást hall. Fehér paripán egy kóborló lantos jött arra. A vállán a lantja függött, amelynek három aranyhúrja volt.

A lantos és a szegény királyleány egymásra tekinttek és ekkor magától megzengett a szíjjon függő lant, a szegény királyleány szíve pedig erősen elkezdett dobogni. A fiu megállította fehér paripáját és szó nélkül a szegény királyleány felé nyújtotta a kezét. Az pedig szó nélkül odanyújtotta neki mind a két kezét. Most már kettesbe folytatták útjukat.

Mikor bealkonyodott, a szegény királyleány így szólt a lantoshoz: — Fázom!

A LANTOS HAZASSÁGA

A fiú megpengette a lantját és — csudák csudája! — egyszerre egy réztetejű, kőfalú szép kastély állott előttük a rengetegben. Beléptek a kastély kapuján és száz viaszgyertya fénye mellett végimentek a széles márványlépcsőn, majd egy aranykárpitos terembe léptek.

— Éhes vagyok! — mondta ekkor a szegény királyleány.

A lantos újból megpengette a lantját és ekkor bíbor-

szőnyeges nagy asztal állott előttük, amely teli volt aranytálakkal és kristályüvegekkel. Az asztal körül skárlátruhás asztalnokok és szerecsen szolgák állottak.

A szegény királyleány ekkor a tükörbe nézett és amikor észrevette, hogy a ruhája rongyos, a lába pedig mezítelen, elpirult és azt mondta:

— Szégyellem magamat!

A lant újból megszólalt és a szegény királyleány azon vette észre magát, hogy arannyal és igaz gyöngy-

gyel kivarrt fejedelmi köntös ömlik végig a termetén, a lábát pedig aranypapucs borítja. Belenézett a nagy kristálytükörbe és ekkor újra elpirult, de most már örömben, hogy olyan tündérszépnek látta magát. Majd asztalhoz ültek.

— Almos vagyok! — mondta később a szegény királyleány.

Megint megszólalt a lant és ekkor széles selyem-

nyoszolya állott előttük. A nyoszolyának olyan volt a formája, mint egy óriás aranykagylónak, a teteje sátor volt, amelynek selymébe drágakövekkel volt kihimezve a hold, a csillagsereg és az éjszakának minden csudája.

A szegény királyleány ekkor lefeküdt és napkeltéig édesen aludt.

Amikor reggel fölébredt, nyoma se volt a kastélynak és minden pompájának. Ott feküdtek ketten egy öreg

A LANTOS HAZASSÁGA

bükkfa tövében a puha mohában. A fejük fölött sárga rigó rikoltott. A szegény királyleány megdörzsölte a szemét és amint végitekintett magán, észrevette, hogy megint rongyos ruhában van és mezítláb.

Egész nap tovább bolyongtak az erdőben, alkonyatkor azonban a lantos megpengette a lantját és ekkor megint márvánpalotában laktak, aranytálakból lakomáztak, selyemágyban háltak.

Harmadik nap a királyleány így szólt urához:

— Olyan kastély kell nekem, amely nemcsak addig áll, amíg szól a lantod, hanem amelyben télen-nyáron lakhatom. Mert én királyleány vagyok! És ha nem teszed meg, amit akarok, akkor itt hagylak és visszamegyek a kék hegyekbe.

A lantos ekkor elment a városba. Ott leült a piacon, a földre tette a sapkáját és játszani kezdett a lantján. A gazdag emberek megállottak körülötte és mivel a dala a szívükbe vette magát, aranyat dobtak a sapkájába.

HERCZEG FERENC

Amikor a dal véget ért, elpattant a lant egyik aranyhúrja. A lantos összeszedte a pénzt, kőházat vett érte és bevezette oda a szegény királyleányt.

Egy ideig csak megvoltak, egyszerre azonban így szólt a szegény királyleány.

— Mi haszna a szép kőháznak, ha rongyos ruhában kell járnom? Szerezz nekem selyemruhát, különben itt hagylak, mert én igazi királyleány vagyok!

A lantos megint elment a városba, pénzt szerzett és gyöngyös selyemruhát vett a szegény királyleánynak. Ezúttal megint elpattant a lantján egy aranyhúr.

Nemsokára így szólt a szegény királyleány:

— Mi haszna a szép házamnak és a selyemruhámnak, ha mezítláb kel járnom? Szerezz nekem aranypapucsot, különben itt hagylak!

A lantos elhozta az aranypapucsot is és ezúttal elszakadt lantján az utolsó aranyhúr.

Nemsokára megint volt valami kívánsága a szegény királyleánynak: aranynyoszolyát akart az ágyas házába, ezüsttálakat az ebédlőjébe, szolgákat a cselédházba.

A lantos ekkor három rézhúrt feszített a lantjára és megint elment a városba. A gazdag emberek ott örömmel fogadták és azt mondták: Ihol ni, az aranyhúros lantos.

A rézhúrjai azonban olyan förtelmesen szóltak, hogy az emberek kacagni és gúnyolódni kezdtek. Csalónak nevezték és a lantosnak üres zsebbel, szégyenszemre kellett megfutamodnia.

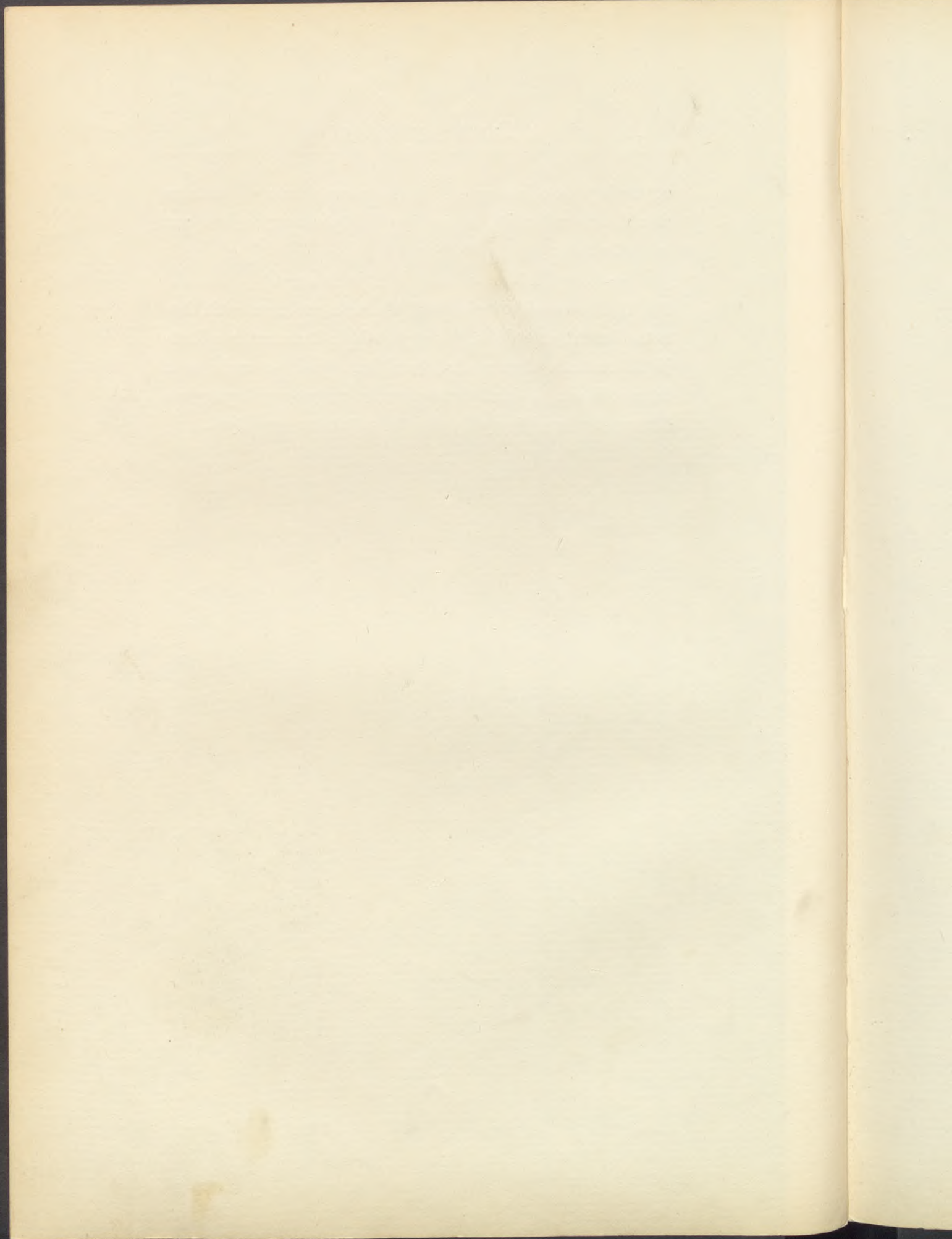
Amikor a szegény királyleány megtudta, hogy az ura nem hozott neki semmit, sírva fakadt és napestig

A LANTOS HAZASSÁGA

egyre folytak a könnyei. A lantos meg akarta vigasztalni és elővette a lantját, a szegény királyleány azonban azt mondta neki:

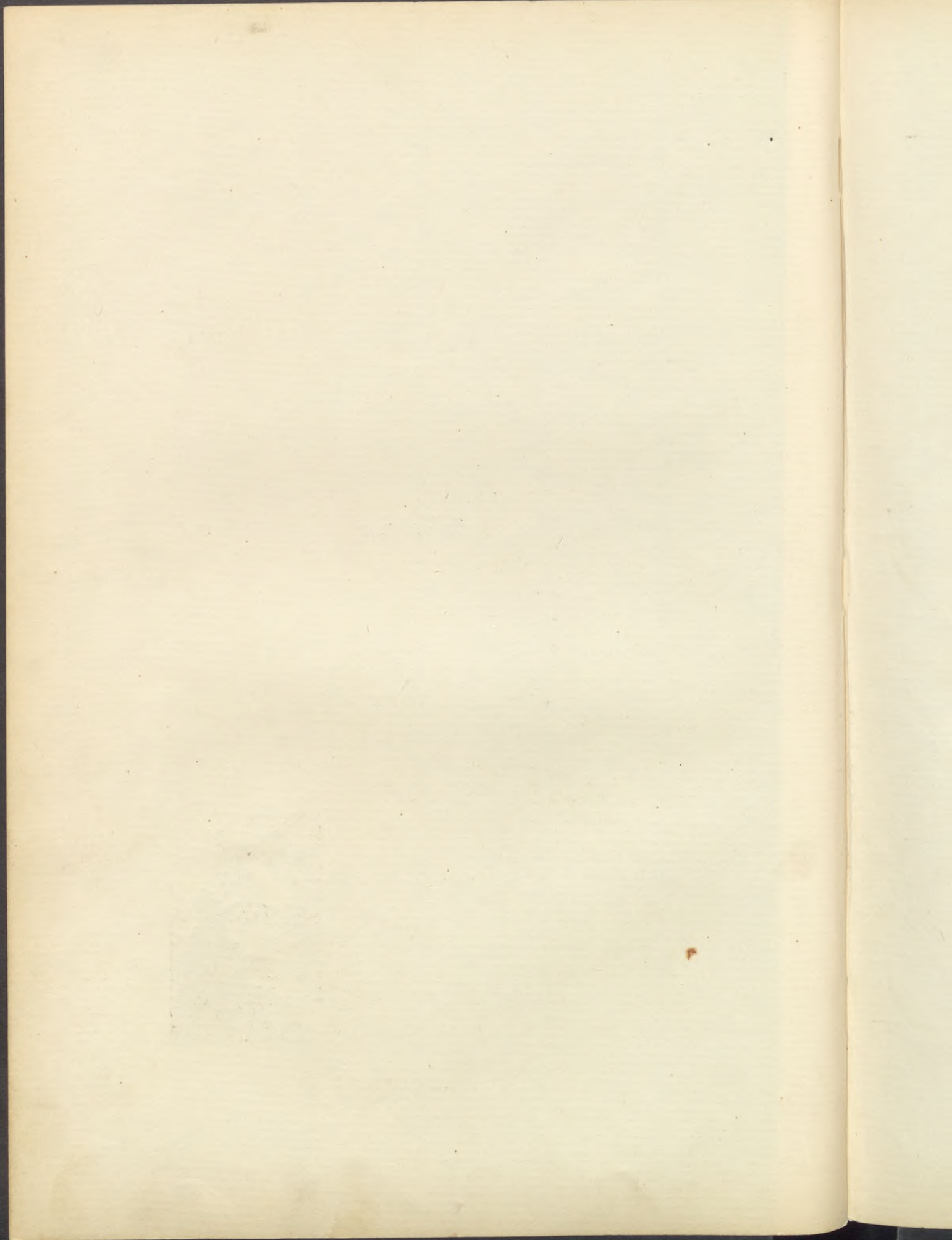
— Hagyd abba, a dalod bántja fülemet!

A lantos ekkor elsápadt, de nem szólt semmit, hanem kiment az erdőbe. Ott egy sziklán összezúzta a lantját. Azután eltűnt a sűrű bozótban és soha senki sem látta többet. A királyleány pedig nagy szegénységben élt tovább és a könnyei sohasem szüntek meg folyni.

Anima

I.

Hajdanában, a nemzeti királyok korában, élt nemes Bártfa városában egy nagyszakállu toronyőr, valami Noé nevezetű ember.

Noé apa fönn tanyázott az emberek feje fölött, a bártfai nagytemplom tornyában. A szűk szállása fölött volt a harangház, telve nagy és kicsi harangokkal. Ha istentiszteletre kellett szólítani az embereket, akkor Noé megkongatta a nagyharangot. Ha valamelyik bártfai keresztény lélek a halállal vívódott, ak-

kor megszólaltatta a panaszosan vinnyogó lélekharangot. Ha ellenség lopódzott a várkapu felé, vagy éjjeli tűz csapott föl a házsoron, akkor félreverte a haragosan zúgó lármaharangot. Ünnepnapokon megszólaltatta összes harangjait és akkor az ércszavu, hatalmas kórus megremegtette a torony kőfalait.

A nagyszakállu Noénak az volt a hire, hogy büszke ember és magasan hordja az orrát. Ő közről látta az égen vonuló fellegeket és azért nem igen kívánczolt le a város poros utcáira. A torony erkélyéről olyan kicsinyeknek látta a lenn nyüzsgő embereket, akár a hangyákat és azért bizony lenézte némileg még a város hatalmas polgármesterét is. És mivel megszokta a harangok zúgó szavát, nem szívesen hallgatta az emberek hiábavaló fecsegését. Való igaz, hogy évek óta már senki sem hallotta Noé hangját és azért a bártfaiak közül némelyek azt állították, hogy az öreg végképpen elfelejtette az emberi beszédet. Habár szűkszavu, büszke öreg volt is Noé, azért mégis jószívű ember volt.

Történt egyszer, éppen Szilveszter éjszakáján, hogy Noé apa egy elhagyott kis gyereket talált a torony tövében. Valami lelketlen ember tehette ki a kis árvát a havas éjszakába. Hogy ki gyermeke volt, az soha sem tudódott ki. Szőkehaju, feketeszemű kisleány volt. Meg se nyikkant, amikor Noé a karjára vette, csak komolyan tekintett rá fekete nagy szemével. A hallgatagságával nagyon megnyerte a toronyőr szívét. Ő sem igen szaporította hát a szót, hanem fölvitte magával a toronyba és ott fölnevelte, mintha tulajdon gyermeke volna. Mivel nem tudta, hogyan szólítsa a kis leányt, egyik ezüst-

szavu harangja után Animá-nak nevezte. Mert minden harangnak neve van és a név cifra betűkkel van kiöntve a harang szegélyén.

A sápadt, hallgatag és különös tekintetű gyermekből idővel szép nagy leány lett. Ha Noé apát büszkének mondták a bártfaiak, Animát már éppenséggel gőgösnek találhatták. Gyerekkorában sohasem játszott más gyermekekkel, csak a toronyi fecskékkel és a vércsékkel. Leánykorában sem pajtáskodott senkivel és a felhők vonulásaiban nagyobb gyönyörűsége telt, mint a farsangi menetekben. A vasárnapi muzsikára ügyet sem vetett, ha azonban megkondult a bártfai nagyharang, akkor boldog tűzben lángolt a szeme. Neki az ünnepi harangzúgás volt a legkedvesebb zenéje.

A bártfai legényeknek, akik vasárnaponkint a templomban látták Animát, ugyancsak megtetszett a szép és kevély leányzó. Beszédbe azonban egyikük sem ereszkedhetett vele, mert Anima, ha meg is szólította valaki a fiatalok közül, némán végigmérte a vakmerőt, aztán kecses méltósággal, mint a sértett királyné, fölvonult a tornyába. Legjobban megtetszett egy Kender Mátyás nevű csizmadialegénynek. Ez a Kender Mátyás, bár ifju ember volt még, büszkesége volt a bártfai csizmadiacéhnek és amikor a sárosi főispán kordováncsizmát rendelt a városban, a bölcs atyamester Mátyással szabatta a csizmát. Mátyás jókedvű, nótás legény volt mindaddig, amíg meg nem látta első ízben Animát. Ettől a naptól fogva azonban szomorú és álmodozó ember lett belőle. Vasárnaponkint, mialatt a többi legények a korcsmában poharaztak, ő kiállott a városháza elé, szemben a nagy-

templommal és addig nézte a tornyot, amíg bele nem merevedett a nyaka csigolyája.

Addig töprenkedett, okoskodott magában a legény, amíg egy szép ünnepnapon nagy dologra nem határozta magát. Délben magára vette ezüstgombos dolmányát meg hatráncos csizmáját és szegfűvirágbokrétával a kezében fölmerészkedett a toronyba. Azzal ment föl, hogy feleségül kéri Animát.

Egy életem, egy halálom! — gondolta magában. — Ha hozzám jön, akkor meghalok nagy örömben. Ha nem lesz az enyém, akkor megöl a bánat.

Elkeseredett bátorsággal indult neki a meredek csigalépcsőnek. Amikor azonban odafenn, a hatalmas öblü harangok alatt szembe találta magát a leánnyal, egyszerre az inába szállott minden bátorsága és reszketni kezdett, akár a nyárfalevél. Hebegő hangon mondhatta csak el a mondókáját, amelyre pedig napok óta készült már. Hogy ő most már nemsokára mesterré lesz és hogy a megtakarított pénzén műhelyt nyit. Hogy a sárosi nagyságos főispán csizmáját ő varrta és hogy egy kis házat is örökölt az édesapja után. És elhebegte azt is, hogy piros szattyáncsizmában, ezüstgombos pruszlikban fogja járatni Animát, ha igent mond és mesterné lesz.

A leány elsápadt a haragtól, majd gőgösen föl kacagott.

— Megháborodtál, csizmadia, — mondotta, — ha azt hiszed, hogy én valamikor beülök a csirizszagu műhelyedbe! Négy lóval gyere, csatlóssal a bakon, ha engem el akarsz vinni a toronyból!

A szegény Kender Mátyás azt se tudta, hogyan ju-

ANIMA

tott le a hosszú csigalépcsőn a piacra. Amikor a szállására ért, szó nélkül behányta minden holmiját a vándortarisznyájába, a vállára kanyarította a szűrét, a kezébe vette a botját, aztán búcsút mondott a mesterének. A mester kérlelte és marasztalgatta, de Mátyás azt mondotta, hogy kisülne a két szeme, ha tovább is látnia kellene a bártfai nagy templom tornyát. És még az éjjel gyalogszerrel útra kelt az Alföld felé.

II.

Alkonyatkor Anima künn állott a torony erkélyén. Nem is gondolt már a kérőjével, akinek olyan kegyetlenül kiadta az útját. A felhőket nézte, amelyek lassu méltósággal úsztak a vérpiros égboltozaton. A szeme megakadt egy különös formájú nagy felhőn, amely biboros és aranyos fényben tündökölve közeledett a város felé. A felhő olyan volt, mint egy óriás légi gálya, amely kupolás és tornyos fejedelmi palotát hordoz a hátán.

Animának úgy rémlett, mintha a gálya orrán arany-süveges emberek, furcsa és félelmetes szörnyalakok nyüzsgőnének.

Később a nagy felhőről levált egy kis felhőfoszlány s az gyorsan, mint a szálló füst, a torony felé közeledett. Amikor már egészen közel érkezett, fényes hintó lett a felhőből. Négy, hattyuszárnyon szálló, fehér ló volt eléje fogva. A bakon csatlós ült a kocsis mellett. A kocsisnak bozontos feje volt, mint a fehér medvének, a csatlós vállán pedig kakasfej ült.

HERCZEG FERENC

— Ez a király fogata! — gondolta Anima magában.

Soha sem látott még királyi fogatot és így nem is csodálkozott azon, hogy a levegőben jár.

A hintó megállott a toronyerkély mellett, a csatlós kiugrott, térdet hajtott Anima előtt és némán és alázatosan biztatta, hogy szálljon be.

— A király elé akar vinni! — gondolta a kevély Anima. — Bizonyos, hogy ő felsége hírét hallotta a nagy szépségemnek és most látni óhajt. Ha megtetszem neki, feleségül fog venni és én királyné leszek.

Es habozás nélkül beült a hintóba. Még annyi időt se vett magának, hogy fölvegye a papucsát és befonja a haját. Mezítláb és kibontott hajjal kelt útra.

A szárnyas fogat odaröpítette az aranyfelhőhöz. Amint Anima rálépett a felhő peremére, a fogat mindenestül párává foszlott. A leány egy hatalmas nagy kapu előtt találta magát. A kapu bolthajtását két óriás tartotta a vállán; az óriások görnyedve vergődtek a nagy teher alatt, hol összetöpörödtek, hol meg kinyultak, magukkal emelve az egész kaput.

Anima habozott, hogy bemerészkedjék-e a palotába, de ekkor lassan megnyílt a kapu és egy szép ifju lépett ki rajta. Az ifju napsugárkoronát viselt a fején és bíborpalástot a vállán. Szép, sápadt és szomoru arcu ember volt. A kezét előrenyujtva, tapogatódzva járt és Anima észrevette, hogy mind a két szemére vak. Amikor a kezével megérintette Animát, a leány borzadva érezte, hogy a keze hideg.

— Ez a felhőkirály! — mondotta magában a leány.

ANIMA

A felhőkirály kezén fogva bevezette vendégét a palotájába. Egy nagy csarnokba értek, amelyet aranyvörös kupola borított. A kupolát oszlopok helyett gomolygó tagu óriások tartották a vállukon. A király a szivárványos trónushoz vezette Animát. Ott fehér felhőasszonyok holdvilágkoronát és rózsaszínű ködpalástot adtak rá. Köröskörül, a rengeteg trónteremben, mind térdreborultak a király alattvalói. De miféle alattvalók voltak azok! Madár- és elefántfejű zsázlósurak, formátlan légi csudák, furcsán gomolygó szörnyetegek, amelyek szakadatlanul változtatták az alakjukat. És valamennyien némák voltak és vakok, miként a királyuk.

— Királyné vagyok! — mondotta magában kevély önérzettel Anima.

Időközben megindult az északi szél és az egész felhőország útrakelt az Alföld felé. Anima kíváncsian letekintett a földre és ekkor meglátta Bártfa városát, amely akkorkának látszott, mint egy kalap és meglátta a nagytemplom tornyát is, amely akkora volt, mint a kisujjam. És ekkor megszólaltak odalenn a harangok. Noé apa küldte ezt a búcsúüdvözlést a fogadott leánya után. A nagy távolságban oly halkán zümmögtek, mint az éjjeli bogarak csapatja. Anima szíve fájdalmasan összeszorult. Nem tudott örülni a királyi pompájának. A gondolat, hogy ezentúl örökké vándorolnia kell, amerre a szilaj szelek viszik, a sejtelem, hogy nem fogja többet hallani a bártfai harangok zúgását, elszomorította. Az óriás csillagok, amelyek fehéren ragyogtak a feje fölött, megfélemlítették. Elhagyottnak érezte magát a néma és vak felhőrémek társaságában és a lelke is di-

dergett, ha a felhőkirály megfogta a kezét. Nem tudta szeretni az urát. Szelid ember volt ugyan a felhőkirály, de megvolt az a rossz szokása, hogy minduntalan változtatta a képét. Egyszer kecskefeje lett, máskor meg hallá változott át. Némelykor szárnya nőtt, hébe-korba pedig gömböccé fúvódott. Anima csak a fényes koronája után tudta megismerni.

Anima azelőtt, míg a földön lakott, mindig csak a felhőket nézte; mostanában, hogy felhőn kellett laknia, egész nap csak a földet nézte. Most csodálatosan szépek találta a földet és irigyelt mindenkit, aki odalenn szabadon járhat-kelhet. Falvak, városok és pusztaságok fölött vonultak el. A pusztákon ezerféle giz-gaz viritott és illatozott, ezer madár csipogott. Olykor egy-egy falusi templom harangjának szava hatolt föl a felhőkig, ilyenkor olyan honvágyat érzett Anima, hogy a sírás kerülgette.

Egy nap, amikor éppen a Tisza fölött szálltak, egy embert látott meg Anima, aki gyalogszerrel baktatott a folyó partján. Az ember akkorának látszott csak, mint egy bogár, de a felhők királynéja azért tüstént megismerte benne Kender Mátyást, a bártfai csizmadiát, akivel olyan kegyetlenül elbánt.

— A szegény fiu bujdosásra adta magát! — szólott magában Anima.

Mátyás később megpihent odalenn és leheveredett a gyöpre. A szálló felhőket nézte és a tekintete összehatalálkozott az Animáéval. A sejtelem, hogy egy meleg emberi szív most feléje dobog, boldoggá tette a felhők királynéját. Azonban a gondolat, hogy Mátyás most nem

Mátyás később megpihent odalenn

ANIMA

is sejti, milyen közel vannak egymáshoz, elszomorította. Bánatában megeredtek a könnyei és a meleg csöppek lehullottak a vándorló legény arcára.

— Első lesz! — mondotta Kender Mátyás, mialatt a kendővel végigtörült az arcán.

III.

Hosszu, hosszú idő telt el. Talán egy esztendő is. A csizmadia bejárta a félországot. Munkába állhatott volna nem egy helyen, de a nagy bánata újra és újra csak kezébe adta a vándorbotot.

Vándorlásai közepett megfordult a székely havasok közt is. Egyszer egy nyári délutánon megpihent egy virágos völgyben. A puha fűben heverészett, Animára gondolt és fogai között egy fűszállal fölbámult a ragyogó égboltozatra. Odafönn egy felhő úszott, amely megrekedt útjában a havas oldalán. A felhő olyan formájú volt, mint egy hatalmas gálya; furcsa szőrnyetegek kuporodtak rajta sűrű csapatokban. A csizmadia sokáig nézte a felhőt, aztán egyszerre megdobbant a szíve. Egyik felhőfoszlánynak olyan formája volt, mint egy lobogó haju női fejnek, az arca pedig Anima arca volt. A felhőasszony mereven és szomorúan nézett le rá a magasságból, mintha kérdezni akarna tőle valamit és mondani akarna neki valamit. Vándorlásai közepett gyakrabban is megesett már Kender Mátyással, hogy valamilyik vonuló felhő Animára emlékeztette. De ő olyankor mindig azt hitte, hogy káprázik a szeme. Ezúttal azon-

HERCZEG FERENC

ban olyan tiszta volt a kép és annyira föltünő a hasonlatosság, hogy a csizmadiának nem volt többé maradása a völgyben. Nekiindult a havas csúcsának. Hosszu és fáradságos út volt. Hamar rá is esteledett és a holdvilág fakó fényében kellett a meredek hegylejtőn fölkapaszkodnia. Végül éjfél tájban elérte a felhőket. Egy ezüst-pereméjű, fekete felhőkapuból fehér női alak szalad eléje. Ő volt, Anima.

— Tudtam, tudtam, hogy el fogsz értem jönni! — kiáltotta könnyek közt nevetve.

— Vártál? — kérdezte Kender Mátyás.

— Egy esztendő óta mindig vártalak!

— És én egy esztendő óta mindig kerestelek!

A csizmadia kezén fogta a leányt, hogy levezesse a völgybe. De ekkor hirtelen vad rémület nyilalt át a szívkön, mert észrevették, hogy az egész felhőhad föltámadt ellenük és üldözőbe vette őket. Ezer gomolygó felhősárkány kúszott utánuk a lejtőn. Lobogó hajú felhőemberek nyujtogatták utánuk a hosszú karjukat. Szörnyű óriások, madárfejű emberek és emberfejű medvék vágattak, hemperegtek a nyomukban. Maga a felhőkirály is ott volt az üldöző hadseregben. Egy elefánton lovagolt; nagy mérgében ő maga varanggyá fúvódott; aranykoronája csillogott a holdvilágban.

— Siessünk, siessünk! — kiáltotta Anima.

Amikor a menekülők már a lejtő közepén voltak, üvöltő vihar szárnyán utólérte és megrohanta őket az előhad.

— Siessünk, siessünk!

Fülsiketítő dördüléssel, vakító villanással a menny-

kövek raja csapott le körülöttük. A felhőkirály megszólaltatta a légi ágyúit. Egy szálfá nagy roppanással derékon tört és lánggra lobbant mellettük. A sziklák megindultak és dübörögve versenyt vágtattak a menekülőkkel.

— Siessünk, siessünk!

Már a hegy lábán jártak, amikor tajtékzó vízárt zúdítottak utánuk a felhők. Anima térdre bukott, de a csizmadia a karjára kapta és övig gázolva a hullámokat, úgy vitte a leányt, mint a kis gyermekét. Majd haragos jégeső kezdte őket verni. Kender Mátyás betakarta Animát a szűrőbe, hogy megvédje a jég ellen és úgy vitte tovább.

Végre lenn voltak a völgyben. A csizmadiának megroskadt a lába a fáradságtól, Anima pedig egész testében remegett a félelemtől. Az égzengés elnémult, az eső elállott. A hegyek fölött diadalmas ragyogással fölkel a nap. A menekülők visszanéztek a hegyre és most már egyetlen felhőt sem láttak. Azok kigyózó, iszapos patakok alakjában futottak a völgybe.

— Megmenekültünk! — mondotta Kender Mátyás.

Bőrig vizesen, a homlokukba csapzott hajjal, halálra fáradtan, de boldogan néztek össze.

— Hová vezesselek? — kérdezte a csizmadia.

— Vezess haza Bártfára, Noé apához, — válaszolt Anima.

Megpihentek, aztán útra keltek északnak, Bártfa irányában. Hosszu és keserves útjuk volt, mert gyalogszerrel kellett bejárniok hét vármegyét. Aki útközben meglátta a rongyosruhájú, mezitlábos leányt, amint alá-

HERCZEG FERENC

zatosan lehajtott fővel léptetett a legény oldalán, az inkább valami szép koldusleánynak nézhette, mint a felhők királynéjának.

Egy este mégis csak meglátták megint a bártfai harangtornyot. Egy erdős tisztáson állottak, égbenyúló, karcsu fenyőfák között és az alkonyi fényben ott feküdt előttük Bártfa városa. Jó messzi voltak még a várostól, de azért már hallhatták Noé apa harangjait, amelyek zúgó kórusban köszöntötték a hazatérőket. Anima szeme a harangszó hallatára izibe megtelt édes könnyekkel.

— Anima, — kérdezte Kender Mátyás, — utálod-e még a csirizszagot?

— Nem utálok én, — mondotta fülig elpirulva a leány.

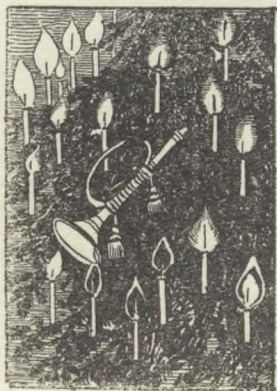
— Akarsz-e már mesterné lenni? — faggatta tovább a csizmadia.

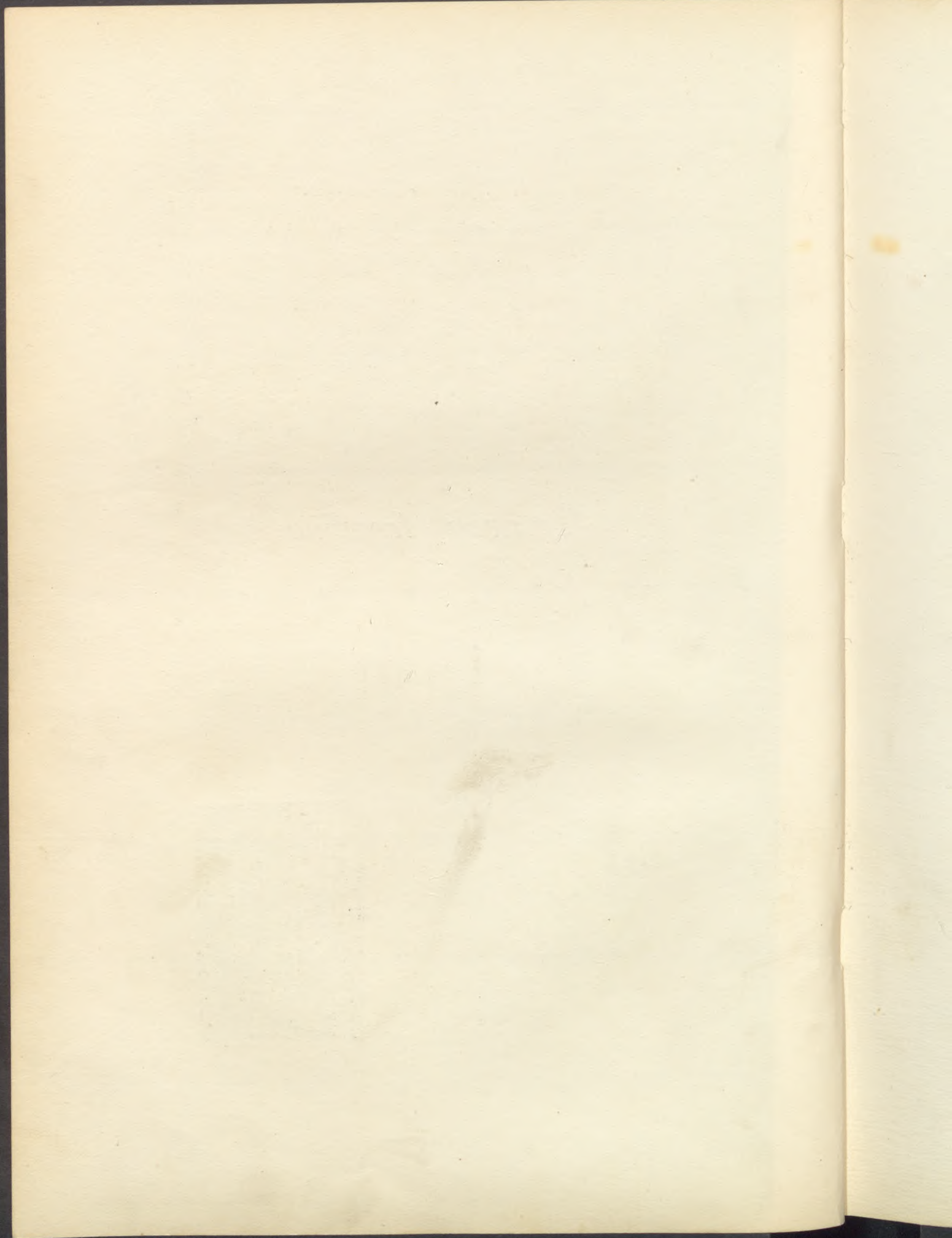
— Bizony már akarok! — válaszolt halk hangon a leány.

És kezüket egybetéve, áhítatosan mentek a harangszó irányában.

Az arany trombita

AZ ARANY TROMBITA

Már alkonyodott, de az utcai lámpákat még nem gyújtották meg. A kihalt, keskeny Boldogasszony-utca szürkületén egy férfi ment végig. Talpig érő bundát viselt, amelynek két szárnya lábszárát csapkodta és égő szivart tartott a fogai között.

A Boldogasszony kis temploma előtt egy fiúcska toppant eléje és ujságlapot kínált neki. Valami elkésett kis rikkancs-gyerek volt. Vékonyan öltözött, vézna

HERCZEG FERENC

fiúcska. A paraszti ruháján látszott, hogy valamelyik felvidéki faluból szakadt ide a nagyvárosba. Kopott báránybőrsüvegét a fülére húzta és annyira didergett, hogy valóságos rezgős-táncot járt a kövezeten.

A férfi bosszusan morgott valamit és tovább sietett. A templom ajtaja előtt megemelte a süvegét és ekkor megint hallotta maga mellett a gyerek cipőjének kopogását.

Most megállott és pénzt vett ki a zsebéből. Egy ideig keresgélt a krajcárok között, de aztán hirtelen meggondolta magát és egy ezüstforintost adott a fiúnak . . .

— Nesze, legyen neked is jó karácsonyod!

A kis fiú szinte ijedten nézte a forintot, majd sarkon fordult és szó nélkül szaladni kezdett. A Boldogasszony-utca tulsó végében, az ezer lámpa fényében ragyogó nagykörút sarkán, kövér öreg asszony várta.

— Kaptál valamit, Jóska? — kérdezte.

A gyerek szó nélkül odaadta az ezüst forintot. Az öreg asszony örömeiben hangosan elkacagta magát, aztán eltette a pénzt, kezén fogta a gyereket és megindult vele a távoli külváros felé. Oly sebesen ment, hogy a fiú csak futva tarthatott vele lépést. Egy pálinkamérés ajtaja előtt megállott az asszony. Láthatólag habozott, hogy bemenjen-e vagy nem. A habozása hamar véget ért. Egy krajcárt adott a kis Jóskának és így szólt hozzá:

— Ez a tiéd. Vehetsz magadnak, amit akarsz. Aztán várj meg a rendes helyen, a Boldogasszony-utcában. Félóra mulva érted megyek és adok vacsorát is.

Azzal magára hagyta a gyereket és bement a boltba.

Jóska egy ideig utána nézett a jégvirágos ablakon át, majd lassan megindult a Boldogasszony-utca felé. Útközben meg-megállott egy boltkirakat előtt és azon tanakodott, hogy mit vegyen a krajcárjáért. Legszívesebben trombitát vett volna. Ilyenre fájt a foga, amióta esztét tudta. Azonban a trombiták, amelyeket egyik-másik kirakatban látott, nem voltak elég szépek. Jóska okos kis ember volt és tudta, hogy holnap is lesz nap . . .

A Boldogasszony templomának sötét kapuja előtt megint jó ideig járta a didergő táncot. Mikor már nagyon elfáradt, leült a kapu lépcsőjére. A nagy hópelyheket nézte, amelyek hullani kezdtek. Álmos szeme előtt mind nagyobb pelyhek röpködtek; egyik-másik akkora is volt már, mint a papírsárkány.

Egyszerre azon vette észre magát, hogy nincs egyedül. A legfelsőbb lépcsőn egy koldusasszony ült, kis gyermekkel az ölében. Mikor Jóska a koldusasszony felé fordult, az könnyörögve kinyújtotta a kezét. És Jóska a krajcárkáját, amely már egészen meleg volt a keze szorításától, beletette a koldusasszony tenyerébe. Azután fölkelte és el akart szaladni, mert szégyelte a tulajdon nagylelkűségét.

A koldusasszony azonban a nevén szólította:

— Jóska!

A hangja olyan szeliden és édesen zengett, mint a hárfa. A fiú most már megismerte. Maga a Boldogasszony volt. A gyermek pedig, amelyet a karján tartott, a kis Jézus. A Boldogasszony mosolyogva tekintett a rikkancsra és a kis Jézus is mosolygott rá.

— Jóska, gyere velem! — szólt a Boldogasszony.

A templom kapujának mind a két szárnya megnyílt előttük. Odabenn ezer gyertya égett. A két padsor között komolyarcu, fehérruhás, szép angyal-ifjak állottak sorfalat. Mikor a Boldogasszony, a kis Jézust a karján víve, Jóskát pedig a kezén vezetve, végighaladt a so-

rukon, valamennyien olyan mélyen meghajoltak, mint a minisztráns-gyerekek a szentség előtt. A kis fiú boldog alázatossággal tipegett a Szűzanya oldalán. Egyébként azonban nagyon fázott; a templomban dermesztő hideg volt és a szent asszony keze is olyan volt, mint a jégcsap.

Az oltárhoz értek. Az aranykeretben, hol különben a Boldogasszony képe szokott ragyogni, most ezüstpántos ajtó volt. Ez az ajtó is megnyílott előttük és ekkor kiléptek a templomból a szabad ég alá.

A Boldogasszony nem szólt Jóska-hoz, csak vezette magával és olykor szeliden lemosolygott reá. A kis fiú meg persze nem mert szólani. Házat sehol se látott. Egy behavazott úton jártak, melyet jobbról-balról hosszú dombok szegélyeztek. A vidék egészen olyan volt, mint Jóska szülőföldje. A fehér dombok fölött tisztán világított a telihold. Olykor egy-egy farkas-családdal találkoztak és az ordasok alázatosan lekonyították fejüket-fülüket a vándorok előtt. Előttük nesztelen szárnyon baglyok szállottak, olyan sietve, mintha valakinek hírt akarnának vinni a Boldogasszony érkezéséről.

Végül valami piros világosságot láttak a dombon. Egy karácsonyfa volt, mely magában tündöklött a havas pusztaságban. Száz gyertya égett rajta és az ágai csak úgy hajladoztak a sok tarka drágaság súlya alatt. Távolabb még néhány karácsonyfa fénylett, aztán mindig több.

Fölértek a dombra és ekkor megállottak egy pillanatra.

— Ez a karácsonyfaerdő! — mondta halkán a Boldogasszony.

HERCZEG FERENC

Alattuk, a meddig a szemük elért, hatalmas rengeteg terült el, csupa tündöklő karácsonyfából. Az erdő szélén kisebb fák állottak, beljebb hatalmas faóriások. A millió égő viaszgyertyácska fényétől piros volt az égboltozat is. A fák a tövüktől a csúcsukig ragyogtak az arany- és ezüst-ékességtől. Óriás gyémánt-csillagok, amelyek a gallyakon himbálóztak, ezerszeresen vissza-

verték a különben is szemkápráztató fényességet. Annyi tarka édesség volt rajtuk, mintha napokon át hó helyett cukorsüteményt ontottak volna a felhők. És annyi és oly sokféle kimondhatatlanul szép és kedves gyerekjáték, hogy a kis Jóskának elállott a szíve-erése.

Útjuk a karácsonyfaerdőn át vezetett. Jóska nagyon fázott és a nagy fáradságtól már alig tudta emelni a lábát. Erősen megkapaszkodott a Boldogasszony jég-

AZ ARANY TROMBITA

hideg kezében és káprázó szemét le-lehunyv, vezettette magát előre. Egyre hallotta az égő viaszgyertyák halk sercegését és érezte a megpörkölt fenyőgally édes illatát.

Nagysokára a tüzes erdőben egy kerek tisztásra értek. A tisztás közepén magános kis karácsonyfa állott. Egyetlen ajándék függött csak rajta: egy arany trombita.

— Ez a tiéd, — mondta a Szűzanya. — Ilyen trombitája egy gyereknek sincsen. Kívánj magadnak valamit, aztán fújj bele. Bármit kívánsz is, minden meglesz.

Jóska dermedt ujjacskáit kinyújtotta a trombita után. A trombita is jéghideg volt. Gondolkozni kezdett. Mit kívánhatna még, ha már van trombitája? Aztán eszébe jutott, hogy mi volna neki jó.

— Azt szeretném, hogy ne fázzak többet. És hogy ne legyek éhes soha. És hogy a néném ne verjen meg, ha kevés pénzt viszek neki.

— Fújd meg a trombitát és minden úgy lesz, — szólt mosolyogva a Szűzanya.

Jóska megfújta az arany-trombitát . . . Trara, trara! Oly szépen szólt, hogy hallgatni is gyönyörűség volt. A Boldogasszony ekkor lehajolt és az ajkával megérintette Jóska homlokát. A tüzes erdő lángot vetett és Jóska minden tagjában édes melegség zsibongott, a szívét pedig mámoros boldogság járta át. Most már érezte, hogy nem lesz többé semmi baja.

*

A Boldogasszony-templomának sekrestyése, miután az éjféli misére kinyitotta a templom kapuját, elszaladt a nagykörút sarkáig és ott megszólította a rendőrt:

HERCZEG FERENC

— Biztos úr, egy kis fiú fekszik a templom küszöbén. Azt hiszem, hogy megfagyott. Ujságáros gyerek. Ismerem, mert mindig ott lappangott a templom körül.

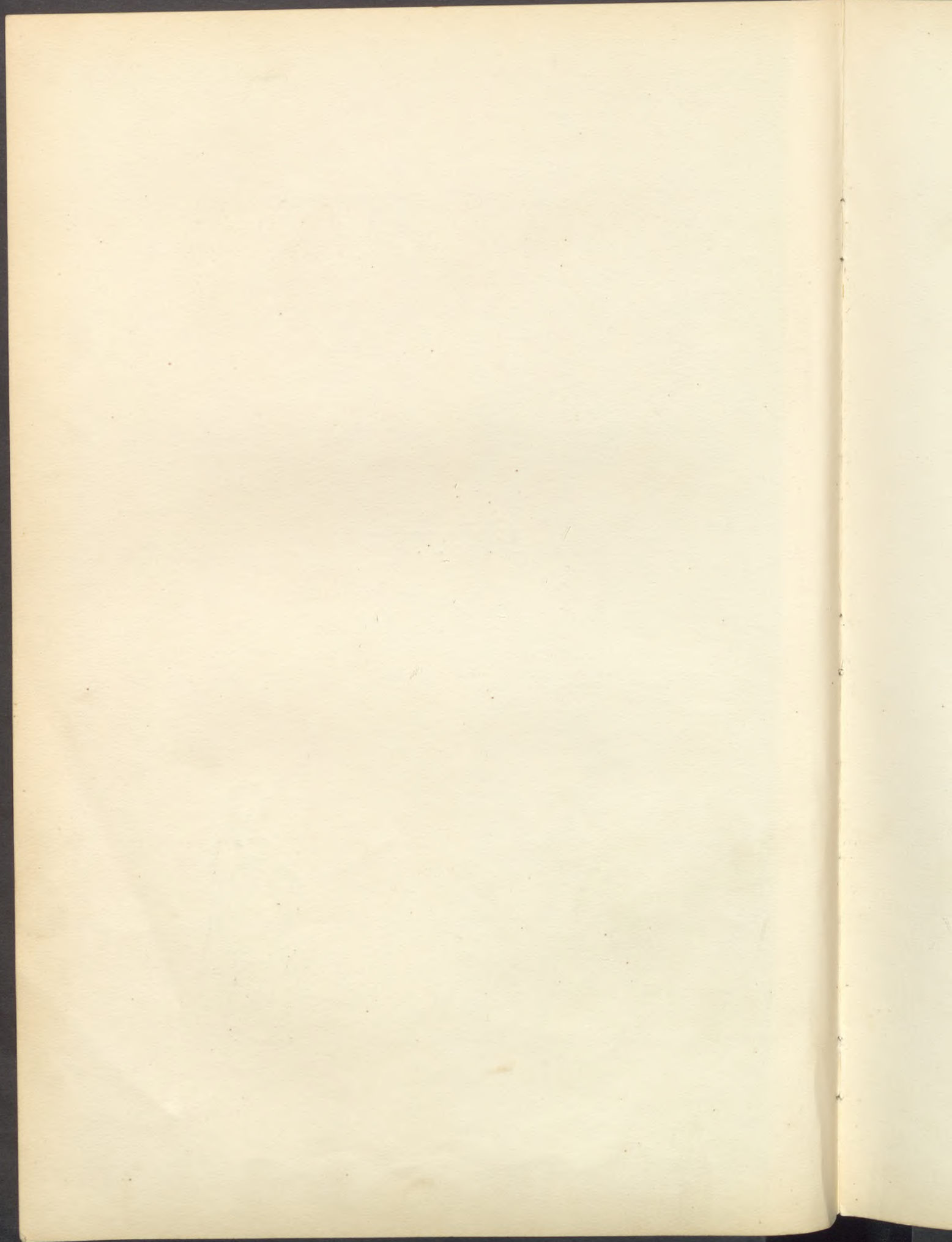
— Meghalt? — kérdezte a rendőr.

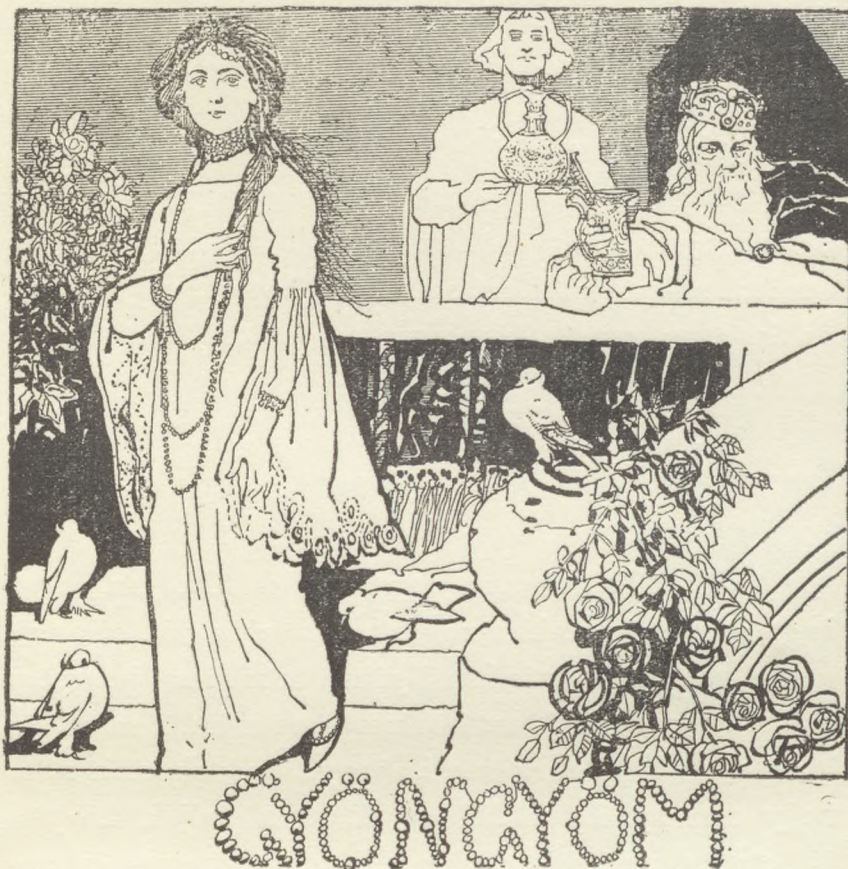
— Meg. Egy krajcárt szorongat a kezében.

A rendőr nem válaszolt semmit, hanem bement a sarki kávéházba, hogy a mentőknek telefonáljon.

Gyöngyöm

Gyöngyöm

Ezt a mesét, amelyet most el fogok nektek mondani, nem én eszeltem ki, hanem magam is úgy hallottam más valakitől, még kis fiú koromban.

Hogy az, aki nekem sok esztendővel ezelőtt elmesélte, könyvből olvasta-e, vagy talán maga is az édesanyjától hallotta, azt már nem tudom.

Igen sokáig az emlékező fiókomban tartogattam Gyöngyöm kisasszony meséjét, mint valami régi családi csecsebecsét. Megtörtént, hogy évekig nem is törődtem

HERCZEG FERENC

vele, sőt el is felejtettem, hogy megvan, de azután megint csak elő kellett keresnem valamelyik kíváncsi gyermek kedvéért.

Ilyenkor megtörülgettem, kifényesítettem, újra aranyoztam és ha hiányzott belőle egy-egy kövecske, azt a magaméból próbáltam pótolni. Ma, midőn végleg átadom nektek, már azt se tudom, hogy mennyi benne az ősi mese-igazság és mennyi az én hozzátoldásom.

I.

A Kárpátokban van egy nagy erdő, olyan nagy, hogy soha még senki nem látta a tulsó szélét.

A rengeteg hűvös homályában hatalmas, titokzatos szellem tanyázik. A szellem nevét nem tudja senki, az arcát nem látta még senki. Annyit tudnak csak róla, hogy asszony. És inkább sejtik, mint tudják, hogy a láthatatlan nagyasszony lénye telve van nemes és szomorú jósággal és hogy titokzatos és végzetes erők birtokában van, amelyekre nem jó gondolni sem. Soha sem mutatja magát az emberek előtt, de azért ott van mindenütt az erdőben. Minden virág és bogyó egy-egy szem, amellyel ő lát, minden falevél egy-egy fül, amellyel ő hall. Az emberek suttogó hangon beszélnek róla és az Erdő Anyjának nevezik.

A nagyerdő tisztásán volt egy márványvár, abban királyleány lakott. Gyöngyöm kisasszony volt a neve. Nem is tudom, mért adták neki ezt a különös nevet. Talán azért, mert semmit sem szeretett annyira, mint

Két fehérszörű, vörösszemű szarvast fogtak a hintója elé

GYÖNGYÖM

az igazgyöngyöt. Vagy azért, mert maga oly fehér, fényes, szelid és hideg volt, mint a gyöngy.

Édesapja az öreg király csak két dolgot szeretett a világon, a fehér Gyöngyöm leányát, meg az arany-sárga tokaji bort. A bortól mindig elszomorodott, mert ivás közben eszébe jutott saját daliás ifjúkora, amikor még külső országokban hadakozott. Ha azonban rátekintett a leányára, akkor mindjárt megjött a kedve és megbékült a vénségével is.

A király nagyon kényeztette a leányát. Ha Gyöngyöm sírt, akkor az öreg elballagott a kincstárába és egy maroknyi gyöngyöt hozott neki. Ha kacagott a leány, akkor is gyöngyöt szórt az ölébe.

Ezekből a gyöngyökből testhez álló páncélinget és fehér koronát csináltatott magának a királyleány . . . Egyébként is kedvelte a fehér színt. Minden ruhája hófehér volt.

A vár kertjében csupa fehér virágot nevelt. Ha ki akart kocsizni, akkor két fehérszörű, vöröszemű szarvast fogtak a hintója elé. És bárhol járt is, mindig nagy csapat fehér galamb szálldosott utána.

Gyöngyöm igen szerette önmagát. Órákig is ott állott nagy ezüsttükre előtt és mosolygó áhítattal gyönyörködött a képmásában. Olykor megcsókolta tükörképét és így szólt hozzá: Szeretlek, fehér Gyöngyöm, mert te vagy a legszebb a világon!

Ha künn járt a mezőkön és a fiatal vetés meghajolt a tavaszi szélben, leereszkedőleg intett a kalászosoknak és így szólt: Jó napot, kedveseim!

Ha éjjel édes csalogánydal hallatszott be az erdő-

HERCZEG FERENC

ből, elmosolyodott az ágyában: Ezt a szegény madarat még megöli az utánam való epedés!

A csillagokról azt hitte, azért olyan szomorúak, mert távol kellett élniök Gyöngyömtől. Így hitte a királyleány. Ha egyik-másik leszaladt a sötét égről, akkor a leány vállat vont. Te bolondos! — mondta, — ha nem is szeretlek, azért nem kellett volna annyira elkese-
redned!

Eljött az ideje annak, hogy férjhez kellett volna adni Gyöngyömet. Kérőkben ugyan nem volt hiány.

A szomszédban lakó királyfiak mind háztűznézőbe jöttek. Ki tollbokrétás paripán, ki aranyos hintón. Mindegyik koronát viselt a fején és mindegyiket a bársonyruhas nagyurak és az ezüstpáncélos huszárok serege kísérte.

De távoli országokból is érkeztek kérők, akiket Gyöngyöm szépségének híre vonzott és akik mind odáig voltak a nagy szerelemtől. Volt köztük egy hindu király, az aranszijakkal fölkanatározott fehér elefánton lova-
golt. Egy mór herceg karcsúnyaku tevéen ült. Beállított

GYÖNGYÖM

egy khinai nagyúr is, azt ezüstcsengettyűvel ékes gyaloghintón hozták. Éjszokról iramszarvas-fogaton jött egy kérő, délről pedig csikos zebráktól vont hintón jött a másik. Az erdei vademberek királya is beköszöntött, ő tollkoronát viselt a fején, aranykarikát a fülében és buzogányt a kezében.

Gyöngyöm a fehér teremben fogadta kérőit. Két kigyó módjára csavarodó, óriás opál-oszlop között állott a trónus.

Mosolyogva végigmérte a kérőit, aztán rövidesen kiadta nekik az útjukat.

— Te tetszenél nekem, hercegem, ha nem volnál olyan kövér... Téged pedig nagyon tudnálak szeretni császárom, csak ne volnál olyan sovány... Ilyen férfiről álmodtam mindig, csakhogy egy fejjel magasabbnak képzeltelek... De kár, királyom, hogy annyira hórihorgas vagy!

Mindenikben talált kivetni valót. A királyfiak, akik olyan kevélyen vonultak be a palota főkapuján, mint a zivataros felhők, sápadt és alázatos bárányszerű felhők módjára osontak ki a hátsó ajtón.

II.

A vár kertje előtt, az aranyráacson kívül, ifjú ember állott az úton. Az arca fehér volt, mint a fal, a szeme pedig úgy ragyogott, mint az eleven parázs.

— Ki az az ember? — kérdezte egyszer Gyöngyöm.

— Egy szerelmes ember, — mondták.

— Mióta áll ott?

— Egy esztendő óta, vagy még tovább.

— És mit csinál?

— Az aranykapút nézi. Ha te kilépsz a kertbe, hercegnő, akkor lángolni kezd a szeme.

— Unom azt az embert! — mondta Gyöngyöm.

De ezúttal nem mondott igazat.

Egyszer a kertben mulatott és szándékosan átdobta labdáját a kerítésen. A sápadt ember látta, de meg nem mozdult.

— Add vissza a labdámat! — kiáltotta Gyöngyöm.
Majd újból megszólalt.

— Ki vagy te?

— A nevem Bajna.

— Melyik király az apád?

— Nekem nincs apám.

— Kár! — mondta Gyöngyöm.

De aztán hamar helyreigazította a szavát.

— Nekem különben mindegy. Én úgy találom, hogy a királyfiak átlag unalmasabbak, mint a rendes emberek. Mit akarsz itt, Bajna?

— Téged látni.

— Ugy-e, te nagyon szeretsz engem?

GYÖNGYÖM

Az ifjú nem válaszolt, hanem olyan arcot csinált, mintha meg akarna halni.

— Ugy-e, te sokat szenvedsz? — faggatta mosolyogva a királyleány.

— A szenvedésemet nem cserélném el senki boldogságával, — válaszolt az ifjú.

Gyöngyöm gondolt egyet.

— Bajna, most kinyújtom fehér kezemet a rácson. Ha akarod, megcsókolhatod.

Az ifjú arca egyszerre piros lett, a szeme meg könnyes.

— Bajna, — mondta a királyleány, — most kinyújtom a fejemet a rácson. Ha akarod, megcsókolhatod az arcomat.

Gyöngyöm tisztán hallhatta, mint dobog az ifjú szíve. Oly fennhangon dobogott, mintha menten meg akarna szakadni a túlnagy boldogságtól.

A királyleány ekkor odahajította fejét Bajna szívére és halkán mondta:

— Bajna, én a feleséged akarok lenni.

Gyöngyöm ekkor kezén fogta az ifjút és bevezette az erdőbe, ott megállott vele az ezerestendős fák alatt és így szólt hozzá:

— Itt lakik az én királyi családom védőasszonya, az Erdő Anyja. Ő meghallja minden szavunkat és amit meghallott, azt többé nem felejt el. Tudnod kell, Bajna, hogy én senkit sem szeretek. Téged sem foglak szeretni soha. De azért mégis a feleséged leszek, mert azt akarom, hogy engem jobban szeressenek, mint minden más asszonyt. Te pedig forróbban, hívebben tudsz szeretni,

mint a világ összes királyai együttvéve. Az úrnőd leszek és te engedelmeskedni fogsz nekem. Az istenséged leszek és te imádni fogsz engem. Az én tekintetem lesz a te életed, az én mosolyom a te boldogságod és az én szeszélyem a te törvényed. Úgy lesz-e, Bajna?

— Esküszöm, hogy úgy lesz! — mondta az ifjú.

— Esküdtél és az Erdő Anyja meghallotta esküdet, — szólt Gyöngyöm. — Ha valamikor megszegnéd, ő meg fog büntetni. Nem tudom, hogy mit fog veled tenni, de azt hiszem, hogy szét fog tépni...

Valami mélyen zengő harsogás járta át az erdőt, mintha szélvihar rázná a fákat. Pedig a lomb mozdulatlan maradt. Gyöngyöm megszeppent és szaladni kezdett. Bajna csak a palota előtt ért a nyomába. A királyleány ott ismét kézen fogta az ifjút és bevezette a palotába, egyenesen a király színe elé.

— Apámuram, — mondta, — én ezt az ifjú embert az úton találtam. A neve Bajna és én feleségül akarok hozzá menni.

Az öreg király szerette volna, ha Bajnának jobb csizmája lett volna, de mivel nem akarta megszomorítani Gyöngyömet, ennyit mondott csak:

— Igen tisztességes embernek látszik.

Egy hét múlva megvolt az esküvő.

III.

Kétesztendő házasok voltak már és Bajna egy pillanatra sem feledkezett meg szörnyű esküjéről. Most még jobban szerette Gyöngyömet, mint annak előtte és

GYÖNGYÖM

forró, állandó szerelmétől úgy kivirúlt és megszépült az asszony, hogy a férfiak már alig mertek arcába tekinteni, attól félve, hogy megvakul a szemük.

Tündöklő szépségének hírére egyenkint előkerültek megint a hajdani kérői. A szomszéd királyfiak, a hindu és a mór, az éjszaki és a déli király, a khinai és a vadember látogatóba jöttek.

A kikoszarozott kérők láthatólag nem voltak haragtartók. Hódolva körülnyüzsögték Gyöngyömet, drága és furcsa ajándékokkal kedveskedtek neki, ünnepeket és vitézi tornákat rendeztek a tiszteletére és zeneszó mellett magasztalták isteni szépségét.

Gyöngyömnek igen tetszett, hogy a palotában egyre szőtt a furulya és a hegedű és hogy esténként tízezer tarka mécses gyulladt ki az ablaka alatt.

Egy nap a vendég-királyok az erdőben vadásztak. Gyöngyöm is velük volt. Egy bíboresótáros, tigrisszőrű ménen ült, (mostanában már nem kedvelte annyira a fehér színt) és oly szép volt, mint a fölkelő nap.

A vadászat hevében elszakadt a királyoktól és egyszerre az erdő szélén találta magát, ugyanott, ahol két esztendővel azelőtt esküt vett Bajnától.

Nagy meglepetésére ott találta az urát. Bajna egy bokor előtt állott és egy madárfészeket nézett, ahol egy kis madár éppen fiait etette.

— Három fia van a madárnak, — mondta Bajna, — és én szeretném, ha nekem is fiam lenne.

Gyöngyöm nagyon megharagudott.

— Az anya élete merő gond és fájdalom, — mondta. — A sírástól vörös lesz a szeme, a virrasztástól

HERCZEG FERENC

fonnyadt lesz az arca és a bánattól megöregszik a szíve. Én azonban fiatal, szép és vidám akarok maradni, azért nem is akarom, hogy fiam legyen. És az én akaratom a te törvényed. Gondolj esküdre, amelyet meghallott az Erdő Anyja.

Igy szólt, azután megsarkantyúzta paripáját és gyöngyös koronájával a fején, hosszan lengő uszályával elvágtatott az óriás fatörzsek között.

Gyöngyöm a vadászó királyokat kereste az erdőben. Az ezüst-kürtök hívogató szavát követve, mind tovább és tovább lovagolt, aztán egyszerre elnémult a rengeteg és ő nem tudta többé, hogy hol van.

Az erdő errefelé oly sűrű volt, hogy a napfény nem tudott áthatolni a lombkupolán. Köröskörül óriási páfránybokrok virultak, akkorák, mint az évszázados fák. Benn, az erdő sötét méhében, egy madár énekelt, édes, mélyzengésű és szívettpőn szomorú hangon.

Gyöngyöm paripája egyszerre megtorpadt és egész testében remegni kezdett. A királyleány elálló lélekzettel és rémülten lüktető szívvel nézett körül. Semmi szokatlant nem látott és nem hallott, de azért mégis tudta, hogy Valaki közeledik feléje az erdő sűrűjéből. Valaki, aki erős és titokzatos, mint maga a végzet. Most szemben áll vele a láthatatlan Valaki, most már érzi is lehelletének forró fuvallatát.

Tudta, hogy ez az Erdő Anyja.

Gyöngyöm ekkor nagy félelmében leszédült nyergéből és a puha erdei mohára esett. Csodálatosképpen nem vesztette el eszméletét; élettelen, márványfehér teste ott feküdt a paripa mellett, eleven lelke azonban egy síró kis

GYÖNGYÖM

madár képében ott röpködött fölötte és mindent látott s hallott. Érezte, hogy valami rettenetes dolog történt vele, de hogy mi, azt nem tudta megérteni.

Egyszerre hangos lett köröskörül az erdő. A vadászó királyok arra robogtak és megtalálták Gyöngyöm életelen testét. Költögették, ápolgatták, de bizony csak hiába. Megjött az ura is, Bajna. Ő mindenkit elparancsolt a felesége mellől, karjába vette, csókjaival ébresztgette, könnyeivel áztatta, majd komoran, mint zsákmányát az oroszlán, a palota felé vitte.

Egész úton egy makacs kis madár röpködött a feje körül.

— Bajna, én vagyok, itt vagyok! Segíts rajtam! — kiáltotta szakadatlanul a kis madár.

De senki sem értette meg rémült csiripelését.

Fehér selyemágyat vetettek Gyöngyömnek a palotateremben és odafektették.

— Meghalt a százszorszép királyleány! — mondták az emberek.

És ami fehér virág volt az országban, azt mind leszakasztották és odaszórták az ágya elé.

Bajna azonban nem hitt Gyöngyöm halálában. A szíve ugyan nem dobogott, a keble nem pihegett és a keze hideg volt, de a szempilláján kis könnycsepp csillogott, az igazi halottak pedig nem sírnak.

A palotaterem nyitott ablakán berepült egy kis madár. Gyöngyöm volt. Láttá saját magát a ravatalon, látta az urát, amint ott térdepel a fehér asszony mellett és hol a kezét, hol a nedves szemét csókolja, de kis ma-

HERCZEG FERENC

dárfejével nem tudta megérteni a dolgok összefüggését és annyit érzett csak, hogy nagy baj történt.

Panaszos csiripeléssel szálldosott a ravatal körül, de egy szolga kendővel a kezében kizavarta a tolakodó kis madarat a nyitott ablakon.

A palota udvarán azalatt nagy nyüzsgés támadt. A

vendégkirályok siettek elhagyni a szomorú házat. Ki lóra pattant, ki meg hintóba ült. A hindu király elefántja és a mór vitéz tevéje versenyt futottak a porzó úton. A vademberek királya is elcammogott és vissza se nézett többet.

GYÖNGYÖM

IV.

A kis madár kiszállott a kertbe. A tó fölött nagy csapatban kergetőztek a fecskék. Mikor megpillantották Gyöngyömet, valamennyien csiripelni kezdtek és Gyöngyöm megértette a szavukat.

— Ide gyere, hugocskám! Annyi itt a bogár, hogy no!

Gyöngyöm mélyen a tó fölött repült és ekkor megpillantotta önmagát a víz tükrében. Bizony ő is olyan sárgabegyű fecske volt, mint a többi.

Már alkonyodni kezdett, a madarak abbahagyták a vadászatot és a palota eresze alá ragasztott fecskefészkek felé tértek. Gyöngyöm is velük szállott és ekkor egyik fészkeből valaki a nevén szólongatta.

— Gyöngyöm! Gyöngyöm!

Egy fecskeemberke dugta ki a fejét a fészkek kerek ablakán és a két szeme csak úgy ragyogott a harágtól.

— No, te ugyan szép fecskeasszony vagy! — csicse-regte a fecskeember. — Egész nap magára hagyod a fészket? Tüstént gyere haza!

Gyöngyöm úgy érezte, hogy engedelmeskednie kell és szó nélkül bebújt a fészekbe.

HERCZEG FERENC

— Nesze, melengsed a tojáskáidat! — zsörtölődött a him.

Gyöngyöm kis madárszívén valami csodálatos, édes fájdalom nyilalt át, mikor meglátta a fészekben a három meleg kis tojást, amelyet a szárnya alá kellett vennie.

Egy hétig el sem hagyta a fészkét. Éjjel-nappal a tojásait őrizte. Azalatt ura, a kötelességtudó fecskeemberke hordta neki az ebédet.

A fecskeasszonyka gyakran szeretne volna tudni, hogy mi történt a néma fehér asszonnyal, aki a palotateremben feküdt, de hogy utána járhasson ennek a dolognak, ott kellett volna hagynia a tojásait és ehhez nem volt bátorsága. Ez a törékeny, három kis tojás most drágább volt neki mindennél a világon.

Egy hét múlva valami halk mozgolódást és csipogást érzett a szárnyai alatt. Három parányi fecskefiók kelt ki a héjából. Gyöngyöm kis madárszívét ekkor oly édes, fájdalmas és mámoros öröm járta át, hogy ujjongó csiripelésével föllármázta és összezsúfolta az egész fecskeszomszédságot. Gyöngyöm meg volt róla győződve, hogy a kopasz kis madarak, amelyek egész nap éhesen tátogatták sárga csőrüket, a világ legbájosabb és legszeretetremlőbb teremtményei.

A fecskeszülők most már korán hajnaltól késő alkonyatig vadászgattak a tó fölött és az erdőszélen, hogy ennivalót szerezzenek a kicsinyeknek.

Gyöngyömet egy nap nagy csapás érte. A fecskeura elszállott reggel és estig nem tért meg fészkébe. A pillangó-vadászatról hazatérő szomszédok izgatott csiripe-

léssel híresztelték, hogy Gyöngyöm urának néhány véres szárnytollát ott lelték meg a nagyréten. Valami gonosz ellensége gyilkolhatta meg. Hogy kicsoda, az máig sem tudódott ki.

Gyöngyöm tehát özvegyé lett. Most már magának kellett gondoskodnia három fiáról. És ez nem volt könnyű föladat. A kicsinyeknek rettenetesen jó étvágyuk volt és a fecskeanyának lélekzet nélkül, a fáradságtól zsibbadó szárnyakkal kellett keresnie az eleséget.

Egy sötét éjjel szörnyűséges dolog történt. Gyöngyöm arra ébredt, hogy a fecskeház fala szakadozik, mintha földrengés rázná. Egy sárgán izzó, rettenetes szempár nézett be a résen. Az éjjeli bagoly volt! Gyöngyöm halálos félelemmel a szívében vetette magát a gyilkos elé, hogy megvédje fiait. De már késő volt. Az ellenség elragadta egyik fecskefiát és elszállott vele nesztelen szárnyain.

Gyöngyöm úgy érezte, hogy nem élheti túl a nagy szerencsétlenséget. Sírni ugyan nem tudott, — a madár szemnek nincsenek könnyei, — de anyai szívére forró és véres könnycseppek hullottak.

Mialatt földúlt fészket foltozgatta, megint egyszer elszállott a nagyterem nyitott ablaka előtt. A sápadt asszony még mindig ott feküdt virágos ágyán, Bajna pedig mellette ült és figyelmesen nézte lehúnyt szemét, amelyből szakadatlanul szivárogtak a könnyek.

— Mi bajod, szép, néma Gyöngyöm? — kérdezte Bajna. — Miféle szomorú álom gyötri szegény szívedet, hogy annyi könnyet ontasz?

A fecskeasszonyka egy pillanatra megfeledkezett

madár-voltáról és oda akart sietni Bajnához, hogy megvigasztalja, de ekkor meghallotta az eresz alól éhes két fiának hangját és sebes szárnycsapásokkal megint a dolga után sietett.

V.

A két fecskefiók annyira fölcseperedett és megtollasodott már, hogy hozzá lehetett fogni a repülőleckékhez. De ekkor megint szörnyű szerencsétlenség történt. Az egyik fiú elhibázta az ívet, amellyel le akart ereszkedni egy bokorra és túlerős lendülettel a gyepre hullott. Egy szürke, nagy macska, amely észrevétlenül lappangott a bokor tövében, hirtelen rávetette magát és széttépte a boldogtalant. Gyöngyömnek végig kellett néznie gyermeke halálát. Anyai szívének nagy fájdalmában vakmerően rátámadt a macskára, sivalkodva körülrepülte. De a fia életét már nem menthette meg.

Aznap a fehérteremben fekvő néma asszony szeméből megint bőségesen folytak a könnyek.

Most már csak egy fia volt Gyöngyömnek. Ezt anyyira féltette, hogy egy pillanatra sem hagyta magára. A megpróbáltatásnak azonban nem volt még vége. Egy este valami vásott gyerek követ dobott a tó partján gyülekező fecskék közé. A kő összezúzta Gyöngyöm fiának szárnyát. A fecske-fiú néhány napig a tóparti bokrok között lappangott, közben meggyógyult a szárnya. Föl tudott megint szállani a családi fészekig, vadászni azonban nem tudott és a hosszabb útat sem győzte, mivel a félszárnya megbénult.

GYÖNGYÖM

Gyöngyöm hűségesen gondozta nyomorék fiát, aki ideje javát a fészekben töltötte.

Kisasszonynapja közeledett és a fecske-nemzetség soraiban izgatott készülődés kezdődött. Egész nap gyülekeztek, a szomszédos fecsketelepek hírvivőit fogadták és a nagy útról tanácskoztak.

A szomszédok körülfogták Gyöngyömet.

— A te szegény fiad nem jöhet velünk... A kert végébe se tud repülni, hát még túl a nagy tengeren!

Gyöngyöm nem válaszolt.

— Te azonban velünk jössz! — biztatták a szomszédok.

— Oh nem, én a fiammal maradok.

Tíz fecske egyszerre kezdett beszélni, túlkiáltva egymást.

— Mi jut eszedbe?! El fogsz pusztulni! Télen nincs itt se bogár, se pillangó... A tó vize befagy, a kert teli van hóval... Ehen fogsz halni, ha nem vesz meg előbb a hideg... A fiadat nem mentheted meg, miért halnál vele?

— En a fiammal maradok! — mondta Gyöngyöm szomorúan és makacsul.

Másnap útra kelt a fecskék raja. Néhány napig óriás seregekben vonultak délnek. Aztán elköltöztek a rokonépek is, a szikla-fecskék, a parti- és füsti-fecskék. Méla csend borult a kertre és a tóra. Csak Gyöngyöm röpködött a palota eresze körül, eleséget keresve béna fiának. Az emberek csodálkozva tekintettek föl hozzá az udvarról és azt mondták:

— Ni, egy megkésett fecske!

HERCZEG FERENC

A napok mind rövidebbek lettek. Esténként hideg éjszaki szél süvöltött a palota eresze körül. Bogár már alig találkozott a lombját hullató kertben és Gyöngyöm annyira elgyöngült, hogy nehezen tudta csak mozgatni szárnyait. Reggelenként fehér volt a kert a dértől. Azután idegen, különös tollu madarak ereszkedtek le a hegyekről és szállották meg a palota környékét. Azok föltak mindent, egész nap lármásan civakodtak és ellenséges szemmel kerülgették Gyöngyöm fészket.

A tó partján is jég csillogott már. Gyöngyöm egy

nap reggeltől estig szálldosott a kertben, de egy árva katica-bogarat sem talált a fia számára. Egészen besötétedett már, amikor halálra fáradtan hazavetődött. A fia dideregve, betegen borzolta föl tollait. Gyöngyöm hozzásimult, hogy fölmelengesse; édes, vigasztaló szavakat mondott neki, pedig az ő szíve is majd megszakadt nagy keserűségében.

Egyszerre azon vette észre magát, hogy a fia nem válaszol többé a szavára. A teste hideg és merev. Gyöngyöm gyöngéden letakarta a szárnyával és megadással a szívében várta a saját halálát is.

VI.

A százszorszép királyleány félesztendő óta élőhalottként feküdt selyemágyán. Nem mozdult, nem lélegzett, fehér tagjai hidegek voltak, mint a márvány. Olykor azonban könnyek szivárogtak lehunytt pillái alól, mintha gyászos álmok gyötörnék. Bajna egy órára sem hagyta magára. A kezét fogta és ha könnyezett az élőhalott, akkor megcsókolta a szemét és halk hangon gyöngéd szavakat mondott neki.

Egy éjjel aztán bekövetkezett a nagy csoda, amelyben senki sem reménykedett már, csak Bajna. Gyöngyöm fölébredt halálos álmából. Ez aznap történt, amikor a tó vizén az első vékony jégkéreg mutatkozott. Estefelé az élőhalott elkezdett egész testében remegni, mintha a hideg bántaná. Bajna selyemtakarókat borított rá és átkarolta, hogy fölmelengesse saját testével. Később Bajna fáradt szeme lecsukódott s ő elszenderedett a felesége oldalán. Ekkor ébredt föl Gyöngyöm. Kinyitotta a szemét és meglátta az urát. Hogy meg ne zavarja álmát, nem szólt hozzá, csak gyöngéden átkarolta a nyakát. Azután Bajna is fölébredt. Nem szóltak egymáshoz, csak nézték egymást, könnyek közt mosolyogva.

A százszorszép királyleány megint egészséges lett. Az emberek úgy találták, hogy hosszú betegsége alatt sokat veszített hajdani tündöklő szépségéből. A tekintete kissé bágyadt lett, mintha sokat sírt volna, a szája körül pedig valami fájdalmas vonás jelentkezett. Bajna azonban úgy találta, hogy a felesége most még szebb, mint volt annakelőtte.

Gyöngyömnek különös ötlete támadt. Kivezette urát a palota elé, kezével egy fecskefészekre mutatott, amely az eresz alatt volt és azt mondta, hogy szeretné tudni, hogy mi van a fészekben. Létrát hoztak és egy csatlós fölmászott a fészekhez. Két megfagyott fecskét talált benne.

Gyöngyöm kezébe vette a két kis holttestet és a télikertbe vitte. Az ura ott sirt ásott nekik a violák alatt.

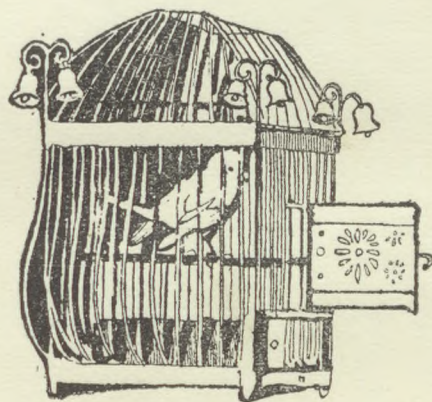
Gyöngyöm azután sokáig elgondolkozva nézte a kis sirt.

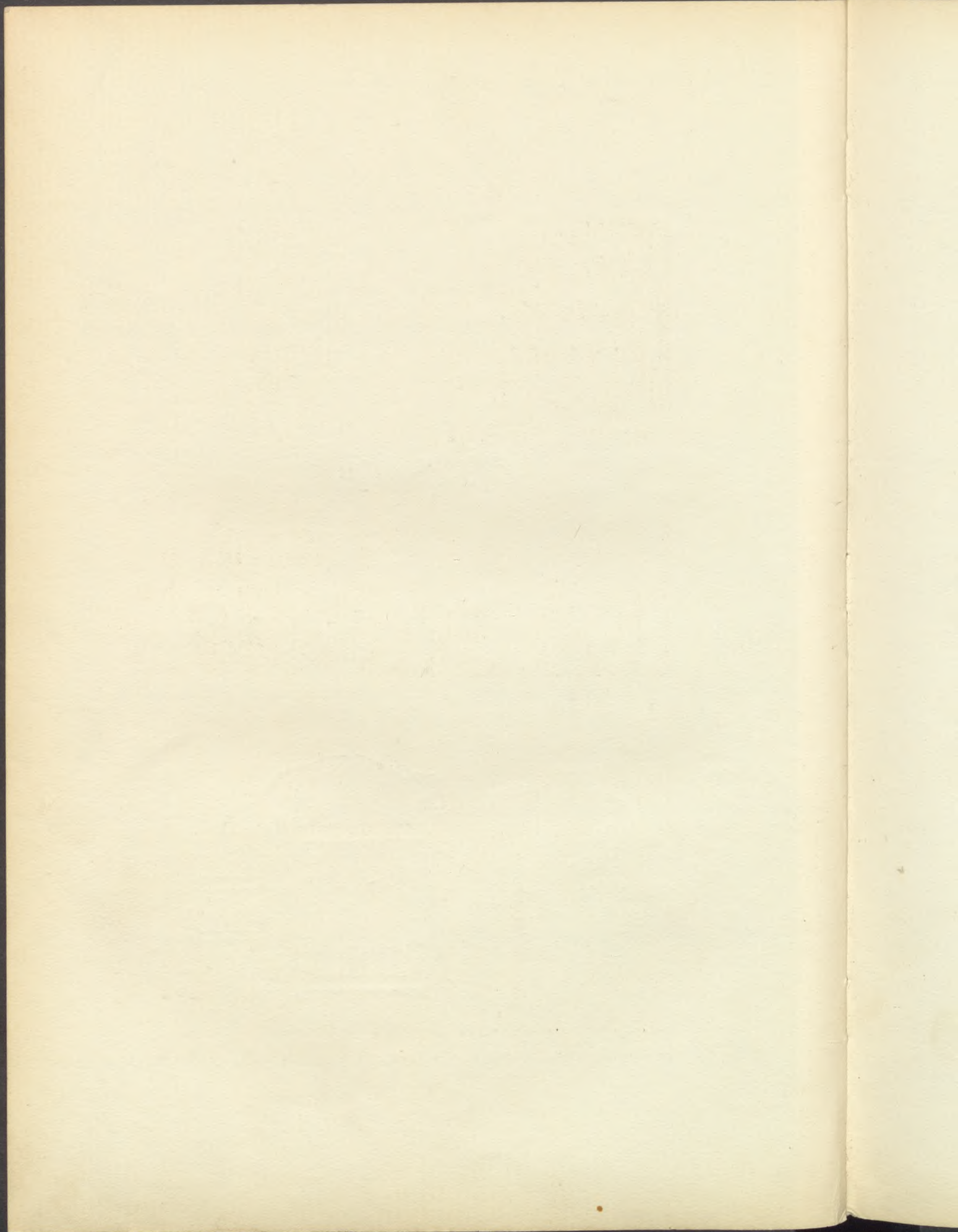
— Min gondolkozol? — kérdezte Bajna.

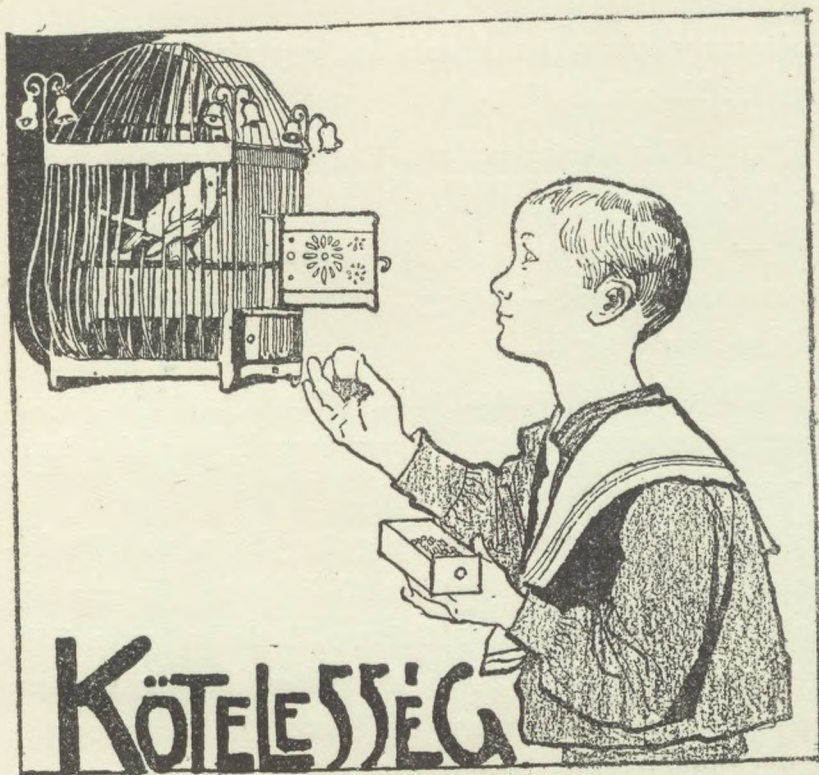
A felesége nem nézett a szemébe, csak halkan mondta:

— Szeretném, ha három fiút ajándékozna nekem a jó Isten!

Kötelesség

Szilveszter estéje volt.

Tíz órakor lefektették Andorkát. Mikor már ágyában volt, odasuhogott hozzá az édesanyja és megcsókolta a szemét meg a homlokát. A szülők elmennek nagyapóékhoz, mint minden esztendőben, Andorka pedig nagyot alszik.

Amint egyedül tudta magát a sötét és néma házbán, öreges rendszeretével simára paskolta a vánkósát, nyakába húzta a meleg paplant és nagyhirtelen beleszédült az álom lágy és sötét vermébe.

Egyszerre fölriadt álmából. Olyan éber volt, mintha

sohasem aludt volna. A szívében egy rémült kérdés kapált: Mi van kis Pepkóval?

Pepkó a kanári madara. Karácsonykor kapta nagyapótól.

— Magad fogod etetni, magad fogod itatni, — mondta nagyapó. — A gyönyörűség a tiéd, legyen a tiéd a kötelesség is.

Ez a furcsa, száraz szó: kötelesség, melyet olyan kenetteljes arccal ejtettek ki az öregek, büszkévé tette Andorkát.

Az első napokban persze gyöngydolga volt Pepkónak. Bőven tartották minden földi jóval. Kis gazdája órákon át ott üldögélt drótháza előtt és hallgatta üdén gyöngyöző énekét. Valami titokzatos, boldog izgalom remegtette meg a parányi kis állatot, ha elcsattogta a maga mondókáját. Meglátszott rajta, hogy megmámosodik a tulajdon hangjától. A trillái tündöklő tavaszi verőfényre, karcsu fákról hulló virágcsőre, acélkék égen vitorlázó aranyfelhőkre emlékeztették Andorkát. Az első napokban gyöngydolga volt Pepkónak.

Aztán, no igen, aztán befagyott a tó és hullott a hó. A gyerekek szánkóztak és hóvárakat építettek. Mikor is kapta Pepkó az utolsó kendermagot? Tegnap! Dehogy, — tegnap csak akart neki adni, de nem adott, mert korcsolyázni mentek . . . Ma is akart neki adni, de aztán közbejött valami . . . Este megint gondolt rá, de —

A fiu ott feküdt ágyában és nyitott szemmel bámult a sötétségbe. Kötelesség, kötelesség . . . Egypár-

KÖTELESSÉG

szor ismétелgette magában ezt a szót, közbe valami furcsa penészizt érzett a szájában. Fölkeljen? Megetesse most? A madár a folyosón van s ott hideg kövekkel van kirakva a padló. Éjjel pedig nem is eszik.

Tehetetlenül és szégyenkezve feküdt a meleg takaró alatt. És ravaszul vigasztalgatta magát: Én egy kis fiu vagyok, egy ostoba kis fiu, én nem is tudom, hogy mi a kötelesség. Talán egy kötőfék, melyet kenderkötélből fontak.

Úgy érezte, hogy kihúzta fejét a kötőfékből és fufangos mosollyal az arcán elszunnyadt.

Az óra ütött. Érces hangja hosszan zümmögött a homályban. Andorka hirtelen fölpattant ágyában. No most történni fog valami! Valami rettenetes! A kötél ott van a nyakán és szorítja, szorítja . . .

Történt is valami. Hosszu, gyöngyöző madárcsi-csergés fűródott bele a homályba. Oly kimondhatatlanul édes és szomorú trilla volt, hogy a fiúnak összefacsarodott a szíve. A kanári énekel, sötét éjjel. Pepkó szólítja a gazdáját.

Megint nehéz, fekete csend borult a lakásra. A fiu kidugta egyik lábát a paplan alól. A másikat is. Gépiesen fölkel és kitípett a hálósobából. Végigment a nagy szobán. Érezte meztelen talpa alatt a folyosó jég-hideg kőlapjait. Megállott és a sarok felé fordult. Ott kell lennie, ott . . . Néma sötétség.

A hideg kőlapok lassankint melegedni, majd izzani kezdtek. Valahonnan, nagy távolságból halk zsongás hallatszott. Ez a hang a patak csobogására, az erdő sutogására, a szél zizegésére emlékeztette a fiút. S amint

HERCZEG FERENC

a füle betelt harmóniákkal, a szeme is látni kezdett a sötétségben.

A madárház derengő, zöld szentjánosbogár fényben világított. Pepkó ott feküdt a hátán, tátott csőrrel, üveges szemmel, holtan. A drótrácson kívül különös ködalakok mozogtak. Parányi alakok, melyeknek halvány emberarcuk és szomoru szemük volt. Körülvették a madárházat és csendesen hullámozva lebegtek, mint a hinár a vízben. A zsongásba suttogó beszéd vegyült.

— A teremtés bájos csodája volt!

— Egy tarka virág, mely repülni tudott és énekelt!

— A hangja üde volt, mint a patak gyöngyöző vize!

— Édes, tüzes, mint a tavaszi verőfény!

— Csapongó, mint egy arany szitakötő!

— Parányi szívének gazdagságából mindenkinek adott!

A zöld fény ellobbant és erre elhalt a zsongás. De aztán megint fölplislant és újból szólt:

— Meghalt és vele ezer dal halt meg.

— Megölték és vele ezer dalt öltek meg.

— A világ szegényebb lett ezer dallal.

— Mit érdemel a dalok gyilkosa?

— Soha, soha se halljon többé madárdalt!

Aztán végleg néma sötétség borult a folyosóra.

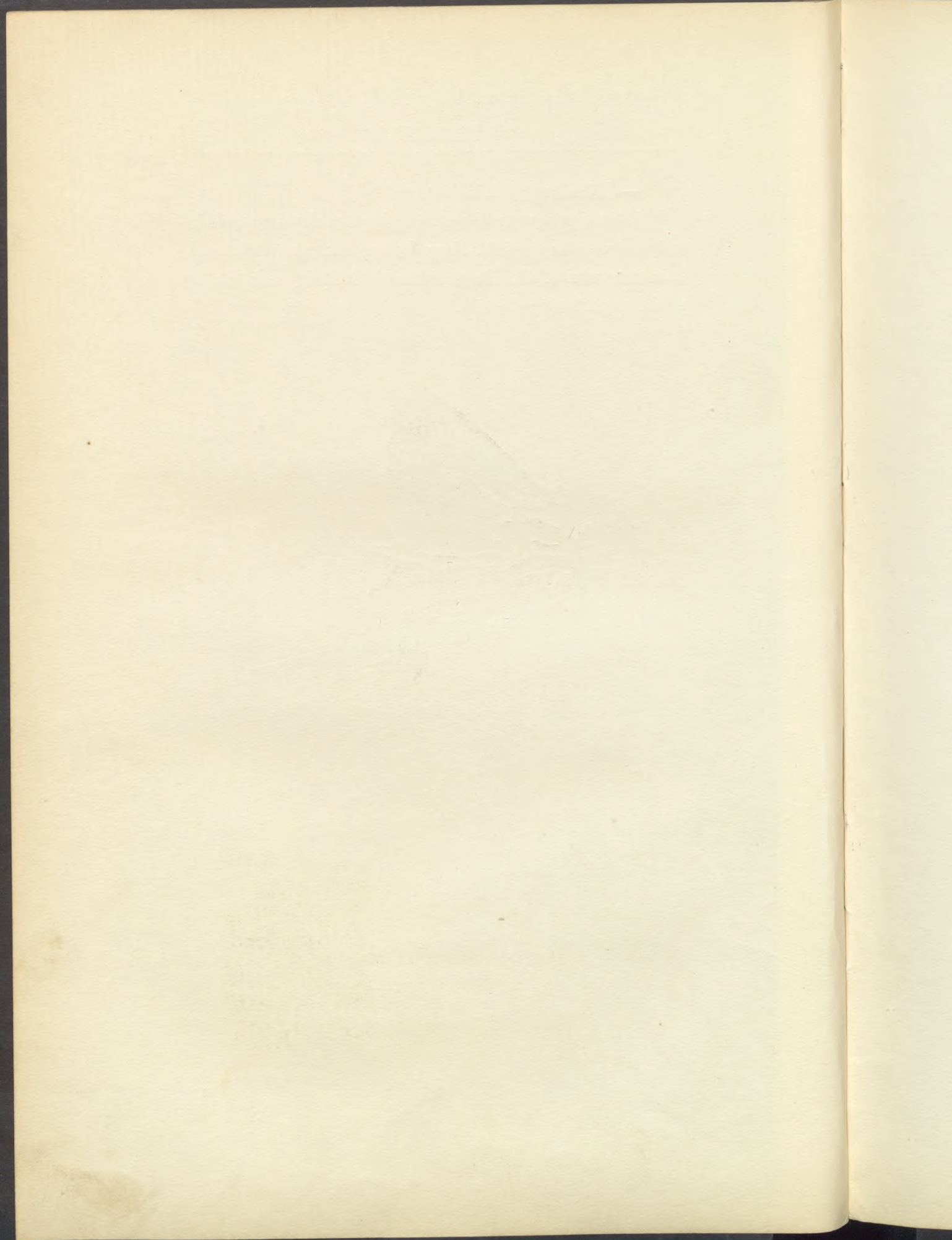
Künn kutya ugatott. Kulcs csattogott. A hazatérő szülőket rémület fogta el, midőn a kis fiút ott találták a hideg folyosón. Szepegve állott a sarokban, egy ingben, mezitláb. Nem ismert meg senkit, nem válaszolt senkinek, csak egyre azt hebegte:

KÖTELESSÉG

— Kötelesség! Kötelesség!

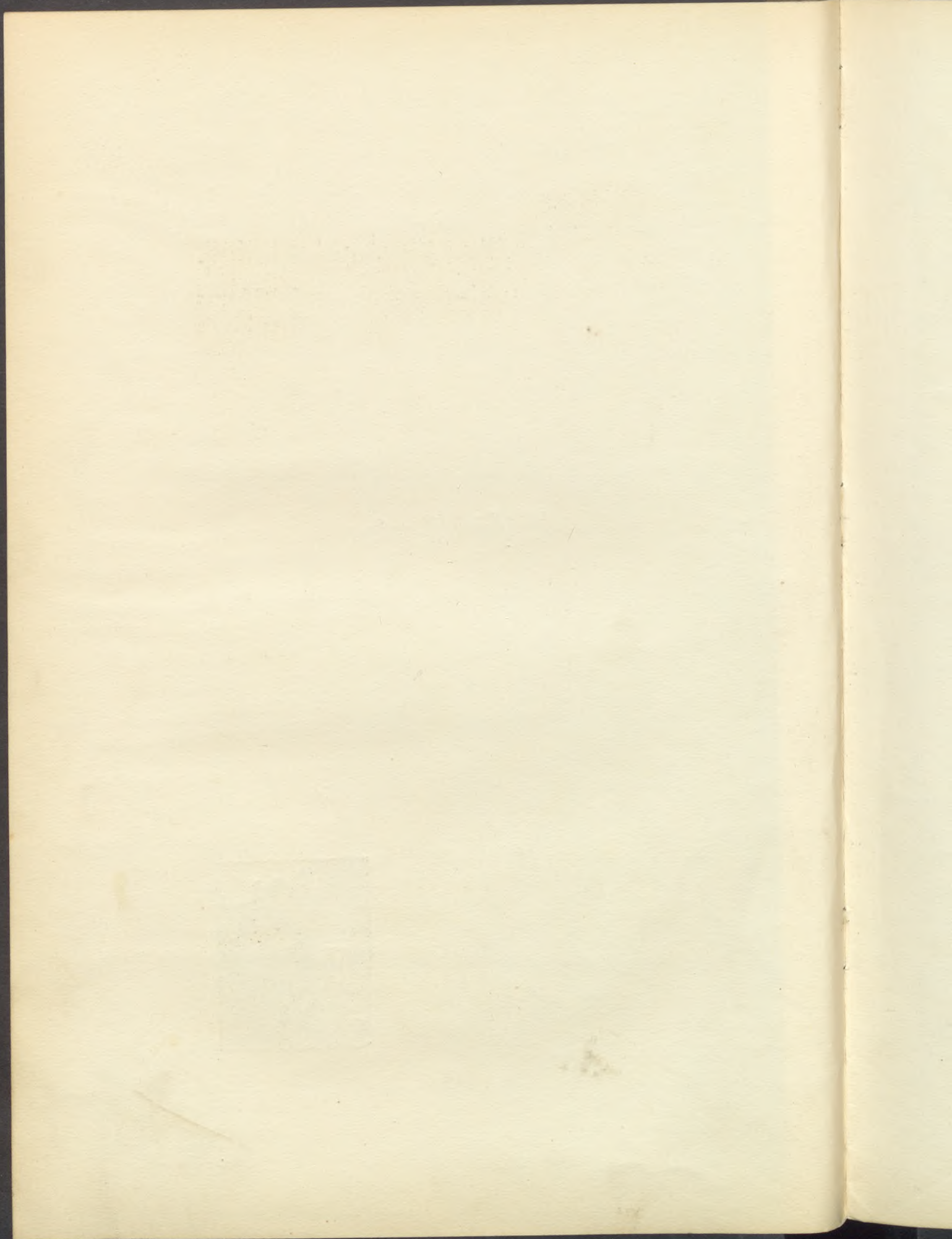
Édes anyja reggelig ott ült ágya mellett és csókjaival melengette tagjait. Nagy beteg lett, az életét azonban megmentették. De madárdalt holtáig sem hallott többet, mert megsiketült.

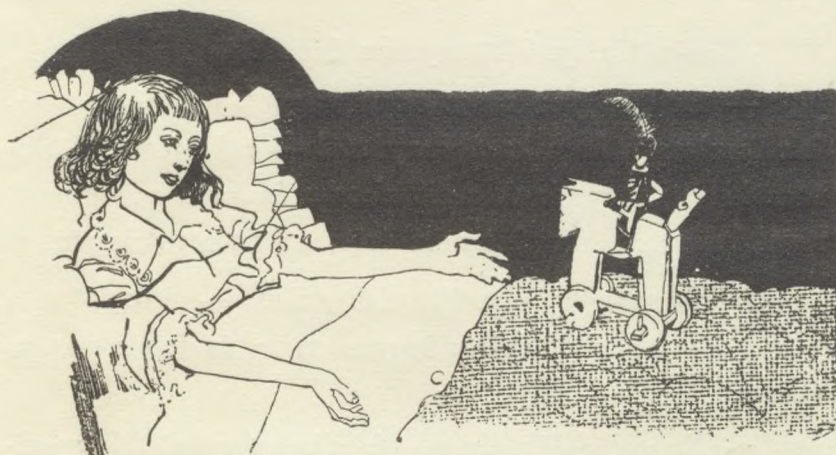

A himló-utca

Volt egyszer egy fiatal özvegy királyné és annak volt egy hétesztendős kis királyfia. A királyné tündérszép asszony volt, a kiskirály pedig úgy hasonlított hozzá, mint a bimbó a rózsához. Alattvalóik szerették őket és ellenségük sohasem támadt. Ha tavasszal a szép királyné kezén fogva végigvezette fiát a palota kertjén, akkor egyszerre kihajtott minden rügy, megszólalt minden madár és elmosolyodtak még a holt kőszobrok is.

Karácsony tájékán történt egyszer, hogy a kiskirály beteg lett és fekete himlőbe esett. A szép királyné éjjel-nappal ott sírt, ott virrasztott az ágya mellett. Olyan nagy volt a gyász és a rémület a palotában, hogy még karácsonyfát is elfelejtettek gyujtani a kiskirálynak.

Alkonyatkor a beteg egyszerre föleszmélt és gyöngye hangon így szólott édesanyjához:

— Ég-e már a karácsonyfa?

A szép királyné könnyekre fakadt.

— Hej, milyen rossz anya vagyok én, hogy megfeledkeztem a fiam karácsonyáról! — zokogott. — Ha nem kívánj magadnak amit akarsz és ha a szívem vérével kellene is megfizetnem érte, mégis megkapod!

— Szeretnék egy kis fahuszárt, — mondotta a beteg. — Piros dolmány legyen rajta és fehér paripa alatta.

— Százat adok, fiam, pirosdolmányos, fehérparipás huszárt!

— De nekem olyan huszár kell ám, aki azt tudja mondani, hogy hop, hop! — szólott a kiskirály. — Egyszer láttam olyat, de már nem jut eszembe, hol és mikor láttam.

Ahány miniszter, zászlósúr és gárda volt a palotában, az a királyné parancsára mind hintóba ült, lóra kapott, szanaszét szaladt a fővárosban, beszélő fahuszárt keresni. Huszárt találtak is vagy egy társzékérre valót, de azt, hogy hop, hop! egyik sem tudta mondani. A beteg kiskirály pedig egyre csak a beszélő huszár után epedezett.

Nosza keserves sirásra fakadt a szép királyné is. Hiszen meglehet, hogy itt a kis fia utolsó karácsonya és még ennyi örömet sem tud neki szerezni? Mire való akkor minden királyi dicsősége?

Már beesteledett, de bár ezer udvarnok kerestekutatta a beszélő huszárt, még akkor sem találták meg. Nagy bánatában gondolt egyet a szép királyné. Selyemköntösét fölcserélte szegényes ruhával, egyszerű kendőt

A HIMLŐ-UTCA

kötött arany-hajára, megcsókolta beteg fiát és egyedül nekiindult a nagy városnak.

— Én megtalálom a beszélő huszárt! — mondotta.
— Az én anyai szívem hozzá fog vezetni!

Szegényes ruhájában senki sem ismerte meg. Pedig sok ezer ember nyüzsgött az utcákon, a lámpafénytől tündöklő kirakatok előtt és a játékos-boltokban csak úgy szorongtak a vásárlók. A szép királyné sorra járta a főutca kereskedőit és mindenütt megkérdezte, hogy nincs-e olyan huszáruk, aki azt tudja mondani, hogy hop, hop! — Bizony egyiknek sem volt.

Az idő elmúlt, a boltajtókat sorra becsukták, a lámpákat eloltogatták és az utcán is nagyon megritkult már a nép. Csak a szép királyné bolyongott még szüntelen ide s tova és ahol nyitott boltajtót látott, ott besurrant és kereste a beszélő huszárt.

A főutca végén volt egy átjáró ház, annak az udvarán is játékos-boltok voltak. Hátha ott árulják a huszárt? A királyné végigment az udvaron, de bizony ott is csak néma huszárokat kínálgattak neki.

Amint kilépett az udvar hátsó kijárásán, döngve becsapódott utána a kapu. Már itt is vége volt a vásárnak.

Egy szűk, sötét utcában találta magát, magas, fekete házak között. Az utcán nem járt egyetlen ember sem és az ablakok mind sötétek voltak. Egyetlen lámpa pislogott előtte, ennek szomorú fénye mellett elolvashatta az utca nevét: Himlő-utca. Amikor elolvasta, megrázódott, azután tova sietett, hogy kimeneküljön a rettenetes nevű utcából. Úgy gondolta, hogy a leg-

közelebbi sarkon betér megint a főutcába. A Himlő-utcának azonban nem volt sarka. A fekete, néma házak olyan sűrűn sorakoztak egymás mellé, mintha megfogadták volna magukban, hogy nem eresztik ki többet a királynét.

Időközben sűrűn kezdtek szállingózni a hópelyhek. A királyné csak ment előre, ment a sötét soron. Egyetlen bolt se volt erre és most már nagyon fájt a szíve, mert belátta, hogy nem viheti haza beteg fiának az ígért ajándékot.

Nagy sokára valami vörhenyes fényt látott derengeni a vak éjszakában. Egy kis boltnak a kirakata volt. „Beteg gyermekek boltja“, — olvasta a szép királyné. A szíve elkezdett viharosan dobogni . . . Hátha itt megtalálja a huszárt? Benyitott a boltba. Az ajtó csöngetyűje élesen vinnyogott, de bizony senki sem sietett a vevő elé. A boltban egyetlen kis petróleum-lámpás füstölgött. Keskeny, alacsony és igen hosszú bolt volt; olyan, mint egy folyosó. A királyné megkopogtatta az asztalt. Senki sem jött. Majd félénken megszólalt:

— Kérem, vevő van itt! — Senki sem válaszolt.

Végül megindult a bolt sötét háttére felé, hogy megkeresse a gazdát. Ment a homályban, hordók, ládák és fölhalmozott árucsomagok közt tapogatózva, mindig tovább ment. Egyszer vissza is tekintett, akkor oly messzire volt az ajtótól, hogy a petróleum-lámpást már csak akkorának látta, mint a szentjánosbogár fénye.

Most vékony fénysávot pillantott meg maga előtt a padlón. Valami ajtó hasadékából szűrődött elő. A szép királyné a sötétségben megkereste az ajtó kilincsét

A HIMLŐ-UTCA

és bekopogtatott. Senki sem válaszolt neki és akkor félve benyitott.

Egy igen kicsi irodába lépett, amely ugyancsak teli volt zsúfolva ládákkal és dobozokkal. Az irodát zöldernyős lámpás világította meg. A mindenféle limlommal megrakott asztal előtt egy öreg ember ült és valami könyvben számolgatott. Sárgaarcu, sovány, roskatag öreg volt. A szájában pipát tartott, amelyből sűrű füstmacskákat eregetett.

— Kérem, — szólott a királyné, — én a beteg fiamnak keresek valami karácsonyi ajándékot.

Az öreg ráemelte fáradt tekintetét és halkan mondotta:

— A beszélő fahuszárt, ugy-e?

— Azt, azt! — kiáltotta örömmel a királyné. — Hát megvan? Óh, adja ide!

— Jó volna, ugy-e? — hápogta az öreg. — Csakhogy nagyon drága ám!

— Odaadom érte mindenemet! Oda még az arany koronámat is!

A vén kereskedő a fejét rázta.

— Csakhogy azt nem lehet ám arannyal megfizetni!

— Odaadom a szivem vérét is! — mondotta könnyek közt a királyné.

Az öreg hosszan és komolyan nézett a szemébe.

— Ha úgy van, — mondotta nyomatékkal, — akkor talán megkaphatja a huszárt. Jőjjön velem!

Egy rozsdás kulcsosomót akasztott le a szögről és köhögve, ingatag léptekkel megindult. A kályha mel-

lett fekete kis vasajtó volt. Azt kinyitotta. Hideg, dohos levegő csapta meg a szép királyné arcát. Néhány korhadtt falépcsőn lementek, aztán lenn voltak a pincében. Igen nagy pince volt, amelyet a bolthajtásról lefüggő vaslámpás világított meg gyér és halvány fénnel. A falai feketék voltak, a talaja meg nyirkos volt.

— Hová megyünk? — kérdezte félénken a királyné.

Az öreg azonban ajkához emelte a csontos ujját és csendre intette.

A pince egyik sarkában bolthajtásos nagy kapu látszott. Az karnyi vastagságu, rozsdás vasrudakkal volt elzárva. Olyan volt, mint valami vadállatnak a ketrece. Az öreg oda vezette a szép királynét a kapuhoz. A királyné benézett és megrettenve tántoródott vissza. Valami borzalmas nagy vadállat feküdt a nyirkos ól homályában. Egy óriás, lomposzörű, koromfekete bivaly. Erős két szarva előregörbült; gonosz két szeme vérben tüzelt. Amikor megpillantotta a királynét, meglódult és talpra szökött. Haragosan csapkodott a farkával és a bömbölő hangja megremegtette a pince bolthajtását, akár a mennydörgés.

De aztán még valamit látott a királyné, amitől iziben elállott a szíve verése. Az ólban, a fenevad lábai előtt, kis koporsó állott.

— A koporsóban van a beszélő huszár, — suttogta az öreg kereskedő. — Ha nagyon szereti a fiát, menjen be és hozza ki.

Az anya kétségbeesetten tördelte a kezét.

A HIMLŐ-UTCA

— Hogyan küzdjek meg én, gyöngé asszony, a fekete szörnyeteggel?

Az öreg a vállát vonogatta.

— Olykor a leggyöngébbek is győzedelmeskednek rajta. Máskor porba dönti a legerősebbet is. Akik fölkeresik, azok elől gyakran megfut. Akik menekülnek előle, azokat üldözőbe veszi.

— És ha letipor engem, akkor a fiam nem kapja meg a huszárt? — kérdezte a királyné.

Az öreg a fejét rázta.

— Akkor nem. Ha letiporja önt, akkor a szarvával keresztül dőfi a szívét. Ön nem hal bele, de a szíve a holtá napjáig vérezni és fájni fog.

A királyné a beteg fiára gondolt és egyszerre csodálatos hősiesség szállta meg.

— Bemegyek a huszárért! — mondotta.

Az öreg betolta a nagy kulcsot a lakatba. A fené-
vad odalenn harciasan bömbölve és toporzékolva szegte le a fejét . . . Amikor azonban a remegő asszony

összekulcsolt kezekkel eléje lépett, akkor a bivaly egyszerre összeroskadt magába, majd sűrű fekete füstfelhővé változott, amely gyorsan kihúzódott a vasrácsra át a pincébe. Csak a gonosz két szeme maradt ott a földön, két izzó parázs alakjában. De a parázs is hamar kialudt.

A királyné térdre vetette magát a kis koporsó előtt és remegő kézzel fölemelte a tetejét. Ott volt a huszár! Keréken járó fehér paripán ült és piros dolmányt viselt. A szép királyné örömében csókokkal borította a favitézt és ekkor az megszólalt, kemény hangon kiáltva: hop, hop!

— Óh, most már azt hiszem, hogy a fiam meggyógyul, ha látja a huszárt! — mondotta a szép királyné.

— A huszár mindenesetre meggyógyítja! — bólintott rá komolyan az öreg. — Ha bele akar látni a fia jövőjébe, akkor nézzen be ebbe a tükörbe!

A koporsó feneke tükörrel volt kirakva. A királyné belenézett, de aztán rémülten elkiáltotta magát. Ott látta a fiát, amint a palota kertjében a fahuszárral játszott, — ép és erős volt, de milyen volt a szegény kis király arca! Teli volt rettenetes himlőhelyekkel, a fél szemét pedig megvakította a betegség. Szánalom és iszonyat volt ránézni.

— Hát nincs ez ellen orvosság? — kérdezte kétségbeesetten a szép királyné.

— Van, a Himlős-patikában árulják. Menjen végig a sikátoron, haladjon mindig egyenesen, akkor odatalál. De adok az útjára egy jó tanácsot. Ha beszél a patikussal, akkor mosolyogjon és ne mutasson félel-

A HIMLŐ-UTCA

met. A Himlős-patikus nem ad orvosságot a szomorú és a gyáva embereknek.

A szép királyné belépett a sikátorba, amely a pince végéből nyílt. Tíz lépést se tett még és már vak sötétségben találta magát. A huszárt a kebléhez szorítva, másik kezével a nyirkos falon tapogatódzva, folytatta nehéz útját. Egyszer jobbra fordult a fal, máskor meg balra. Egyszer fölfelé haladt az út, másszor meg lefelé. Úgy látszott, hogy a fekete sikátor sohasem ér már véget.

Végre! Piros fényt látott a messziségben. Amikor közel ért, egy üvegajtót talált a fekete sikátorban, abból verődött ki a világosság. A királyné halálra fáradtan nekitámaszkodott az ajtónak és benézett az üvegen. Egy lámpafényben úszó, ósdi kis patikába látott.

Köröskörül a falon fekete polcok voltak, fiókokkal és sorba állított fekete tégelyekkel. A mérleg-asztalnál állott a patikus és valami orvosságot kavart. A patikus kövér fiatal ember volt. Fekete ruhát viselt és fekete pápaszemet. Az arca olyan fehér és puffadt volt, mint a vízbe fulladt emberé. Mialatt dolgozott, egyre kajánul vigyorgott magában.

— Ez a Himlő-patikus! — mondotta a szép királyné.

Belépett a boltba. A patikus abba hagyta a munkát és hajlongva lejtett a királyné elé.

— Van szerencsém jó estét kívánni, szép hölgy! Mivel lehetek szolgálatára? — kérdezte a kezét dörzsölve.

A királynénak eszébe jutott az öreg kereskedő tanácsa és azért mosolyogva beszélt a jókedvű patikushoz.

— Egy kis orvosságot szeretnék a fiamnak . . .

— Mi baja a kedves kicsikének?

— Csekélység az egész! Egy kis himlője volt, attól megvakult a félszeme és himlőhelyes lett az arca . . .

— Hiszen azon nagyon könnyű segíteni! — mosolyogta a patikus.

Azzal levett a polcra egy tégelyt s abból kiemelt egy kristályüveget. Az üvegben szivárványszínű víz volt.

— Itt az orvosság!

A szép királyné boldogan nyult az üveg után.

— Mi az ára? — kérdezte.

— Nagyon olcsón adom, szép hölgy! Annyiért, amennyibe nekem van. A fia félszeméért a saját félszemével és minden himlőhelyért egy-egy himlőhellyel méltóztatik fizetni. Láthatja, hogy nem nyerek a vásáron semmit.

Az anya rémülten nézett a vidám patikusra.

— Talán drágálni méltóztatik? — kérdezte az, miközben a fekete szemüvege gonoszul megvillant.

A HIMLŐ-UTCA

— Dehogy drágalom! Szívesen megfizetem! — szólott nevetve a királyné.

Anyai szívében pedig így gondolkozott: — Csak a fiam legyen szép és boldog — mit bánom én, hogy mi lesz velem?

— Ha úgy van, akkor szíveskedjék az operációs termembe fáradni, ott hamarosan rendbe hozzuk a dolgot!

A patikus kinyitott egy kis ajtót és udvariasan hajlongva előrebocsájtotta a királynét. Bolthajtásos, nagy laboratóriumba léptek. Tikasztó meleg volt odabenn és sűrű pára vette őket körül. A homályban eszeveszett gyorsasággal löktető és dobogó gépek dolgoztak. A gépeket nem lehetett látni a sűrű gőzben, csak egyes tüzes pontokat, amelyek szédítő sebességgel forogtak körben.

— Itt gyártjuk a forró lázt! — magyarázta előzékenyen a patikus. — Ha érdekli, szép hölgy, bevezethetem a hidegleléses kamrákba is!

— Más alkalommal szívesen megnézem, — válaszolt a királyné, — ma azonban kissé sietős az utam...

A patikus lámpást vett a kezébe és kinyitott egy csapóajtót, majd egy vascsigalépcsőn levezette a királynét a pincébe. A pince végében megint csapóajtó volt.

— Ez az operációs terem! — magyarázta a gazda.

Azzal bevilágított egy nyirkos gödörbe. A gödörteli volt lomhán nyüzsgő, fekete, óriás kigyókkal. Förtelmes csomókba fonódva heverték ott. Az apró szemük alattomos zöld fényben világított. Most pedig vala-

mennyien fölemelték a szögletes fejüket és sziszegve öltögették ollós nyelvüket . . .

— Mit szól ezekhez az állatkákhoz? — kérdezte a patikus.

A szép királyné megemlékezett a vén kereskedő tanácsáról. Sem félnie, sem szomorkodnia nem szabad.

— Nagyon szép kígyók! — rebegte halkan.

— Ha tetszenek önnek, szép asszony, akkor fáradjon le hozzájuk. Ők majd megoperálják a félszemét és ellátják a bájos arcát a kellő himlőhelyekkel.

A szegény anya megrettenve nézett a patikusra. Most vette csak észre, hogy a fekete pápaszeme alatt szakasztott olyan gonosz és véres szempár tüzel, mint a koporsót őrző fenevadé volt. De aztán megemlékezett az iszonytató gyermekarcáról, amelyet a kis koporsóban látott és elszántan leereszkedett a gödörbe. A patikus rácsapta az ajtót, az anya pedig lehúnyta szemét és szívéhez szoritotta a kis huszárt . . . Tüzes, szúrós fájdalom nyilalt végig az arcán és a félszemén . . .

— Hogy van, szép hölgy? — kérdezte odafönn nyájasan a patikus.

— Jól vagyok! — rebegte mosolyogva a királyné.

— Sziveskedjék kijönni, a műtétnek vége.

A gazda vigyorogva tükröt adott a kezébe.

Hej, mi lett a világszép királynéból! Aranyhaja hófehér volt. Egyik szeme, a drágakőnél tündöklőbb szeme megvakult. Arcát, a hajnalpír bájában mosolygó arcát, förtelmes sebforradások rútították el. A világszép királynéból a világ legcsúnyább asszonya lett.

A HIMLŐ-UTCA

A patikus most már kezébe adta az üveget a szivárványos vízzel.

— Ezzel méltóztassék megmosni a kedves fia arcát! Attól eltűnik a betegség minden nyoma.

— És a magamét is? — kérdezte szomorú mosollyal a királyné.

A gazda fölkacagott.

— Nem, szép hölgy! Önnek nem használ az orvosság. Sohasem nyerheti többet vissza a régi arcát. Ha csak valami csoda által nem, — no de manapság nem történnek már csodák!

— Miféle csoda által? — kérdezte a királyné.

— Visszanyerheti a régi arcát — haha! — ha valaki komolyan mondja és hiszi, hogy ön a világ legszebb asszonya! Volt szerencsém! Ajánlom magamat!

A királyné tudta, hogy ez lehetetlen, mert hiszen most ő volt a világ legrútabb asszonya. A fáradtságtól vánszorogva hagyta el a Himlő-patikát. Most már a huszár mellett az orvosságos üveget is szorongatta a keblén. Száz lépést is alig tett még a fekete síkátorban, amikor egy bolthajtásos kis kapuhoz ért. Athaladt az ív alatt és ekkor nagy fényesség áradt szemébe. A palotatér lámpái ragyogtak az éjben és a királyi palota ott állott a tér végében.

A gárdák persze nem ismerték meg királynéjukat és nem is akarták beereszteni a kapun. Olyan rút volt, hogy félelem és szánalom fogta el az embereket. A királyné azonban megmutatta nekik a fahuszárt és amikor az hetykén elkiáltotta magát, hogy hop, hop! — akkor

nagy örömmel beeresztették. — Megjött a kiskirály beszélő huszára! — kiáltották sugárzó arccal.

A nagy lépcsőn sok virág nyílt; arany kalitkákban ott csipogtak a kiskirály kedves énekes madarai is; a fordulónál szép márványszobrok ékeskedtek. Amikor a rút királyné fölvészorgott a lépcsőn, a virágok hervadtan lekonyúltak, mintha leforrázták volna őket, a kis madarak holtan lehullottak, a kőképek pedig könnyezni kezdtek.

A királyné belépett a betegszobába. A fia vérvörös, sebhelyes arccal, lázasan és eszméletlenül fetrengett ágyán. Senki sem volt mellette; mindenki félt az irtózatosságtól. Az anya szeliden megcsókolta a fia tüzes homlokát, aztán egy selyemkendőt megitatott a szivárványos vízzel és óvatosan megmosta vele a beteg arcát. Mire levette a kendőt, a fiu arca sima és fehér volt, akár a rózsalevél . . . Egy himlőhely se látszott már rajta!

A királyné ekkor odatette a huszárt a kiskirály szívére. A gyermek megmozdult, majd mosolyogva kinyitotta a szemét, aztán gyorsan a huszár után kapott . . . A huszár megszólalt: hop, hop! — és a kiskirály tapsolni és ujongani kezdett nagy elragadtatásban.

— Föl akarok kelni! Játszani akarok a huszárommal! — kiáltotta vígan.

És nevetve kiugrott ágyacskájából és egy ingben körültáncolta a szobát. De aztán egyszerre megállott és elkomolyodott. Odasompolygott édesanyjához, aki örömeiben könnyezve ült az ágy szélén.

A HIMLŐ-UTCA

— Jaj, édes mamám, mi történt veled? Hová lett a ragyogó szemed? Hová a rózsás arcod?

A királyné szeliden megsimogatta a gyermek fejét.

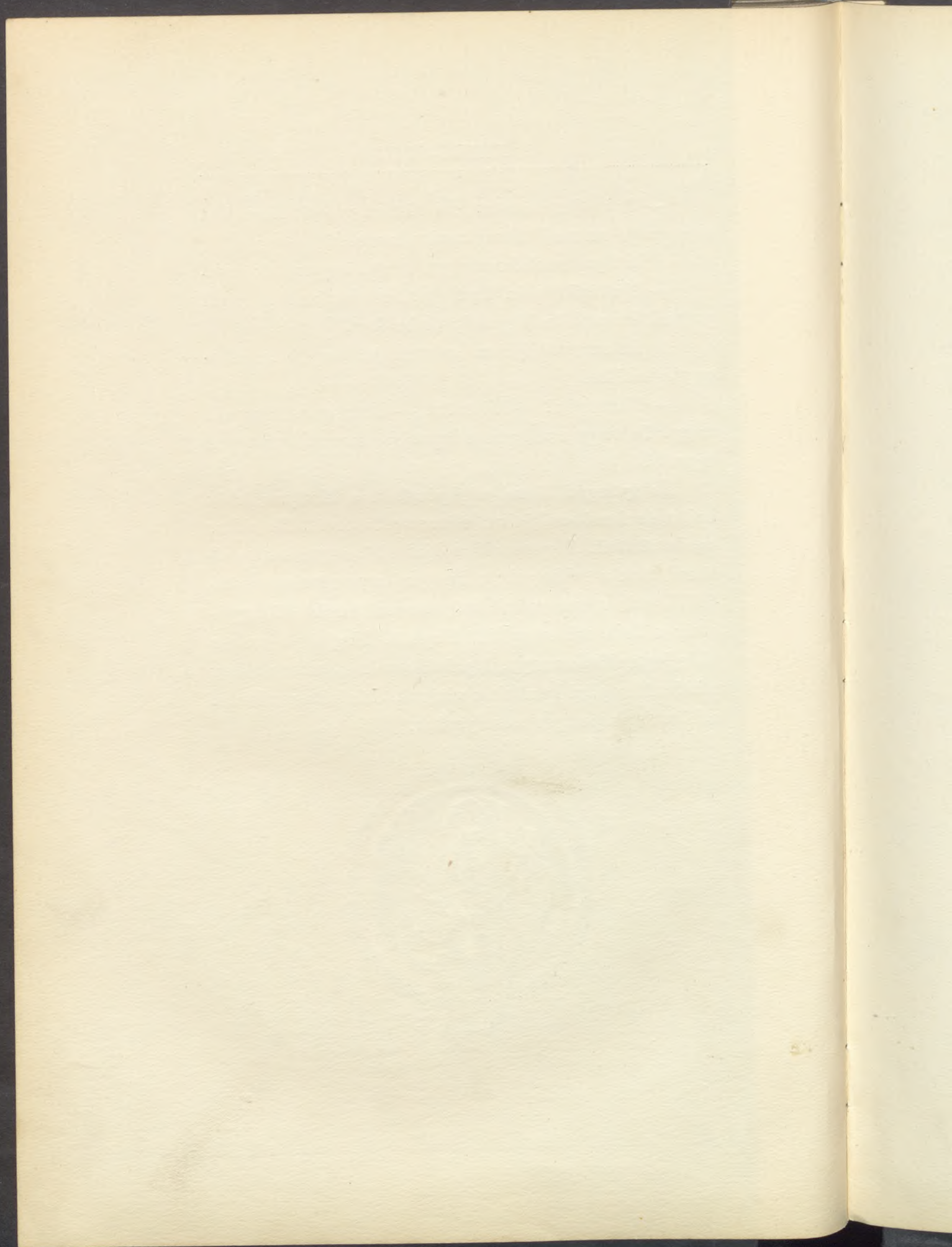
— Ne törődj vele, kis fiam! Nem baj az, ha én rút vagyok is, csak te légy szép és boldog!

A fiu szenvedélyesen odavetette magát az édesanyja keblére.

— Nem igaz! — kiáltotta. — Nem igaz, hogy rút vagy! Te vagy a világon a legszebb mama! Te vagy a legszebb!

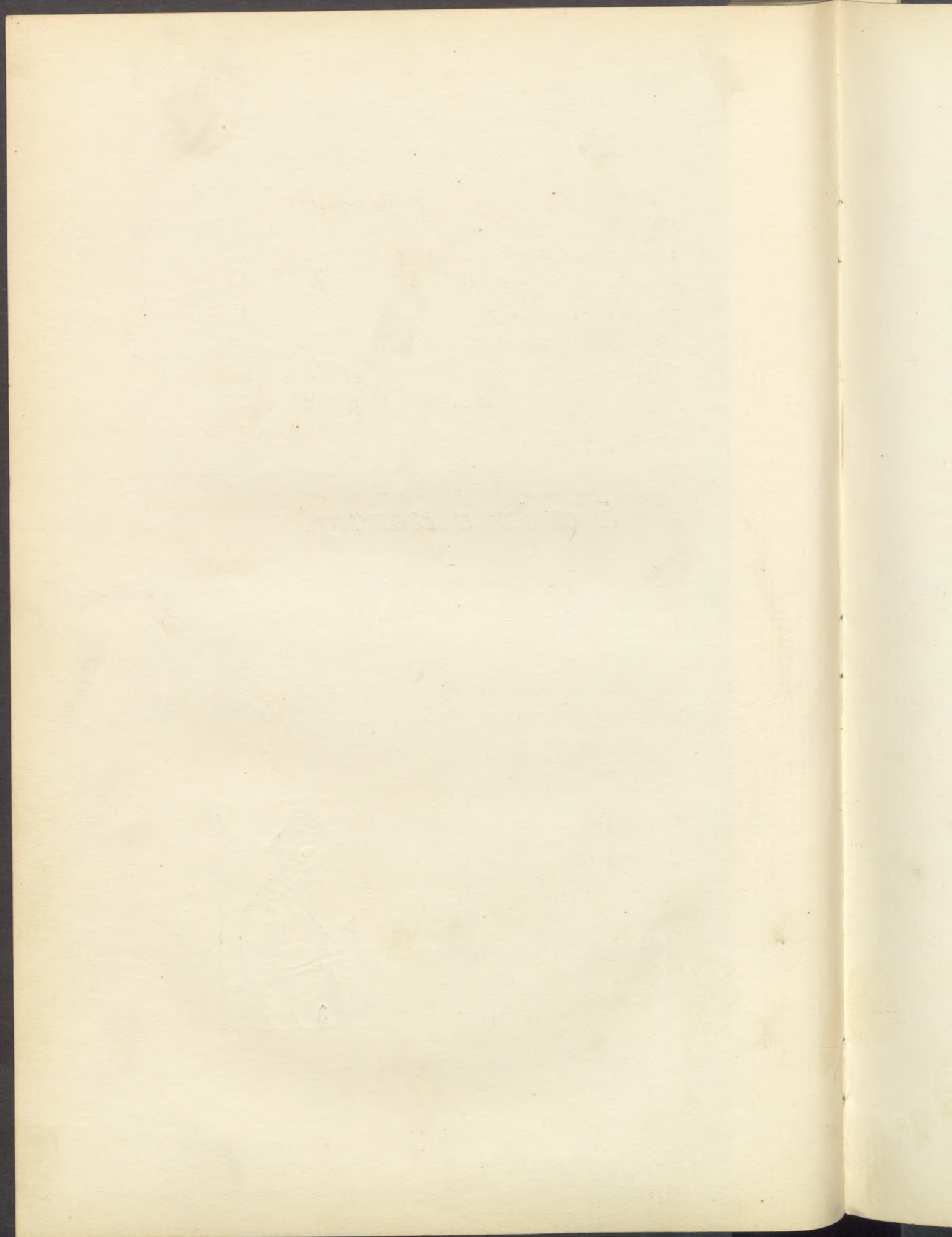
És gyöngéd kézzel végigsimított a királyné fehér haján és forró csókjaival elárasztotta arcát. És ekkor esoda történt. A gyermek csókjai alatt egymásután eltűnedezték a sebhelyek; a királyné arca rózsás és tündöklő lett; a megvakult szép szeme megint fölragyogott; a haja színaranyként fénylett. Megint ő volt a világ legszebb asszonya. A palotában és a kertben ekkor mindenütt nyilni kezdtek a virágok, dalolni a madarak, a kőszobrok pedig elmosolyodtak.

Kondor a csavargó

Sok, sok esztendővel ezelőtt Székelyországban utazgattam. Ahol csak tehettem, ott gyalog róttam az országútat, mert arrafelé szép hegyek és nagy erdők vannak. Amint egyszer mendegéltem a rengetegben, egy embert pillantottam meg, aki egyedül heverészett egy öreg bükkfa tövében. Afféle országjáró csavargónak látszott, a ruhája legalább csupa folt meg rongy volt, a csizmája orrán kilátszott a lábujja, a süvege pedig lyukas volt, akár a szita.

Amint közel értem, a csavargó fölkelte és megszólított:

— Engedelmet kérek, — mondta, — nem tetszett az úton az én hintómmal találkozni? Négy szürke van eléje fogva, a bakon ezüst-zsinóros huszár ül.

A gondolat, hogy ennek az ágról szakadtnak hintója meg huszárja legyen, furcsának tetszett előttem.

A nevetésem azonban nem ejtette zavarba, komoly ábrázattal folytatta:

— Nem is képzelem, tekintetes uram, hogy milyen megbízhatatlanok a mai cselédek! Egy percre szállottam csak le a fogatomról, hogy gyalogsétát tegyek az erdőben, — mert ez az erdő az enyém! — és a kötnivaló kocsis máris eltévesztette az utat. Most már igazán nem tudom, hogyan jutok haza a kastélyomba. Pedig sürgősen haza kell mennem, mert vendégeket várok, egypár herceg, meg egy tucat gróf jön hozzám a vármegyéből.

A csavargó meg sem várta, míg magamhoz térek nagy csodálkozásomból, hanem szeretetreméltó mosollyal kérdezte:

— Tekintetes uram, nem tudna nekem ezer koronát váltani? Nekem ugyanis megvan az a rossz szokásom, hogy kisebb pénzt sohasem hordok magamnál.

— Nem szolgálhatok, — válaszoltam.

— Akkor talán kölcsön adhatna harminc fillért, hogy felülhessek valamelyik parasztszekérre. A hóp-masterem holnap majd visszaviszi a pénzt. Ha megengedi, egy kis emléket is küldök vele, talán egy aranyórát vagy egy gyémántgyűrűt.

Ekkor már elvesztettem a türelmemet.

— Hallja, atyafi, miért hazudozik ilyen pogány módon? — rivaltam reá.

A csavargó meglepetten nézett a szemembe.

— Ejnye, hát a tekintetes úr is azt hiszi, hogy én hazug ember vagyok? — kérdezte.

— Igenis, azt hiszem!

A rongyos ember ekkor nagyon elszomorodott.

— Ez Csipercs néni átka, — mondta tompa hangon. — Csipercs néni megjövendölte, hogy senki sem fog nekem hinni és a jóslata beteljesedett.

— Ki az a Csipercs néni? — kérdeztem.

— Hosszú történet az, uram, nekem pedig sietős az útam, a hercegek és grófok régóta várnak a palotában.

— Hadd várjanak még! Mondja el Csipercs néni történetét és akkor megkapja a harminc fillért.

A csavargó tagadólag rázta a fejét.

— Nagyon fájdalmas emlékek ezek, tekintetes uram, és egy koronán alul nem mondhatom el.

Mivel szeretem a furcsa históriákat, megigértem neki a koronát és ő elmondta Csipercs néni történetét. Én pedig úgy mondom el nektek, gyerekek, ahogyan tőle hallottam.

*

— Az én nevem Kondor, — kezdte elbeszélését a csavargó. — Tanult mázolósegéd vagyok. Meg kell val-
lanom, hogy a mesterségemet sohasem kedveltem, mivel nagyon kényes orrom van és nem bírom el az olaj-
festék szagát. Nem is törtem magamat soha a munká-
val, inkább az ország útját róttam és abból éltem, amit
jószívű emberek juttattak nekem. Az irigyeim ezért
munkakerülő csavargónak szoktak nevezni, de én néma
megvetéssel sujtom őket.

Tavaly nyáron nagyon különös kalandom volt éppen ezen a szent helyen. Rám esteledett az erdőben, én
itt aludtam az öreg bükkfa alatt, midőn éjfél tájban han-

gos dudaszó vert föl álmomból. Körülnéztem a holdfényben, de muzsikust nem láttam, a zene úgy hangzott, mintha a nagy bükkfa koronája dudálna. Később egy oláhformájú vén asszonyt vettem észre, aki táncolva keringett a tisztáson és hozzá úgy énekelt, mint a vadványa a havason. Az anyóka száz esztendősenek is látszott, olyan hajlott volt, mint a sarló, az arca pedig ráncos volt, akár a cserfa kérge. Olyan nevetségesnek találtam a dolgot, hogy hangosan elkacagtam magamat. A következő

pillanatban azonban már elmúlt a nevethetnékem, mert a banya elémbe pördült és oláh nyelven így szólt hozzám:

— Gyere fiacskám, táncolj velem!

Úgy megszeppentem a zöld tűzben égő szemétől, hogy nem mertem vele ellenkezni. A vén asszony két keze vaskampóként akaszkodott belém, azután száguldozni kezdett velem, mint a megvadult paripa. Olykor fölragadt a levegőbe és embermagasságu bokrokon ugratott át. A lélegzetem elfulladt, a lábam roskadozott, de a szörnyű vénasszony mégsem hagyta abba. A mu-

latság csak akkor ért véget, mikor már pirkadni kezdett az ég alja. Ekkor így szólt hozzám:

— Köszönöm neked, fiacskám, hogy engem, szegény öregasszonyt, ilyen derekasan megtáncoltattál. Jó tettért jót várj! Én Csipercs néni vagyok és bűvös hatalommal ajándékozlak meg. Bármit és bármekkorát fogsz is hazudni az embereknek, ők mindent el fognak neked hinni. Ha okosan fogsz hazudni, akkor sokra viheted még a világon. Őrizkedjél azonban az igazmondástól. Mert ha csak egyszer, ha csak tévedésből is igazat mondasz, akkor átok alá esel és soha senki nem fog neked többet hinni.

Igy szólt Csipercs néni. Azzal az arca elé kapta a katrincáját és úgy eltűnt a szemem elől, mint a hajnali pára.

*

Mikor Kondor, a csavargó, idáig jutott elbeszélésével, hosszabb szünetet tartott, majd így szólt hozzám:

— Tekintetes uram, egy koronáért már eleget beszéltem. Ha többet is akar még hallani, akkor meg kell toldania a béremet még egy koronával.

— Azt nem fogom tenni, — mondtam, — hanem ragaszkodom eredeti alkunkhoz. Ha nem folytatja elbeszélését, akkor egyáltalában nem kap semmit. Mivel azonban a története nem egészen érdektelen, följánlok külön jutalomképpen egy szivart.

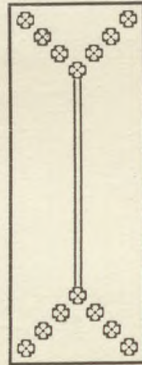
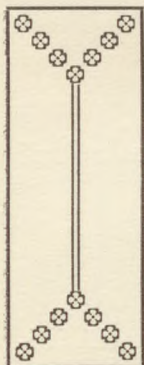
Kondor nem válaszolt, a szivart azonban elfogadta. Miután rágyújtott, tovább folytatta elbeszélését. Úgy vettem észre, hogy most már kedvetlenül beszél, rövi-

HERCZEG FERENC

debbre fogja a szót, alkalmasint meg akart büntetni azért, hogy megtagadtam tőle a második koronát.

*

— Másnap reggel, — folytatta a csavargó, — már meggyőződtem róla, hogy Csipercs néni valóban nagyszerű ajándékot adott nekem. Befordultam egy útszéli korcsmába, ott kedvem szerint ettem-ittam, mikor pedig fizetésre került a sor, egy darab kenyérhéjat tettem a korcsmáros elé és azt mondtam, hogy váltsa föl ezt a

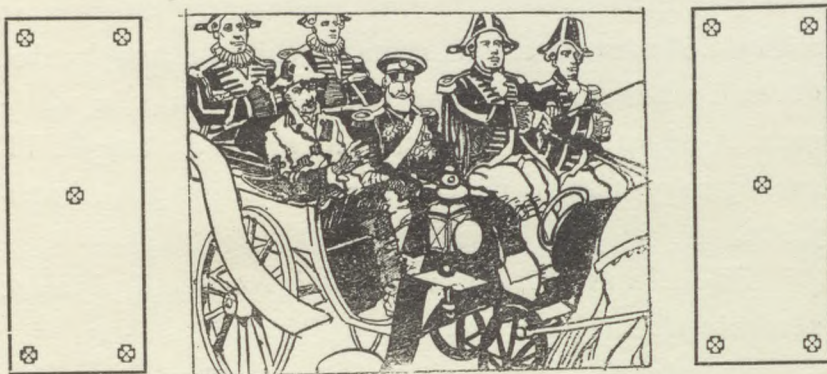
százás bankót. A korcsmáros elhitte, hogy a kenyérhéj pénz és kiadta, ami visszajárt belőle. Ezentúl gyöngy dolgom volt. Ha pénzre volt szükségem, még kenyérhéj után sem kellett néznem, a kavicsot, meg a falevelet is elfogadták annyiba, amennyiért kínáltam.

Ha eszem lett volna, akkor elmentem volna Kolozsvárra grófnak, de engem ösztökélt a székely vérem, hogy jó volna ellátogatni Oláhországba. Ki is mentem és hogy illő fogadásban legyen részem, mindenütt azt híreszteltem magamról, hogy a muszka császár fia vagyok. Az

KONDOR, A CSAVARGÓ

emberek el is hitték a hazugságomat és Bukarest városában maga a felséges király fogadott és a tulajdon hintóján vitt a palotájába.

A királyi palotában igen jó dolgom volt, borral mosdottam, kolbásszal törülköztem, ha nem volt egyéb dolgom, akkor a király szépséges leánya, Flóra hercegnő társaságában mulatoztam. Meg kell mondanom, hogy Flóra hercegnő akkor is megtetszett volna nekem, ha nem királyleány, hanem libapásztor, olyan csoda-kedves, finom és rózsás volt, olyan szelid és vidám.

Két hétig se mulattam Bukarestben, mikor nagy szomorúság borult a felséges oláh király fejére. Az történt ugyanis, hogy a török betört az országba.

— Oda se neki, felséges uram, — vigasztalgattam a királyt, — majd elbánok én a pogánnyal!

A király rögtön elhitte és nagyon megkönnyebbült. Másnap kimentem az ellenség elé. Egymagamban mentem, gyalogszerrel, éppen csak a jó füttykösömet vittem magammal. Az egész török sereget hadirendbe sorakozva találtam. Mikor már elég közel voltam hozzájuk,

fölmásztam egy dombtetőre, tölcseért csináltam a két tenyeremből és ily szavakat ordítottam feléjük:

— Szaladj pogány, mert akit öt perc múlva még itt érek, annak szíjat hasítok a hátából!

A pogányság elhitte, amit mondtam és esze nélkül megfutamodott. A török huszárok a lovuk sörényére hajolva vágattak, a pattantyúsok cserbehagyták minden ágyujokat, a bakák meg eldobálták puskájokat és úgy szaladtak, mint a nyulak.

Bukarestben persze nagy volt az öröm. Még az este megkértem a szépséges Flóra kezét és a derék király ríva adta ránk áldását. Egy hét múlva megtartottuk az esküvőt. Hatlovas aranyhintóban mentem a templomba, koronát viseltem a fejemen és skárlátpalástot a vállamon. A nép ujjongva dobálta a levegőbe a süvegét. Tizenkét nagyszakállu püspök fogadott a templom kapujában.

De aztán megtörtént a nagy baj. Az eskető pópa azt kérdezte tőlem, hogy szeretem-e Flórát.

Szeretem! — válaszoltam hangos szóval.

Ez volt a baj, mert igaz volt: nagyon szerettem a mátkámat. Igazat mondtam és ekkor beteljesedett Csi-percs néne átká, senki sem hitt nekem többet. Az első, aki ellenem fordult, a szépséges Flóra volt.

— Nem szeret, hazudik! — kiáltozta és sirva szakította ki kezét az enyimből.

És ekkor megszólalt valami székelyföldi ember, aki a templom háttéréből nézte a parádét.

— Hiszen ez nem is az orosz császár fia, hanem Kondor, a mázoló! — kurjantotta.

KONDOR, A CSAVARGÓ

A király arca olyan vörös lett, mint a paprika. Mindjárt galléron fogott.

— Te akarod feleségül venni a leányomat? Hiszen most is érzik rajtad az olajfesték szaga!

Ami azután történt, azt nem is érdemes elmondani. Leszedték rólam a koronát, meg a palástot, megkoppasztottak, mint a baromfit, kidobtak, elkergettek. Csoda véletlen, hogy megmenthettem az életemet.

*

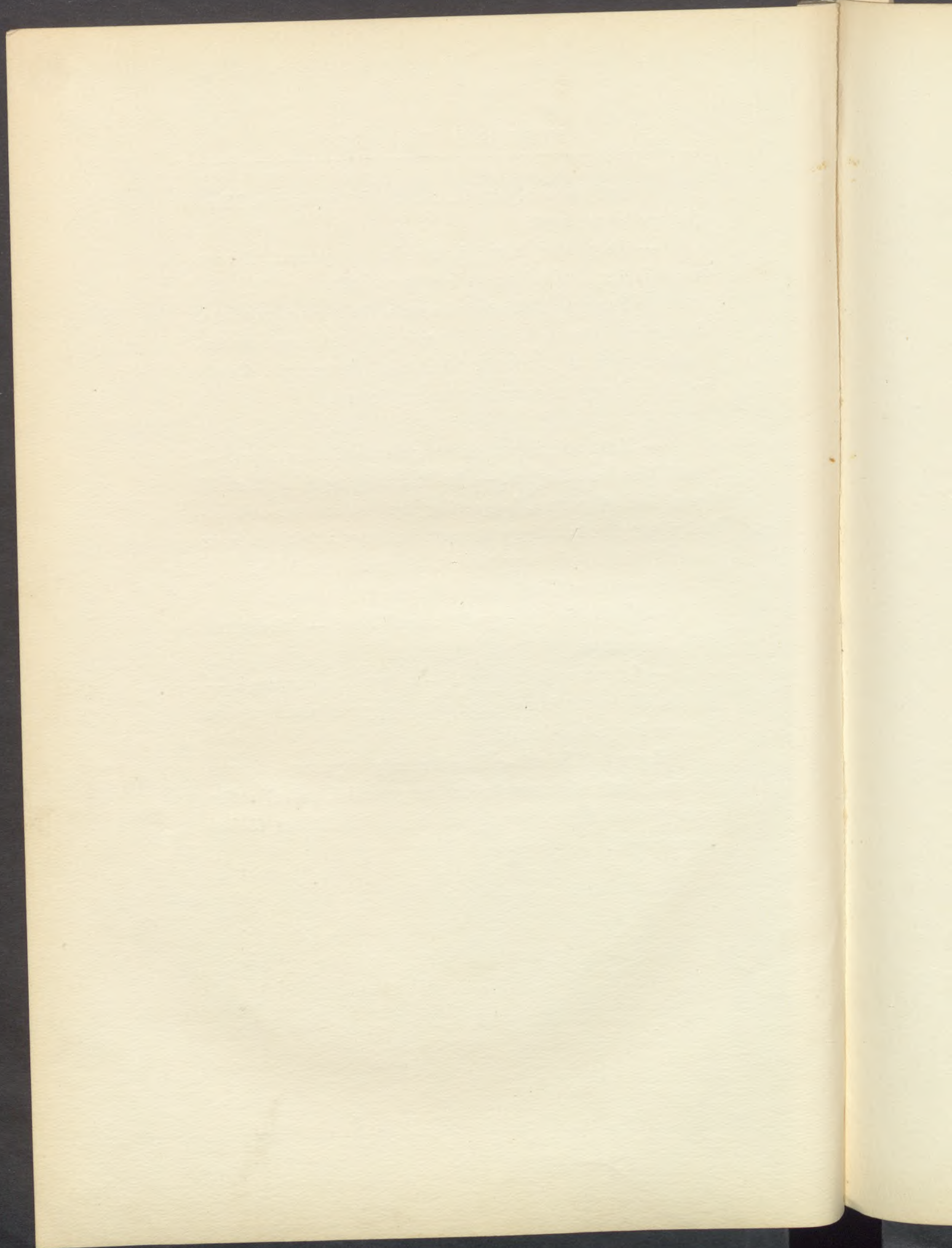
— Most már ismeri az én gyászos történetemet, — szólt Kondor sóhajtván. — Az átok még egyre sújt, senki sem hiszi el nekem, hogy vőlegénye voltam az oláh király leányának és fogadni mernék, hogy a tekintetes úr sem hiszi el. Pedig úgy történt, ahogyan mondtam.

Megadtam Kondornak a kialkudott koronát.

— Mit művel itt egyedül az erdőben? — kérdeztem tőle búcsúzól.

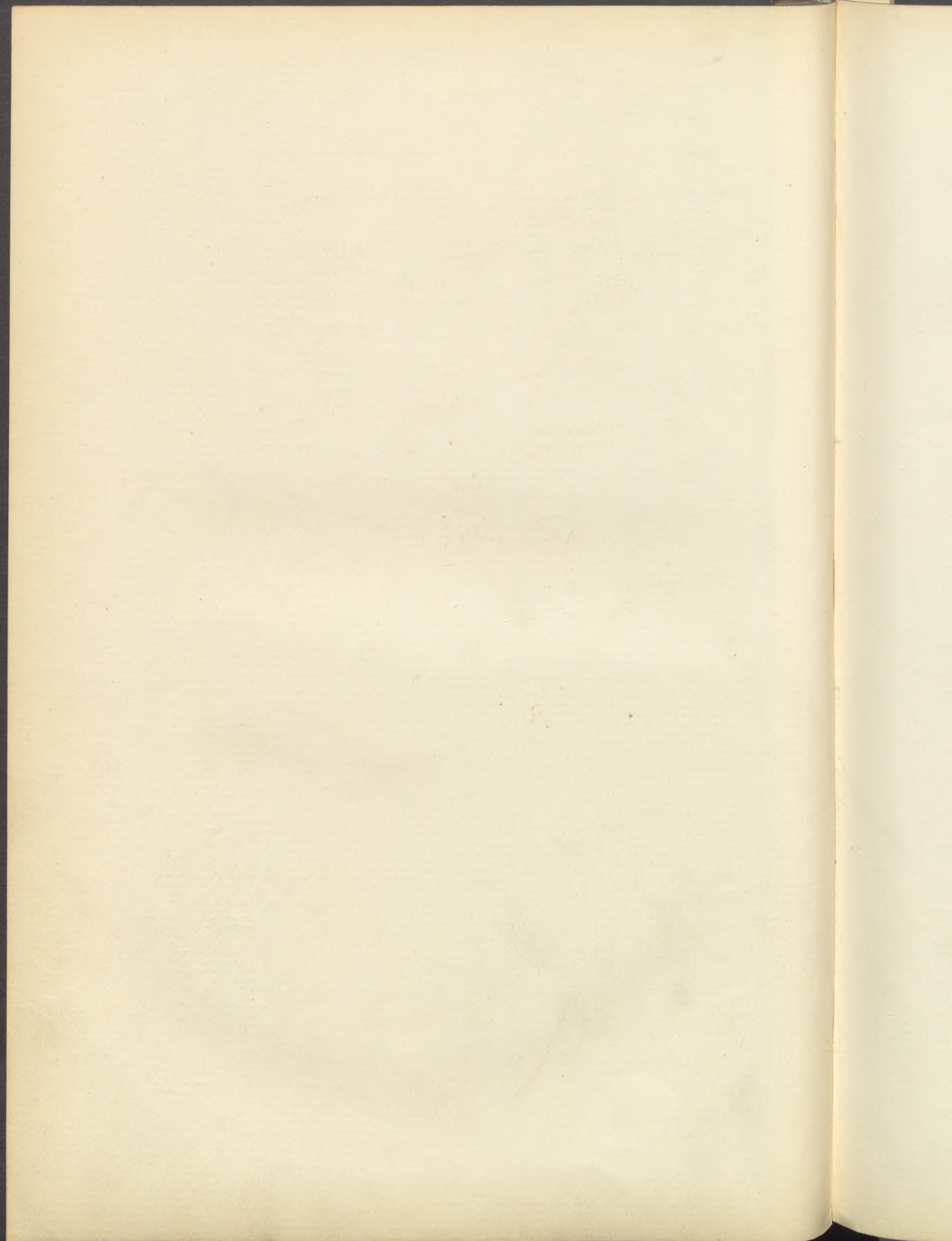
— Csipercs nénét lesem, — válaszolt a csavargó. — Ma holdtölte van és megeshetnék, hogy a néninek megint táncos kedve kerekedik.

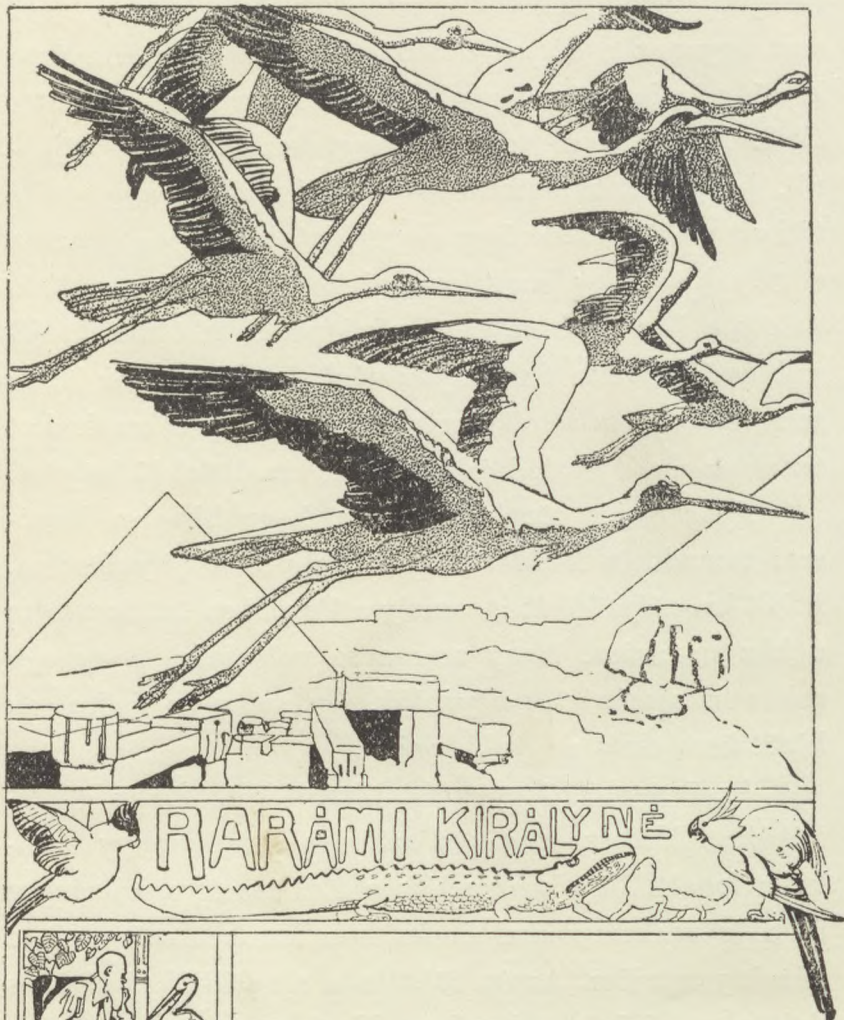
Hogy találkozott-e Kondor még egyszer Csipercs nénivel, azt már nem tudom megmondai, mivel azóta sem jártam Székelyországban és nem is láttam többet a csavargót.

Rarámi királyné

Egy alföldi kis városban élt egyszer egy öreg költő. Fehérhaju, szelid arcu, csöndes aggastyán volt. Az emberek nem igen törődtek vele, de a gyerekek szerették, mert szép meséket tudott nekik mondani.

A költő a város végében, egy ócska kis házban lakott. Az ócska ház arról is nevezetes volt, hogy a ké-

ményén gólyafészek volt. Esztendők óta minden tavasszal ugyanaz a gólyapár szállott a háztetőre. Az öreg költő már ismerte a madarait és szívesen köszöntötte őket. Első dolguk volt, ha megérkeztek távoli útjukról, hogy szépen kitatarozták a fészküket, amelyet a téli viharok olykor erősen megtépáztak. Nyáron át aztán a gólyahim nagy buzgalommal kigyóra-békára vadászgatott a közeli réten, a gólyáné pedig kiköltötte tojásait és fölnevelte fiait. Nyár végén, amikor már hideg szél borzolgatta a tollas ruhájukat, szárnyra kerekedett az egész madárcsalád és elszállott távoli telelő helyére.

Nyár elején történt egyszer, hogy hirtelen forgószél támadt és lesodorta a kéményről a gólyafészket. A két kis gólyafiókát is, amely a fészekben ült, levetette a ház udvarára. Nagy szerencse volt még, hogy egy rakás friss szénára pottyantak, így aztán az ijedtségen kívül nem esett nagyobb bajuk.

Az öreg költő gyöngéd kézzel fölszedte a gólyafiókat. Mikorra pedig a szélvész elmúlt, nagy munkába fogott. Egy hosszú létrán fölmászott a kéményre és erős vaskampókkal ócska kocsikereket szögezett a kémény tetejére. Aztán fölvitte a megcibált fészket és dróttal rákötözte a kerékre. Most már oly szilárdan állott, hogy szélvész legyen, amely le tudja onnan söpörni. Miután elkészült a munkájával, a két kis gólyát megint beültette a fészekbe, maga pedig leszállott a udvarra, pipára gyujtott és leste, hogy mit csinálnak majd az öreg madarak.

Azok haragos kelepeléssel röpdöstek a ház körül. Később óvatosan letelepedtek a tetőre, jó messzi a ké-

ménytől és bizalmatlanul szemlélgették a megfoltozott fészket. Végül azonban mégis csak megértették, hogy az öreg költő munkája az ő javukra szolgál és akkor elfoglalták megint a fészkeket. Itt-ott még javígtattak valamit rajta és amikor elkészültek a munkájukkal, nem volt a határban gólyapár, amelynek olyan pompás fészke lett volna, mint nekik.

Jó idő telt el a nevezetes zivatar óta. Egy verőfényes vasárnapi délután az öreg költő egyedül volt otthon. A gazdasszony elment a templomba, vecsernyét hallgatni; a gólyafészek is üres volt, mivel a fiatalok már akkor szárnyra keltek és az anyjuk kivitte őket a rétre, békát fogni. Még a Sajó kutya is átment látogatába a szomszédék Sobrijához. Az öreg úr megöntözte a virágait, aztán kiült az udvarra és elnézte a fehér pillangókat, amelyek a nedves virágágyak körül röpködtek. Egyszerre csak azon vette észre magát, hogy a gólyahim ott sétálgat az udvaron, vagy tíz lépésnyire tőle. A költő ezen elcsudálkozott, mert a gólyái egyébként soha sem szoktak az udvarra ereszkedni. A madár peckes léptekkel, a nyakát méltóságosan meg-megbillentve, közeledett az öreg úrhoz. Amikor már csak egy lépésnyire volt tőle, megállott és a fekete szemével komolyan tekintett rá. Egyszerre aztán meg is szólalt. Halk, kemény és furcsán recsegő hangon mondotta:

— Holnapután útra kelünk!

— Ejnye, — kiáltotta meglepetten a költő, — hát te emberi nyelven is tudsz?

A madár nem válaszolt erre a kérdésre. Csak billgette a nyakát, majd újból megszólalt:

— Jót tettél velem, kedves házigazdám és megóvtad a két fiam életét. Én csak szegény madár vagyok, nem is jutalmazhatlak meg semmivel. De legalább hadi köszönöm meg a jószágodat.

— Szívesen tettem! — válaszolt a költő.

Es mivel igen szerény ember volt és nem szerette, ha valaki hálálkodik neki, sietve másra terelte a szót.

— Holnapután már elhagytok engem? Igazán sajnálom! Reménylem, hogy jövő tavasszal megint az én kéményemre szálltok?

— Ha szerencsésen átvergődünk a tengeren, akkor minden bizonnyal ide telepszünk megint. Hiszen kedvesebb fészket keresve se találhatnánk.

— És hol van tulajdonképpen a ti téli szállástok? — kérdezte a költő.

— Nagyon messzire! — mondotta a madár. — Ha útra kelünk, akkor nagy seregbe szoktunk verődni, mi magyar gólyák. Innen elröpülünk Horvátország fölött, a Karszthegy felé. Az rettenetes puszta sziklahegység, ahol a sok szürke kő között alig terem meg egypár nyomorék fa. Amint túl vagyunk a Karszton, beláthatatlan ezüstlap ragyog alattunk a napfényben: az Adriai tenger. Magasan szoktunk szállani, magasabban, mint a felhők. Ha letekintünk a tengerre, a nagy vitorlášhajók csak akkorák, mint egy parányi fehér pillangó, a hatalmas gőzhajók füstfellege pedig fekete hernyóként kúszik a vizen. Jobbra az útírányunktól esik a virágos Olaszország. A szél onnan egészen illatfelhőket sodor föl hozzánk. Később a görög szigetek fölött vezet el útunk. Azok oly sűrű rajokban feketélnek a ragyogó víztük-

rön, mint fürdő bölénygulya. Oszlopos márványtemplomok romjai vannak rajtuk. A legnagyobbik közülök Kréta szigete. Azon túl már nem látunk se szigetet, se szárazföldet, hanem ameddig csak elér a tekintetünk, mindenütt a véghetetlen tenger hullámai morajlanak. Éjjel-nappal kell repülnünk és jaj annak, akit elhagy az ereje; lezuhan a tengerbe és a társai nem segíthetnek rajta. Hosszu repülés után végre messzire lenn, délen, fekete vonal látszik a tenger láthatárán. Ekkor diadalmasan kelepelni kezd az egész gólyasereg, mert tudják, hogy közel már az afrikai partvidék. A távolból látni a karcsu pálmafákat, amint a szélben ringatják csipkés koronájukat. Hatalmas folyam szakad ott a tengerbe: a Nilus. Két partján terül el Egyiptom. Ott aztán pihenőt tartunk. Némely gólyacsalsádnak a parti falvakban van a téli szállása, azok kiválnak a seregből. Mi többiek azonban folytatjuk utunkat dél felé. Városok és falvak maradnak el alattunk. A sárga folyón lassu vitorlás gályák vonulnak. Elmaradnak alattunk a piramisok is, amelyek évezredek óta hirdetik a fáraók hajdani hatalmát. Aztán elérjük a nagy sivatagot. Lassu méltósággal haladó tevekaravánokat látunk és fehér ruhás embereket, akik karcsú paripákon lovagolnak. Itt is, ott is kiválik a gólyaseregből egy-egy csapat és megtelepszik egy-egy faluban. Mi többiek azonban a nagy őserdő felé röpködünk. Olyan nagy az erdő, hogy gyalogos ember hetekig, sőt hónapokig is elbolyonghat a nyirkos homályban, mielőtt tisztásra érne. Arra már csak fekete emberek laknak. Egy részük emberevő. A nagy erdőn is túl, a hatalmas Ahuri folyam partján

van a mi téli szállásunk. Az én fészkem pedig Rarami királyné kertjében van . . .

A madár elhallgatott. Az emberi beszéd mégis csak szokatlan volt neki és fárasztotta. Az öreg költő pedig növekedő csodálkozással hallgatta. Az a gyanuja is támadt, hogy mindez talán nem is valóság, hanem csak bolondos álom. A nap azonban melegen sütött, a távolból a vasárnapi harangok halk zenéje hallatszott, a virágok erősen illatoztak az udvaron és a gólya ott állott közvetlenül mellette. Tehát még sem lehetett álom.

— Rarami királyné feketebőrű hölgy? — kérdezte a költő.

A gólya a fejét rázta.

— Az Ahuri folyam körül harminc napi járó földre csupa koromfekete néger lakik, csak a király és a királyné arca fehér.

— Hogyan lehetséges az? — kérdezte a költő.

A gólya készségesen válaszolt a kérdésre.

— Sok, sok esztendővel ezelőtt egy fehér ember vetődött a négerek közé. Vele volt a kis fia is. Bölcs, istenfélő és igazságos ember volt. A négerek megszerették és megválasztották királyuknak. Amikor a király meghalt, a feketék a fiát ültették a trónra. Kikötötték azonban, hogy a fiatal király válasszon minél előbb feleséget. Az ifju király nem akart fekete asszonyt venni. Fehér asszonyt pedig még sohasem láttak abban az országban. Ekkor egy csodálatos esemény folytán öszszetalálkozott a fehér Raramival és ma ő az Ahuri-négerek királynéja.

RARAMI KIRÁLYNÉ

— Miféle csodálatos eseményről beszélsz? — kérdezte kíváncsian a költő.

— Ha tudni akarod, elmondom, — szólott a gólya. Elmondotta a költőnek Rarami történetét.

A gólya elbeszélése.

Tíz vagy tizenkét esztendővel ezelőtt történt, hogy egy csónak siklott végig az Ahuri vizén. A csónakot két fekete ember hajtotta gyors evezőcsapásokkal. Az orrukba fűzött rézkarika és a hegyesre reszelt szemfoguk után meg lehetett ismerni, hogy a nyámnyám-négerek emberevő törzséből valók. A két emberevőnek igen jó kedve volt, mert kitűnő vásárt csaptak aznap. A vavai vásáron egy fehér kisleányt vettek néhány üvegkalárisért. A kisleányt holmi rabló négerek ragadták el a távoli partvidéken és hozták vásárra. A gyermek szepegve lapult meg a csónak fenekén. Annyira félt, hogy pisszenni sem mert; csak némán nézte a két vadembert. Azok meg éppen ő róla beszélgettek.

— Holnap levágjuk és nagy lakomát csapunk, — mondotta az egyik.

— Banaán-lében megfőzve fogjuk föltálalni a fehér gyermeket, — vélekedett a másik.

Az első néger azonban nem szerette a főtt ételt, különösen a banaán-levesben főttet nem. Azt mondotta:

— Inkább szép ropogósra süssük!

A leány persze nem is sejtette, hogy miről van szó. Ő nem értette a nyámnyám-nyelvet.

A két fekete sehogy sem tudott megegyezni abban, hogy megsüssék-e, megfőzzék-e prédájukat. Úgy belehevültek a vitába, hogy abba hagyták az evezést és ordító hangon támadtak egymásra. Az egyik fölkapta az evezőjét és megütötte vele a társát. Az se volt rest és dühösen nekiugrott a cimborája torkának. Birkózni kezdtek és végül egyensúlyukat veszítve, mindketten kifordultak a csónakból és belezuhantak a folyamba.

Az Ahuri vize arrafelé hemzseg a sok krokodiltól. Két hatalmas hulló éppen arra halászgatott; azok még estükben elkapták a két négert. A krokodilok bizony nem sokat törték a fejüket, hogy sütve vagy főzve egyék-e meg a prédájukat, hanem tüstént fölfalták a két feketét, amúgy nyersen.

A gazdátlan csónak, amelyben a fehér gyermek ült, most már a hullámok kényére hagyatva, usztatott le a zúgó folyón. Mi történt tovább a kis leánnyal? Elmondom. A csónak magától partot ért. A folyam közepén levő kis pálmás szigeten feneklett meg. A leány kimászott a ladikból, amely aztán a terhétől megszabadultan, újból belekerült az árba és tovább usztatott. A fehér gyermek most már egyedül volt a szigeten.

A kis szigetet a túlparton lakó emberevők úgy nevezték, hogy a krokodilok szigete. A vízbe hajló datolyapálmák alatt, a meleg homokban taposott fészkekben, százszámra tanyáztak a páncélos bőrű, örökké éhes, óriási vízi szörnyetegek. A négerek nem is mertek csónakjaikkal kikötni ezen a szigeten. De nemcsak krokodilok, hanem megszámlálhatatlan papagályrajok is fészkeltek itt. Napközben, amikor nyomasztó volt

RARÁMI KIRÁLYNÉ

a hőség, ezerszámra bóbiskoltak a tarka madarak a pálmafák ágain, hajnalban és alkonyatkor pedig siketítő rikácsolással vonultak a távoli rizsföldek felé.

A kisleány datolyát szedett magának és vizet ivott a folyamból. Aztán a víz partján, a puha homokban

fészket talált, amelyben hét kis krokodil feküdt. Az állatok nagyon megtetszettek neki és közéjük telepedve, játszani kezdett velük. A kis szörnyetegek játékközben a keze után kapkodtak csattogó fogaikkal, a leány azonban tréfára vette a dolgot és megintette őket, hogy viselkedjenek illedelmesen. Játékközben elfáradt és elálmosodott. Egy krokodilkölyökkel a karjai között ha-

marosan el is szenderedett. Alig hogy elaludt, már megzúgott a folyam és óriási szörnyeteg bukkant ki a vízből. A kis krokodilok anyja volt, aki most tért vissza reggeli halászkirándulásáról. Kimászott a vízből, otromba léptekkel odavánszorgott a fészekhez és ugyancsak meresztette a két szemét, amikor kölykei társágában ott találta a kis vendéget. A krokodilmama néhányszor körüljárta és körülszimatolta a fészket, majd maga is odaheveredett a kicsinyek mellé és hatalmas, pikkelyes farkával körülfogta az egész tanyát. A kisleány ugyancsak megszeppent, amikor később fölébredt. Egy kicsit el is pityeredett félelmében. De mivel úgy tapasztalta, hogy a krokodilmama nem mutat vele szemben ellenséges szándékot, félénk hízélgéssel kinyújtotta a kezecskéjét és megsimogatta a szörnyeteg ráncos pofáját. A krokodil ekkor kitátotta kapunyi száját, amelyben akkora fogak meredeztek, mint a konyhakés pengéje és sistergő sziszegést hallatott, ami a krokodilnál a jókedv jele.

E naptól fogva a gyermek befogadott lakója lett a szigetnek. Nemcsak a krokodilmama, hanem a többi krokodil is megszokta és megbarátkozott vele. Mivel okos gyermek léteére úgy vélekedett, hogy hálásnak illik lennie a vendégszeretetért és oltalomért, amelyben része volt, rajta volt, hogy hasznossá tegye magát a tanyán. Mialatt az öregek künn jártak halászgatva a folyón, ő gondjába vette a honmaradt kicsinyeket. Dolga bizony elég akadt. A verekedőket szét kellett választania, a rendetlenkedőket meg kellett intenie. Volt a szigeten néhány árva kis krokodil is, azokról

RARÁMI KIRÁLYNÉ

neki kellett gondoskodnia. Napközben rendszeren egy buksi kis kedvencével a karján járkált a fészkek között. Ha valaki láthatta volna a kisleányt, azt hitte volna, hogy egy krokodil-óvoda tanítónője. De nemcsak a kölyköknek, az öregeknek is tudott a kedvükre járni. Van a krokodilnak egy gonosz kis ellensége, a pióca, amely a fogínyére tapad. A hatalmas állat nem tud szabadulni tőle. Ha valamelyik krokodilnak pióca volt a szájában, odavánszorgott a kisleányhoz és feléje tátotta irtóztató száját, a leány pedig félelem nélkül belenyúlt a kezével és megszabadította az állatot kellemetlen

ellenségtől. A szigeten lakó papagályok is hamar észrevették, hogy a gyermek jóbarátsággal viselkedik irántuk és pajtásává szegődtek. Alkonyatkor, ha a kisleány a parton ült, százzszámra köréje telepedtek a madarak és a homok olyan lett körülötte, mintha tarka nagy virágok tömege lepné el és feje fölött a bokrok és fák is kivirultak a ragyogó tollu állatoktól.

A folyam két partján lakó emberevő négerek csakhamar tudomást vettek a szigeten lakó fehér gyermekről. Holdvilágos éjszakákon néha meglesték a távolból. Látták, amint a szörnyetegekkel játszadozik. Azt is látták, hogy olykor egy-egy nagy krokodil hátán lovagolva keresztül usztat a folyón. A feketék ezért szellemnek tartották a gyermeket és elnevezték Raraminak, ami a nyámnyámok nyelvén azt jelenti, hogy a krokodilok királynője. Rarami később nekibátorodva, megjelent a szárazföldön is. Egyik négylábu barátja nyakába kapaszkodva, átuszott a folyamon és virágot meg gyümölcsöt szedett a tulsó parton. Néhány vakmerő néger el is határozta, hogy hatalmába keríti a krokodilok királynőjét. Holdvilágos éjjel meglesték és amikor Rarami a parti bokrok alatt üldögélve dudolgatott, megrohanták, hogy foglyul ejtsék. A merénylet azonban nem sikerült. Rarami rémült kiáltására két hatalmas krokodil bukkant ki a vízből és csattogó fogakkal vetette magát az emberevők elé. Azok úgy megijedtek, hogy eszük nélkül eliramodtak és hajnalig meg sem állottak. Ettől fogva senki sem merte többet üldözni Raramit.

Eszkendők multak el így. Hogy mennyi, azt a fehér leány nem tudta, mivel nem olvasta meg őket. Azon a vidéken különben sincsen tél és a fák egész esztendőben termik édes gyümölcsüket. Rarami ruhácskája régen leszakadt a testéről és hogy megvédje magát a nap heve ellenében, papagálytollakból, amelyeket a fák alatt szedett össze, köntöst készített magának. A ruhája tarkán tündöklött, az ember óriás papagálynak

is nézhette volna. Mivel sohasem beszélt emberekkel, el is felejtette a beszédet. Csak a reggeli és esti imádságát mondotta el minden nap, úgy, ahogyan valamikor az édesanyjától tanulta.

Egyszer aztán, amikor már sok esztendeig lakott a szigeten, nagyon különös dolog történt. Egy izzó nyári napon, amikor a szigeten minden krokodil aludt és a madarak is tikkadtan lapultak meg a pálmák árnyékában, délibáb jelent meg az égboltozaton. Az ilyen tünemény nem ritka azon a vidéken. A kép azonban, amelyet Rarami ezúttal látott, meglepte és elragadta. A délibáb egy aranykupolás palotát mutatott. A palota karcsu pálmák között, víz partján állott. A palota kapujától széles lépcső vezetett le a víz tükréhez. A lépcsőn egy ifju ült. Az ifju arca fehér volt. Rarami magánkívül volt nagy örömében. Olyan régóta nem látott már fehér embert, hogy azt hihette, az egész világot csupa fekete ember lakja. A feketéktől félt, mivel tudta, hogy vérengző emberevők. Most végre fehér embert látott! Az ifjúnak azonkívül oly nemes, szelid és bánatos arca volt, hogy Rarami egyszerre nagy testvéri szeretetet érzett iránta. Egy ösztönszerű mozdulattal az ég alján rengő látomány felé nyújtotta karjait. Az ifju fölemelte bánatos arcát és akkor ő is megpillantotta a leányt. Öröm és meglepetés ragyogott a vonásain.

Egy pillanatig összenéztek, a parton ülő leány és az égen tündöklő ifju, mintha örökre emlékübe akarnák vésní egymás kedves vonásait, aztán elhalványodott a kép, majd végleg eltűnt a délibáb és a leány

csak ezüstszínű ködfoszlányt látott a napfényben lán-
goló láthatár fölött.

E naptól fogva a krokodilok királynője boldogta-
lannak érezte magát. Tudatára ébredt nagy elhagya-
tottságának. Almaiban és ébren mindig csak a fehér
ifjura gondolt. A krokodilok és a madarak csodálkozva
tapasztalták, hogy barátnőjüket elhagyta a régi játékos
kedve. Rarami órákon át mozdulatlanul ül a parton,
epedve nézi a távoli eget és olykor ragyogó harmat-
cseppek gördülnek végig arcán.

Forró nyár volt és a délibáb majd mindennap üzte
csalóka játékait. Pálmás ligeteken, tengeren járó hatal-
mas gályákat, sivatagban vonuló karavánokat mutatott
Raraminak, az aranykupolás palotát és a fehér ifjut
azonban nem mutatta neki többet. Amikor megeredt az
őszi eső, végleg eltűnt a délibáb és vele Rarami szivé-
ből a remény is, hogy viszontláthassa a fehér ifjut. A
szigetlakó állatok észrevették, hogy Rarami reggeltől
estig siránkozva bolyong a ligetben. Talán sajnálták is
barátnőjüket, de segíteni bizony nem tudtak rajta.

Az őszi esőre hónapokig tartó nagy szárazság kö-
vetkezett és a folyam partján lakó emberevők ekkor
végrehajtották egy régi gonosz tervüket és fölgyujtot-
ták a sziget erdejét. Éjnek idején titokban kikötöttek
a sziget csúcsán és üszköt vetettek a száraz harasztba.
Régen készültek már arra, hogy kifüstöljék birodal-
mukból a krokodilokat királynőjükkel egyetemben.
Rettenetes tűzvész támadt a folyam közepén. A meg-
rémült madarak gyászos rikácsolással keringtek egész
éjjel a tüztől piros égen, Rarami pedig, hogy meg ne

égjen, a krokodilokkal a vízbe menekült. Hajnalra elaludt ugyan a tűz, de a sziget viruló paradicsoma kor-
mos pusztasággá változott. Rarami ekkor elhatározta,
hogy elhagyja barátaival a szomoru helyet és új hazát
keres magának a folyam mentén.

Még aznap útra is kelt, összes négylábu és szárnyas
alattvalóival egyetemben. Egy óriás lotoszevélen állva
úsztatott le a folyón. Hosszu vizi indából kantárt ké-
szített és azt négy hatalmas krokodil nyakára fűzte.
Ő maga egy kákabuzogányt tartott a kezében és azzal
terelgette a hámosokat. Sok száz krokodil kísérte útján.
Elöl, a sereg élén, rettenetes fogu, tapasztalt öregek
hasították a habokat. A fiatalság Rarami körül nyüz-
sgött. Az úszó karavánt széles csatárláncban sereghaj-
tók követték. A papagályok sűrű rajokban szállva ki-
sérték barátnőjüket. Hol előre cikáztak, hol meg visz-
szakanyarodtak, Rarami feje körül keringve vagy a
vizet érintve nyílsebes röptükben.

A merre a krokodilok királynője elvonult, az em-
berek feketéket mindenütt halálos félelem fogta el.
Akik ladikon ültek, azok eszük nélkül siettek partnak.
Azt hitték, hogy elkövetkezett a világ vége. A pogány
papok üvöltő énekszóval hívták segítségül a bálványai-
kat; hatalmas rézüstöket verve és túlkölve, pokoli lár-
mát műveltek.

Nyolc napon és nyolc éjjelen át tartott az utazás.
Ekkor csendesebb vidékre értek a kivándorlók. A par-
ton nagy csapatokban állottak ugyan az emberek, de
ezek már nem üvöltöztek a különös utas-társaság lát-
tára, hanem keresztet vetettek magukra. Ezek a parti

lakók is négerek voltak, de fehér köntösben jártak, szépen épített házakban laktak és a házaik körül viruló kertek és vetések terültek el.

A folyam kanyarodásánál, karcsu pálmafák között, aranykupolás palota bukkant elő. Rarami szíve egyszerre viharosan megdobbant: megismerte ugyanazt a palotát, amelyet egyszer a délibáb mutatott neki. Megismerte a vízre vezető széles kőlépcsőt is, amelyen egykor a fehér ifju ült. A lépcső azonban most üres volt. Rarami ekkor a kákabuzogányával a lépcső felé terelte úszó fogatát.

Mialatt a krokodilok királynéja a palota felé közeledett, benn a nagy teremben éppen nagy tanácskozás folyt. Varega, az ifju fehér király tanácskozott ott országa fekete bölcseivel.

— Uram, — mondotta egyik őszhaju főnök, — néped óhaja, hogy ültess királynét a trónusodra. Szívesen látná a nép, ha fehérarcu úrnőt adnál neki, de mivel nincs a birodalmadban rajtad kívül egyetlen fehérarcu ember sem, végül mégis csak meg kell békülnöd a gondolattal, hogy fekete leányt végy feleségül.

Az ifju király búsan csóválta a fejét.

— Soha sem fogom megtenni! — mondotta határozott hangon. — Csak egy nő van a világon, akit királynőmmé tennék. Ő azonban messzi van tőlem.

— És ki az a nő? — kérdezték többen.

— Nem tudom a nevét, — válaszolt Varega. — Mindössze egyszer láttam csak. A délibáb mutatta nekem. Egy folyó partján ült, krokodilok heverésztek a lábánál és madarak ültek a vállán. Ő a legszebb nő

a világon. És bizonyára a legjobb is, mivel meg tudja hódítani az oktalan állatok szívét.

A bölcsek aggódva tekintettek össze, amikor meghallották királyuk különös szavait.

— Haj, uram, — szólott aztán közülök a legmerészebb, — a néped érdekében könyörgünk, hogy felejtsed el szerencsétlen rögeszmédet! Veled a délibáb üzte csálfa játékát. A délibáb képei a levegő és a napfény hazug szülöttei.

Az ifju király azonban hajthatatlan maradt.

— Én tudom, hogy a krokodilok királynéja él és hiszem, hogy még találkozni fogok vele. Ha nem volna ez a reményem, akkor én volnék Afrikában a legboldogtalanabb ember.

Alig, hogy a király ezt elmondotta, egyik testőre rohant a terembe.

— Felséges uram, — kiáltotta lélekzet nélkül, — méltóztassál a kertbe fáradni és csodát fogsz látni. A krokodilok királynéja érkezik hozzád látogatóba. A folyam hátán jön, száz krokodil kíséri és ezer vadmadár kóvályog körülötte!

— Ő az! — kiáltotta Varega.

És megfélekezve királyi méltóságáról, futva sietett a víz partjára.

A bölcsek pedig fölkapták hosszú köntösüket és utána szaladtak.

Amit odakünn láttak, az igazán csodaszámba mehetett. Rarami a parthoz közeledett. A víz megzúgott körülötte a szorosan egymás mellett úszó krokodiloktól, a levegő pedig megzendült a madársereg szárny-

RARAMI KIRALYNÉ

csapásaitól. A piruló leány tündérszép volt. Rarami és az ifjú király egymásra néztek és tüstént megismerték egymást. A szívük sugallatát követve, kiterjesztették egymásfelé a karjukat. Mind a ketten mosolyogtak és mind a kettőjüknek könnyes volt a szemük.

De ekkor megszólalt egyik a vének közül.

— Felséges uram, — mondotta a királynak, — ennek a leánynak nagy hatalom adatott az állatok fölött. De ki tudja, hogy nem a gonosztól nyerte-e hatalmát?

Az ifjú király megfogta a partra lépő Rarami kezét és szelid hangon így szólott hozzá:

— Beszélj úrnőm és szégyenítsd meg a kételkedőket!

A szegény Rarami azonban régóta elfelejtett már beszélni. Tétóva tekintettel nézte a király arcát és midőn végül megértette, hogy neki most szólani kellene, elmondotta azt, ami a mai napig is megmaradt emlékében, elmondotta az imádságát.

Az öregek ekkor mélyen meghajoltak előtte és bevezették a palotába. Így lett Rarami Ahuri ország királynéja. Mielőtt azonban megkoronázták volna, meg kellett tanulnia beszélni. Hamar megtanult azonban, hiszen a vőlegénye volt a nyelvmestere. Azóta boldogan él és alattvalói rajongva szeretik. Nemcsak az emberek, hanem az állatok is. A papagályok, amelyek vele jöttek, máig is ott fészkelnek a király kertjében. A krokodilok pedig ott tanyáznak a palota előtt a folyóban. Nekik fontos hivataluk van: ők a királyné testőrei.

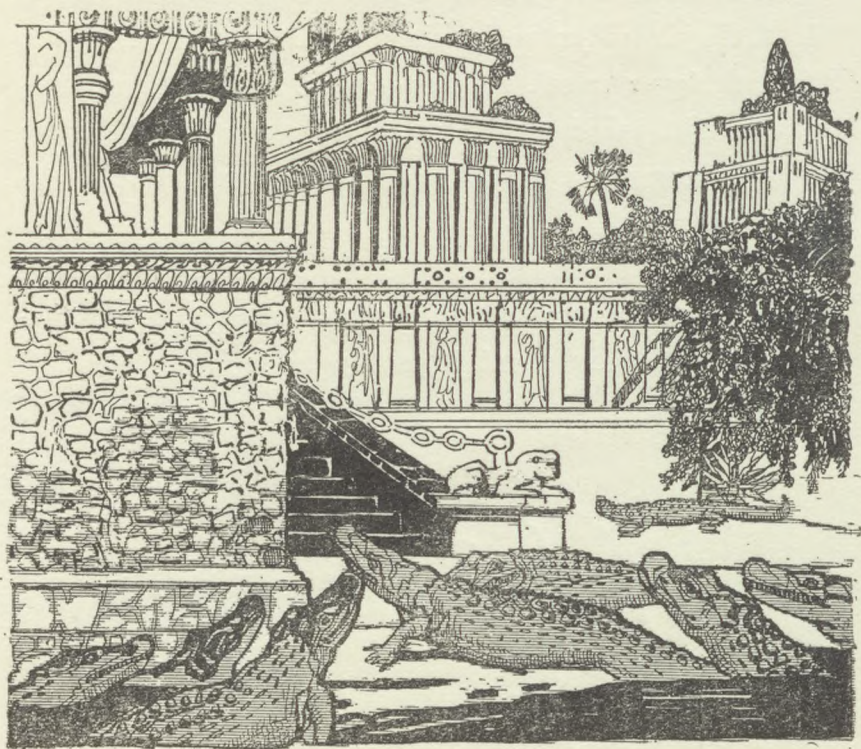
RARAMI KIRÁLYNÉ

Amióta ők őrzik a folyam vizét, azóta emberevő nyámnám nem mer többet éjnek idején átúsztatni az Ahurin.

*

A beszédes gólya befejezte elbeszélését.

Az öreg költő nagy figyelemmel hallgatta és egy-

szer sem szakította félbe. Még kérdezni akart egyet-mást, de ekkor megzördült a kapu kilincse és vidám kutyaugatás hallatszott az utcáról. A gazdasszony hazajött a vecsernyéről és Sajó kutya is megjött a szomszédból. A gólya, amikor a közeledőket hallotta, hirtelen elrúgta maga alól a földet, szárnyra kapott és

HERCZEG FERENC

föllendült a magasba. Egypárszor megkerülte a háztetőt, majd letelepedett a kémény mellé, ott fél lábra állott és figyelmesen nézte a lenn ülő költőt.

Másnap rengeteg sok gólya gyülekezett a réten. Harmadnapra pedig útra kerekedett az egész madársereg. Az öreg költő reggel éppen künn sétált a város végében, amikor a vándormadarak raja elvonult a feje fölött. Egyik gólya mélyebben röpült a többinél és a költőnek úgy rémlett, mintha ez az ő lakója volna. Tölcsért csinált tehát a két tenyeréből és utána kiáltott:

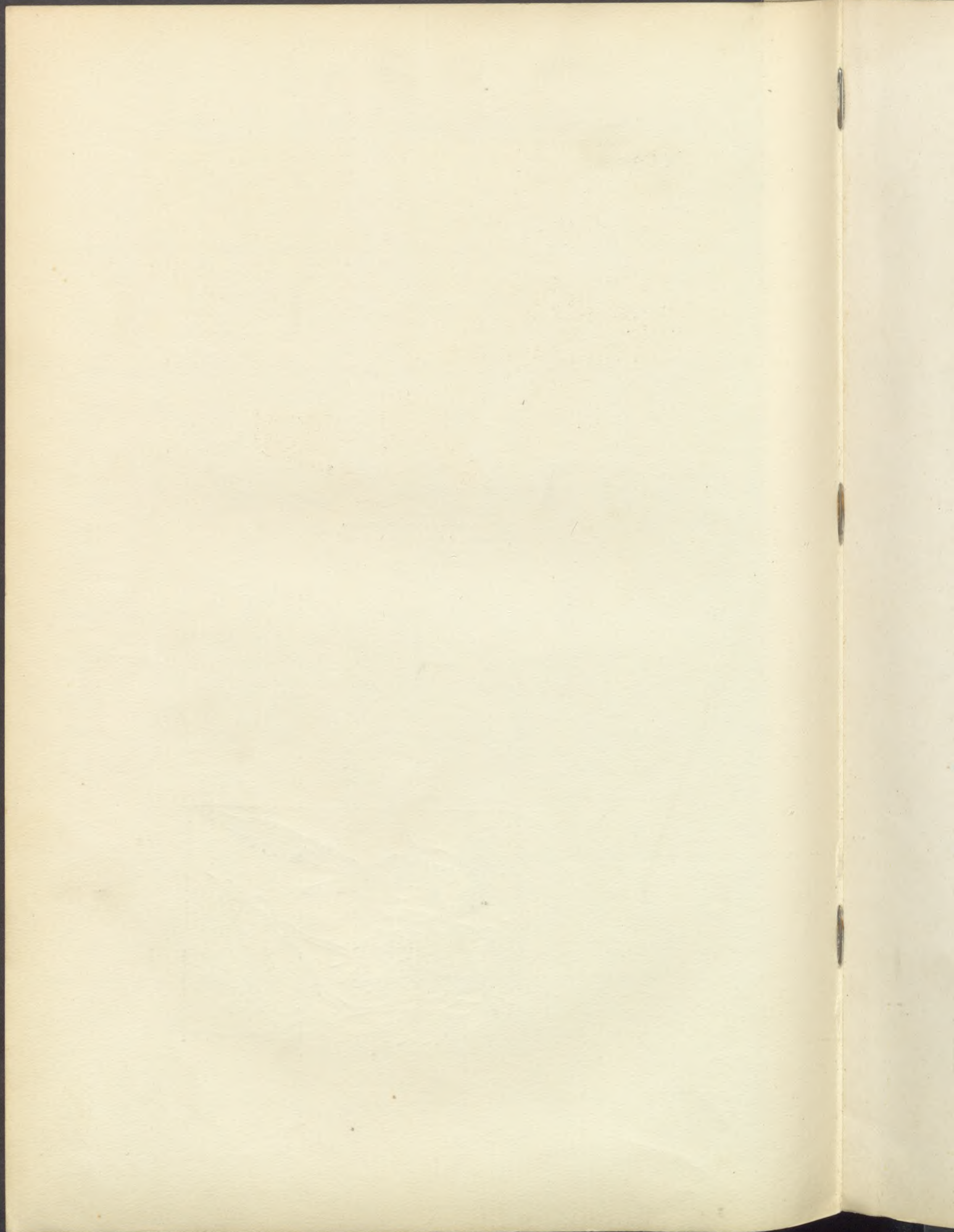
— Szerencsés utat! Köszöntöm Rarami királyné ő felségét!

A madár egyet-kettőt kelepelt, aztán gyors szárnycsapásokkal hasítva a verőfényes levegőt, többi társával együtt délnek sietett, a tenger felé.

Szarkavers

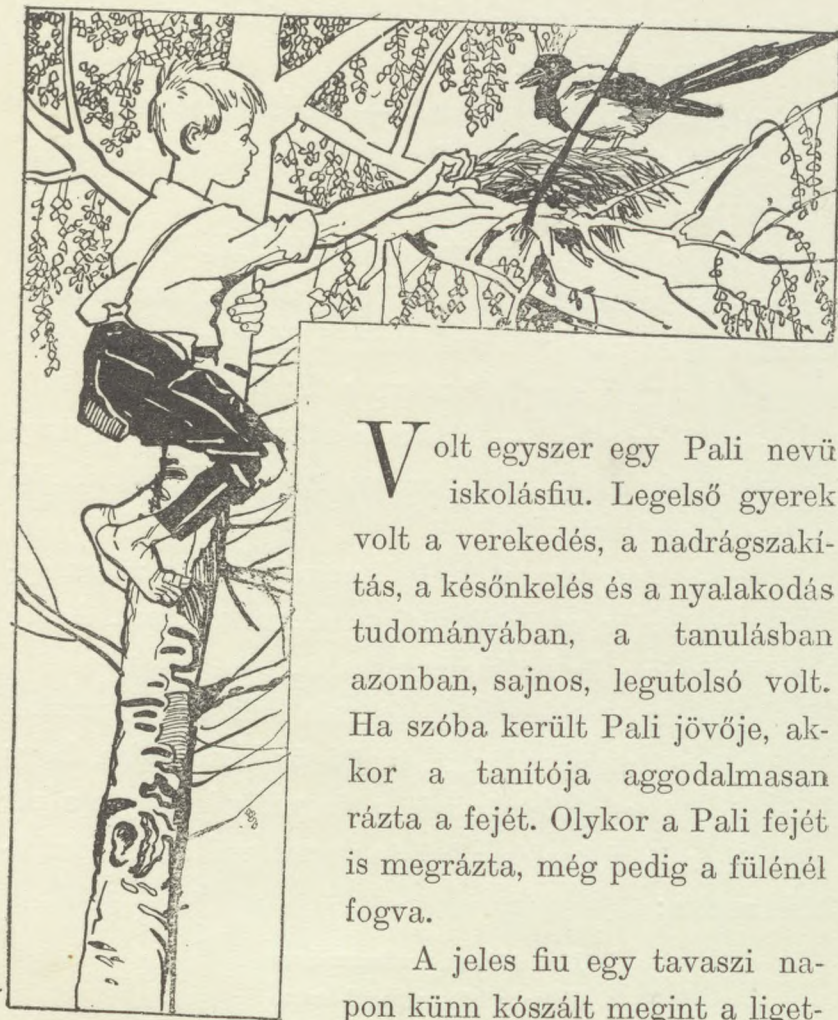

A fa legfelső ágán öreg szarka ült . . .

Volt egyszer egy Pali nevű iskolásfiú. Legelső gyerek volt a verekedés, a nadrágszakítás, a későnkelés és a nyalakodás tudományában, a tanulásban azonban, sajnos, legutolsó volt. Ha szóba került Pali jövője, akkor a tanítója aggodalmasan rázta a fejét. Olykor a Pali fejét is megrázta, még pedig a fülénél fogva.

A jeles fiú egy tavaszi napon künn kószált megint a ligetben és ekkor egy magas fa tetején szarkafészket pillantott meg. Persze, hogy szó nélkül ledobta magáról a kabátját és egy-kettőre fölmászott. A fészekben egyetlen egy tojást talált, de az — halljátok, gyerekek? — aranytojás volt. Amint nagymohón utána kapott, beszéd ütötte meg a fülét. A fa legfelső ágán öreg szarka ült, az szólott le hozzá.

— Ne bántsд a fészket, Palkó, — csörögte a ma-

dár — és én urrá teszek. Mert úgy nézz rám, hogy én vagyok a szarkakirály.

— Mit adhatsz te nekem? — csodálkozott a fiu.

— Varázshatalmat adhatok. Megtanítlak a szarkaversre.

— Mire jó az? — kíváncsiskodott Pali.

— Aki a szarkaverset tudja, első diák lesz minden iskolában, ha nem is tanul semmit. Mert a versnek bűvös ereje van és megbabonázza a tanító urat.

— Áll az alku! — kiáltotta a fiu. — De ha megcsalsz, szarkakirály, akkor holnap megint eljövök és földülöm a szarkaváradat.

Igy hát megegyeztek. Pali nem bántotta az aranytojást, a madár pedig elcsörögte a szarkaverset. Addig mondta, míg a fiu betéve nem tudta.

Másnap már meggyőződött róla Pali, hogy a szarkakirály becsületes madár. A tanító úr kiszólitotta, hogy mondja el hazánk folyóvizeit, a fiu pedig lehuntya a két szemét és fújni kezdte a bűvös verset, miként a szarkától tanulta:

Ákombákom, szalmazsákom,
Hatszor hét az tizenhárom,
Nekem csörög, neked csörög,
Szarkakoma huj!

A tanító úr maga is lehuntya a két szemét és gyönyörködve ütötte kezével a taktust. Látszott rajta, hogy egészen meg van babonázva.

— Nagyon jól van, Pali fiam! Látom, hogy jól megtanultad hazánk folyóvizeit. Ha így folytatod, meg leszek veled elégedve.

SZARKAVERS

És egy peckes egyest írt a jegyzőkönyvébe.

Ezentúl gyöngydolga volt Palkónak. Nyáron fürdött, labdázott, télen korecsolyázott és hócsatákat vívott, a leckéjébe soha bele sem pillantott és ha föl hívták, elmondta a szarkaverset és minden rendben volt. A tanító úr nagyon meg volt vele elégedve, sőt még föl vigyázónak is megtette az osztályban.

A gimnáziumban is bevált a varázslat. A tanár urak nem győzték magasztalni Pali szorgalmát és jó fölfogását, a szülei pedig igen büszkék voltak jeles csemeté-

jükre. Mivel oly kiváló tanuló volt, elhatározták, hogy tudományos pályára adják és Pali úrfi az érettségi vizsgálat után, melyet ugyancsak kitüntetéssel tett le, beiratkozott az egyetemre. A tudományok után persze nem igen törte magát, a vizsgákra azonban pontosan eljárt és bármit kérdeztek is tőle, ő mindig kivágta magát a szarkaverssel.

A doktori vizsgán a szigorú tanár úr azt követelte tőle, hogy mondja el az országos nagy törvénykönyv kilencszázkilencvenkilenc szakaszát. Pali úrfi nem is késett a felelettel:

HERCZEG FERENC

Ákombákom, szalmazsákom,
Hatszor hét az tizenhárom,
Nekem csörög, neked csörög,
Szarkakoma huj!

Mialatt fújta, a tanár urak mind lehúnyták a szemüket és gyönyörködve verték a taktust. Azután fölkelte a nagyságos rektor úr és könnyezve ölelte meg Pali úrfit.

— Amióta fönnáll a tudományos egyetem, még nem volt rá eset, hogy valaki mind a kilencszázkilencvenkilenc szakaszt el tudta volna mondani. Ön az első hallgató, aki nem felejtett ki egyet sem!

A jeles ifju híre eljutott az ujságszerkesztők fülébe is és ők magasztaló cikkekben köszöntötték az új csillagot, mely hazánk tudományos egén megjelent. A felséges király is olvasta a cikkeket és így kiáltott föl:

— Ilyen ember kell nekem!

Azonnal elhivatta Palkót a királyi várba és kinevezte udvari főtudóssá. Pali most már márványpalotában lakott, üveghintón járt és bársonyruhát viselt. Ebédnél mindig a király jobbján ült és ő felsége már azon gondolkozott, hogy egyszer majd összeházasítja a kisebbik leányával.

Történt azonban, hogy a királynak pénzre volt szüksége. Kerek ezer forintra. Ekkor maga elé rendelte az ország főurait, hogy adjanak neki tanácsot, hogyan lehetne pénzt szerezni. A főurak azonban valamennyien Pali urra tekintettek, mondván, hogy tanácsoljon ő, mivel ő az ország legbölcsebb embere.

— Főtudós úr, — szólt végül a király — mondja el a nagy törvénykönyv kilencszázkilencvenkilenc szá-

SZARKAVERS

kaszát, azok között bizonyára lesz olyan is, mely elrendeli, honnan szerezzen pénzt a király, ha nincs neki.

A főtudós fölkel, szépen meghajtotta magát a felség előtt, aztán elmondta azt, amit tudott.

Ákombákom, szalmazsákom,
Hatszor hét az tizenhárom,
Nekem csörög, neked csörög,
Szarkakoma huj!

Mikor a főurak meghallották a szarkaverset, úgy elkezdtek kacagni, hogy majd leestek a nagy karosszékekről. A versnek ugyanis csak az iskolában volt bűvös ereje, másutt nem fogott a varázs. A király azonban nem nevetett, hanem haragra lobbant, mert azt hitte, hogy a főtudós csúffá akarja tenni. Intett a testőreinek, hogy vessék tömlöcbe a vakmerőt. Pali úr most már belátta, hogy vége a tudományának. Nagy félelmében térdre vetette magát a trón előtt és töredelmesen bevallotta, hogy ő nem tanult és nem is tud egyebet, csak a szarkaverset.

A király haragja kissé megnyihült. Megkegyelmeztet Pali életének, de azért szigorú igazságot tett, elrendelvén, hogy húzzák le tüstént a főtudós úrról a bársonyköntöst, adjanak rá rövidnadrágos gyerekruhát, akasztanak könyvestáskát a hátára és irassák be újból az első elemi osztályba. És Palinak, bár akkor már szakállas férfi volt, megint ott kellett ülnie a padban, a hat- és hétéves gyerkőcök között, akik majd megpukkadtak a nevetétnékemtől, valahányszor reápillantottak. A szarkaversnek sem vehette már hasznát, mert a tanító úr királyi parancsra egy szarkatollat hordott a zsebében, attól pedig megtörik a varázslat ereje. Egyszer ugyan

SZARKAVERS

mégis megpróbálkozott az ákombákom-szalmazsákom-mal, de a tanító úr nem adott neki egyest, hanem fülön fogta.

Pali ma is nyomja még az iskolapadot, ha jól tudom, most a harmadik elemibe jár és mire érettségit fog tenni, talán akkora szakálla lesz már, mint a szerb püspöknek. Eddig van.

(Figyelmeztetés! A szerző óva inti tanköteles olvasóit, nehogy az iskolában próbát tegyenek a szarkaverssel. Megeshetnék, hogy a tanító úr zsebében szarkatoll van és a szerző nem vállal felelősséget az esetleges szomorú következményekért.)

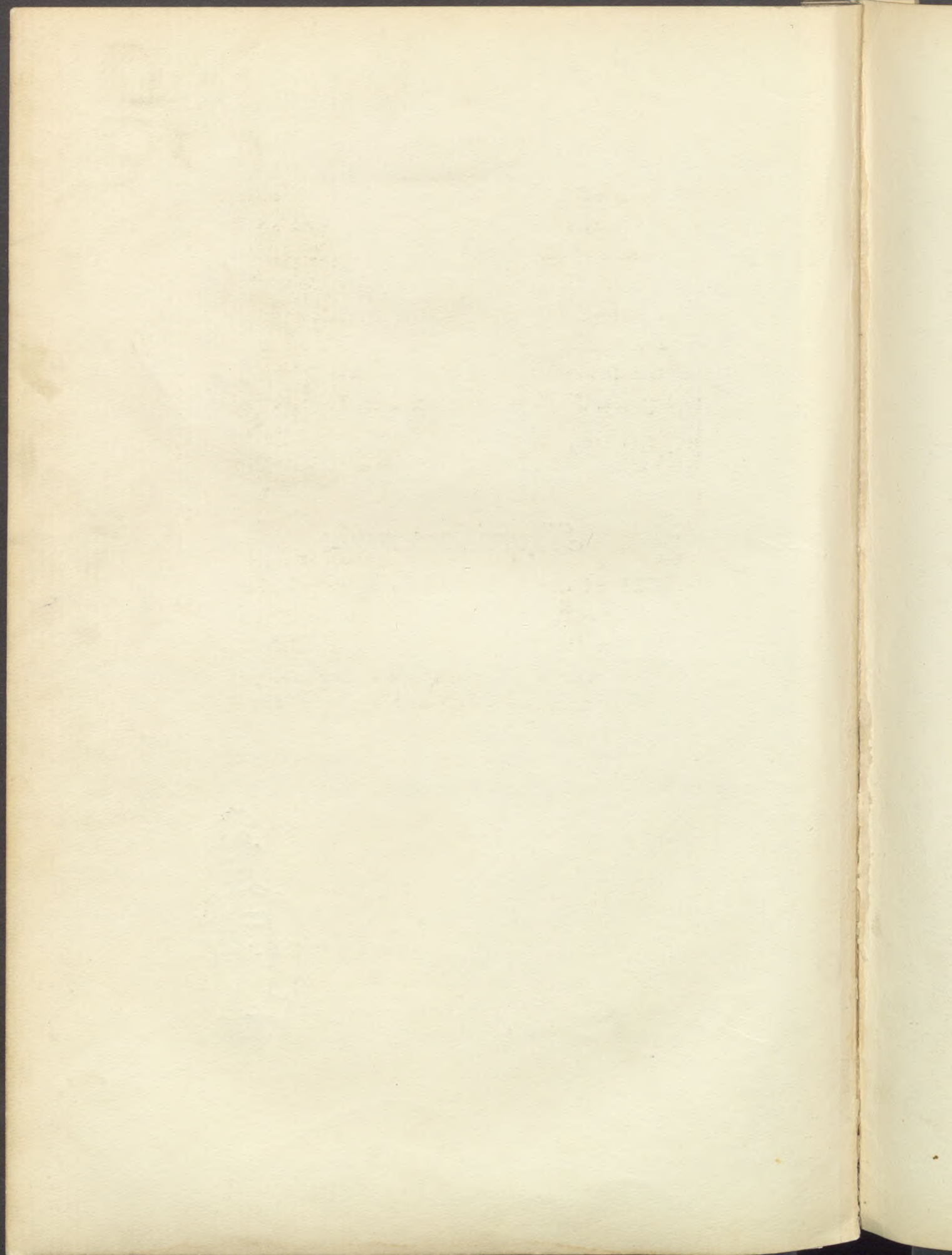

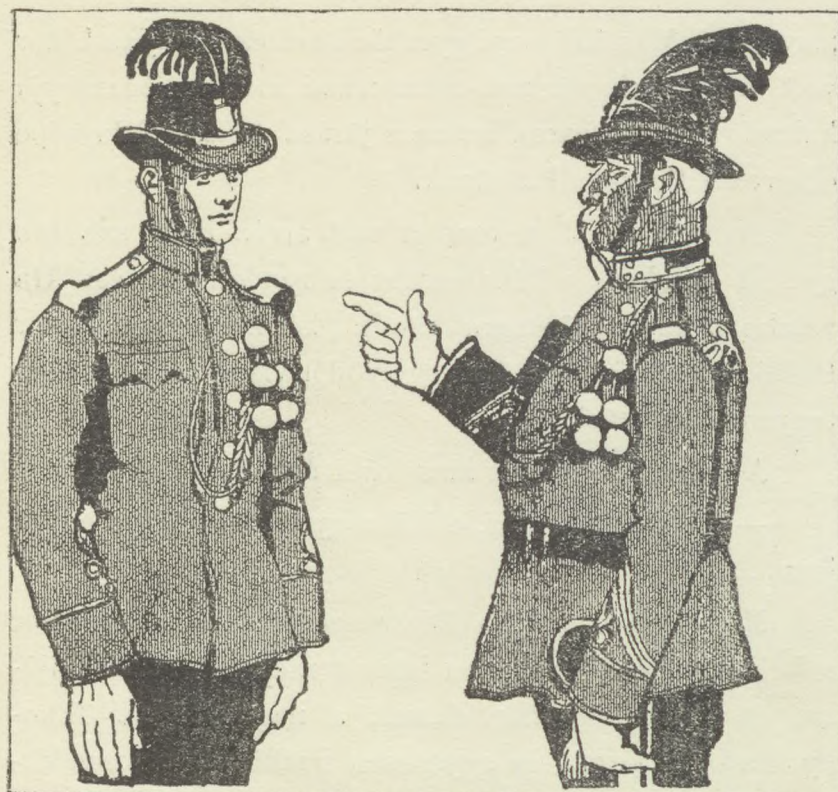
... adjanak rá rövidnadrágos gyerekruhát ...

A próbacsendőr

A PRÓBACSENDŐR

Ezt a mesét azért mondom el, hogy próbára tegyem a bátorságtokat. Kisleányoknak egyáltalában nem ajánlom, hogy meghallgassák. A vitéz fiú azonban, aki nem ijed meg a varangyos békától és nem fut meg a sziszegő gúnár elől, aki nem búvik az ágy alá, mikor zeng az ég és aki egyedül mer maradni a sötét szobában is, az olyan fiú figyeljen ide.

Elt egy alföldi kis faluban egy Magyar Pali nevű

parasztfiú. Már öklömnyi gyerkőc korában is olyan bátor volt, hogy farkasszemet mert nézni még az édesanyja kakasával is. A feszes, katonás járása miatt a falu népe elnevezte Peczkes Palkónak.

Peczkes Palkó nevezetes volt arról, hogy szívéből gyűlölt mindenféle békebontást és rendetlenkedést. Ha valahol a faluban összemarakodott két komondor, akkor Palkó nyakon öntötte őket egy vödör vízzel, nehogy kárt tegyenek egymásban.

A falusi öregek azt mondogatták:

— Akárki meglássa, ebből a gyerekből még csendőr lesz...

Mire Palkó annyira fölcseperedett, hogy kiserkedt a bajusza, egy szép napon búcsút mondott szülőfalujának és peckes léptekkel elment a nagyvárosba. Alkonyatra odaérkezett és egyenesen beállított a csendőrkaszárnyába és kérte, hogy sorozzák be csendőrnek.

A kaszárnyaszobában, hosszú asztal körül, tizenkét nagybajszu csendőr ült együtt. Mindegyik kakastollas kalapot viselt a fején. Mikor az őrmester, aki az asztalfőn ült, meghallotta a falusi legény kívánságát, megso-dorta a nagy bajuszát.

— Hohó, öcskös, az nem olyan könnyű dolog ám! — mondta. — Csendőr csak olyan legény lehet, aki híréből sem ismeri a félelmet.

— Ami azt illeti, nem ijedek én meg a magam árnyékától, — erősködött Peczkes Palkó.

— Majd elvállik, — szólt az őrmester.

Azzal csendőrdolmányt adatott Palkóra, meg kakas-

A PRÓBACSENDŐR

tollas csendőrkalapot. Azután kivezette a legényt a kaszánya elé az utcára és így szólt hozzá:

— Most kezdődik a próbaszolgalatod. Alkonyattól hajnalig itt fogsz strázsálni és ha valami rendetlenség esik, rendet kell teremtened. A tűzre, vízre jól ügyelj. A lármás duhajokat, az éjjeli korhelyeket ráncba szedd. A gyorsan hajtó szekeret megállítsad.

— Igenis, értem! — válaszolt Palkó.

Feszesen szalutált, sarkon fordult és nekiindult a sötét utcának.

Hideg szél fújt a házak között és egy lélek se járt künn. Csak itt-ott pislogott egy-egy álmos utcai lámpás.

Amint nagypeckesen sétált, egyszerre zúgást hallott és fehér világosságot látott föltűnni az utca fordulóján. Palkó tudta, hogy mi legyen az. Automobil. Afféle gépkocsi, amely ló nélkül jár. A kocsí veszett sebességgel iramodott el Palkó mellett. Hárman ültek benne: egy kakasfejű, egy bivalyfejű és egy kutyafejű ember.

— Lassan hajts! — kiáltott rájuk Palkó.

A kakasfejű kukorékolt, a bivalyfejű bőgött, a kutyafejű pedig ugatott s a következő pillanatban a szekér már eltűnt megint az utca tulsó végében.

Száz lépést se tett még a csendőr, mikor már újból hallotta a kocsí zúgását és látta a lámpása fényét.

— De most bizony megállítom őket! — mondta magában Palkó.

Az út közepére ugrott, a vágató kocsí elé és dörgő hangon kiáltotta: — Megállj!

Meg mernétek ezt tenni, fiúk? Ha meg, akkor tovább mondom.

A kocsí hirtelen megtorpadt, oly közel, hogy a sárgarézt lámpásával a csendőr mellét horzsolta. A kakasfejű elkezdett haragosan kukorékolni, a bivalyfejű bögött, a kutyafejű pedig vakkantott egy-kettőt.

— Hogy mersz minket megállítani? — kiáltozták.
— Tudod-e, hogy miféle nagy urak vagyunk mi? Én vagyok a kakasfejű ördög. Én a bivalyfejű sátán. Én meg a kutyafejű gonosz.

— Ha ördögök az urak, akkor kocsikázzanak a pokolban, de ne az én utcámban. Mert itt tilos a gyorsajtás. Most pedig kövessenek az urak a csendőrkaszárnnyába.

— Eredj előre, — vigyorgott a kakasfejű, — mi majd utánad megyünk.

A bivalyfejű és a kutyafejű elröhögte magát. Palkó észrevette, hogy túl akarnak járni az eszén, azért fölmászott a kocsira és odaült a bivalyfejű mellé.

A PRÓBACSENDŐR

— Most tessék a csendőrkaszárnya elé hajtani, — mondta. — Es tessék vigyázni, hogy el ne gázoljanak valami borosfejű embert.

— Vigyázok! Vigyázok! — kukorékolta a kakasfejű...

Megforgatta a kormánykereket, mire a szekér egyszerre fölemelkedett a levegőbe, mint a denevér és a háztetők fölött száguldozott tovább. A bivalyfejű lopva

nézett Palkóra, hogy sápadozik-e a félelemtől. Palkó azonban összefonta mellén a két kezét és nyugodtan ült helyén.

— Jól hajtunk-e most, csendőr uram? — kérdezte ugatva a kutyafejű.

— Nagyon jól, — szólt Palkó. — Itt legalább nem tehetünk kárt senkiben.

Miután átrepültek a nagytemplom tornyán, a kakas-

fejü megint fordított egyet a kormányon s a szekér leereszkedett az utca kövezetére és úgy futott tovább.

Egy nagy kőhídra értek, amely alatt zúgva hömpölygött a fekete folyóvíz. Valami hörgő segélykiáltás ütötte meg Palkó fülét.

— Megálljunk csak, ördög uraim! — mondta.

A hold halvány fénye mellett meglátta, hogy egy emberi alak küzködik a víz közepén. Hosszúhaju, fehér ruhás asszony volt. A karjait nyujtogatta és kétségbeesetten kiáltozott segítségért. Körülötte három-négy nagy hal cikázott a fekete vízben. Játszadozva kerülgettek, hol elmerültek, hol fölbukkantak megint, olykor meg feléje kapkodtak a rettenetes cápafogaikkal.

— Ezt ki kell mentenem! — mondta Peczkes Palkó.

Azzal már fejfel a vízbe is ugrott. Ti is megmernétek tenni, fiúk? Ha meg, akkor folytatom. Palkó jó úszó volt, sietve elkapta a fuldoklót és partra vonszolta. Amint fölmászott vele a meredek töltésen, az elalélt asszony egyszerre vízhullámmá változott a karjai között, zuhogva végigfolyt a ruháján és sietve viasszasaladt a folyóba.

A csendőr megrázta magát és a gépkocsi után nézett. Bizony az már eltűnt akkor az égboltozaton vitorlázó éjjeli felhő egy fényes részében.

Palkó kimért léptekkel folytatta őrzáró útját. Magas, sötét házak között ment. Sehol egy élő ember. Végül valami vörhenyes fényt látott derengeni.

Egy kis csapszék ajtaja volt. A csendőr odament és benézett az üvegajtón, hogy rendben van-e minden. Bi-

zony a csapszékben nagy rendetlenkedés folyt. Három toprongyos csavargó ült kártyázva az asztal körül. Palkó mindjárt észrevette, hogy azok nem lehetnek tisztességes, istenfélő csavargók, mert a három közül csak egyiknek volt feje, a másik kettő fej nélkül játszott. Azt is kitapasztalta hamar, hogy a kártyajáték a fejért folyik. Mindegyik játékos mellett hosszú, éles kés feküdt az asztalon és amint az egyik fejetlen ember nyert, tüstént fölugrott, lenyiszálta a fejet a másik nyakáról és a maga nyakára illesztette. A játék azután tovább folyt.

Most megszólalt odabenn az egyik csavargó, az, akinek nyakán a fej volt.

— Jó volna, ha valami ember botlana be ide, olyan ember, akinek feje van. Elvágónók a nyakát, azután két fejbe kártyáznánk.

Mit gondoltok, fiúk, mit tett Palkó? Azt, amit ti is tettetek volna az ő helyében. Kinyitotta az ajtót és döngő léptekkel bement a csapszékbe.

A csavargók azonban, amint megpillantották a kakastollas csendőrkalapot, hirtelen feldöntötték a lámpást és Palkó vak sötétségben találta magát. Tapogatódzva ment előre, hallotta, mint sompolyognak körülötte a mihasznák, látta is a meg-megcsillanó késpengéket, de elcsípni egyiküket sem tudta.

Egyszerre tűzfény csapott a szemébe. A feldöntött lámpástól kigyulladt a csapszék.

— Korcsmáros! — kiáltotta Palkó.

Senki sem válaszolt. A tűz pedig hatalmas lángot vetett. Egy ajtókilincs akadt a csendőr kezébe. Megnyomta és a szomszédos szobába lépett. Hátha ott benn

alszik a korcsmáros? A szoba már úgy lángolt-lobogott, mint a vaskohó. A falak fehéren izzottak, a szakadozó famennyezet pedig zápormódjára hullatta az ökölnyi piros zsarátnokot. És benn, a tüzes pokol közepén, lánggal égő ágyában egy magával tehetetlen, kövér, öreg ember nyöszörgött. Ő volt a korcsmáros. Palkó, nem törődve a fejére hulló tüzes záporral, hozzárohant, kirántotta ágyá-

ból és a karjára kapta az öreg embert, hogy kimentse a tűzből. Két lépést se tett még az ajtó felé, midőn a korcsmáros egyszerre elkurjantotta magát, majd fölcsapó lánggá változott és elpuffant, mint egy óriás tüzes béka, megpörkölvén a csendőr bajuszát és ruháját.

Palkót sűrű, fekete füstfelhő vette körül, amely egy percre elvette a látását s a hallását. Egy hideg szélroham

elsodorta a füstfelhőt és a csendőr, amint körütekintett, megint az utcán találta magát. Körülötte néma és sötét volt minden. Tűznek, csapszéknek, korcsmárosnak, csavargóknak sehol semmi nyomuk.

— Furcsa egy utca! — morogta magában Palkó.

És kimért lépésekkel folytatta őrjáratát. Az utca egyszer jobbra kanyarodott, egyszer balra, de véget nem ért. Vagy ötszáz lépést tett előre, midőn emberi hangok ütötték meg fülét. Valahol nagyon vígan voltak. A zshivaj irányában ment tovább és végül egy hosszú, magas kerítésfalhoz ért. A falon túl sok duhaj ember dalolt és kurjantgatott. Palkó egy rácsos ajtóra bukkant. Benézett a rácson. Nagy temetőkertbe látott. A fejfák között sok száz csontváz nyüzsgött. A csontkezeikkel összekapaszkodván, táncolva vágattak tova a sirok fölött, némelyek meg a koponyájukat dobálták egymás felé, mintha labda volna. És valamennyien rikácsoló hangon énekeltek.

Palkó megzörgette az ajtót.

— Uraim, — kiáltotta, — csendet kérek!

A rémek ekkor mind a rácsos ajtóhoz rohantak. És valamennyien a csendőrré szegezték zöldes fényben égő szemüket.

— Ember, ember! Elő ember! — rikácsolták, a fogukat vicsorgatva.

Palkó szigorúan mérte őket végig.

— Nem szégyelik magukat az urak, éjnek idején ilyen csendháborítást művelni? Ha halottak az urak, akkor pihenjenek békében, de ne háborgassák az élők álmát.

HERCZEG FERENC

— Gyere be! — üvöltöztek a rémek. — Darabokra tépünk! Megisszuk a véredet!

S a vasrácscon keresztül feléje vágta a karmaikkal.

A csendőr megnyomta az ajtó kilincsét és fölemelt fővel belépett a temetőbe.

Ti is bementetek volna, fiúk? Nos, akkor derék legények vagytok!

Amint Palkó körülnézett, az egész kísértetraj hirtelen fehér párává foszlott. A hold békésen sütött a csen-

des temetőre. Palkó katonás léptekkel végigment a fejfák között és miután meggyőződött róla, hogy most már minden a legjobb rendben van, kiment megint a kis ajtón és tovább ballagott az éjben.

Száz lépést se tett az utcán, mikor megint maga előtt látta a sárga csendőrkaszárnnyát. A kaszárnnya kapuja előtt ott állott a nagybajszu őrmester, füstölgő pipával a szájában.

— Nos, öcskös, mi ujság? — kérdezte.

Pali mereven szalutált.

A PRÓBACSENDŐR

— Jelentem alássan, őrmester uram, nincs semmi különös ujság.

Az őrmester csodálkozva mérte végig a legényt.

— Nem esett semmi bajod az éjjel?

— Egypár apró-cseprő rendbontás volt ugyan, de nagyobb baj nem lett belőle.

— Jól van, öcsém, akkor eredj aludni. Különben is fáradt lehetsz.

Bevezette a kaszárnya és megmutatta neki az ágát. Tizenkét egyforma vaságy állott a hálóteremben. Valamennyi üres volt.

— Pihenj le, — szólt az őrmester, — és ha később jönnek a hálótársaid, ne törődjél velük.

Palkó lefeküdt és mindjárt el is aludt.

Félóra múlva azonban fölébresztette valami. Nagy morgást, korgást, cammogást és sziszegést hallott, hogy megrendült bele az egész kaszárnya. Az ajtó kipattant és bejöttek a hálótársai. Ugyancsak furcsa kompánia volt. Elsőnek egy irgalmatlan nagy himoroszlán robogott a szobába, hangos hördüléssel. Aztán óriás fehér medve cammogott be. Majd puha macskatalpon beszökött egy izzószemű tigris. A tigrist lompos nagy hiéna, a hiénát párduc követte nyomon. És még egyre jöttek a fenevadak. Vadkan és farkas is volt köztük. Összesen tizenketten voltak. Mint sereghajtó hatalmas csörgőkígyó kúszott a szobába.

A fenevadak nagyokat ásítottak és miután morogva és szimatolva körüljárták a hálótermet, mindegyikük belefeküdt egy-egy üres ágyba. Mivel azonban éppen

tizenketten voltak és Palkó már elfoglalta az egyik ágyat, a csörgőkígyónak nem jutott fekvőhely. Ez a dolog láthatólag igen fölizgatta a csúszó-mászót. Haragosan csörögve cikázott ide-oda a szobában, az egyik ágytól a másikhoz. Az oroszlán, a tigris és a többi fenevadak közül egyik sem akarta hálótársnak a csörgőkígyót. Mindegyik csattogó fogakkal zavarta el az ágya mellől. A bőszült morgásnak és nyughatatlan csörgésnek nem lett se vége, se hossza.

Peczkes Palkó végül kifogyott a türelméből.

— Mi lesz már, cimborák? Reggelig se akartok megnyugodni?

És mivel a kígyó még egyre folytatta körútját a szobában, odaszólitotta magához.

— Ha ennyire van a dolog, kígyó koma, akkor gyere az én ágyamba. Úgyis mi ketten vagyunk itt a legvékonyabb legények.

A kígyó odakúszott Palkó ágyához és fölágaskodott, miközben apró két szeme úgy ragyogott, mint a gyémánt. A csendőr megfogta hideg testét és behúzta az ágyába, akár a vizes vödör kötelét.

— Feküdj a lábamhoz, — mondta, — és most már ne csörögj többet.

És mivel nagyon álmos volt, a jobbik oldalára fordult, a fülére húzta a pokrócot és tüstént mély álomba merült. Reggelre kelve, egyedül találta magát a hálóteremben. A csörgőkígyó és a többi fenevad már régen elkotródott, Isten tudná, hogy hová.

A nap szépen sütött odakünn és amint Palkó öltözködés közben egy pillanatra az ablakhoz lépett, a nap

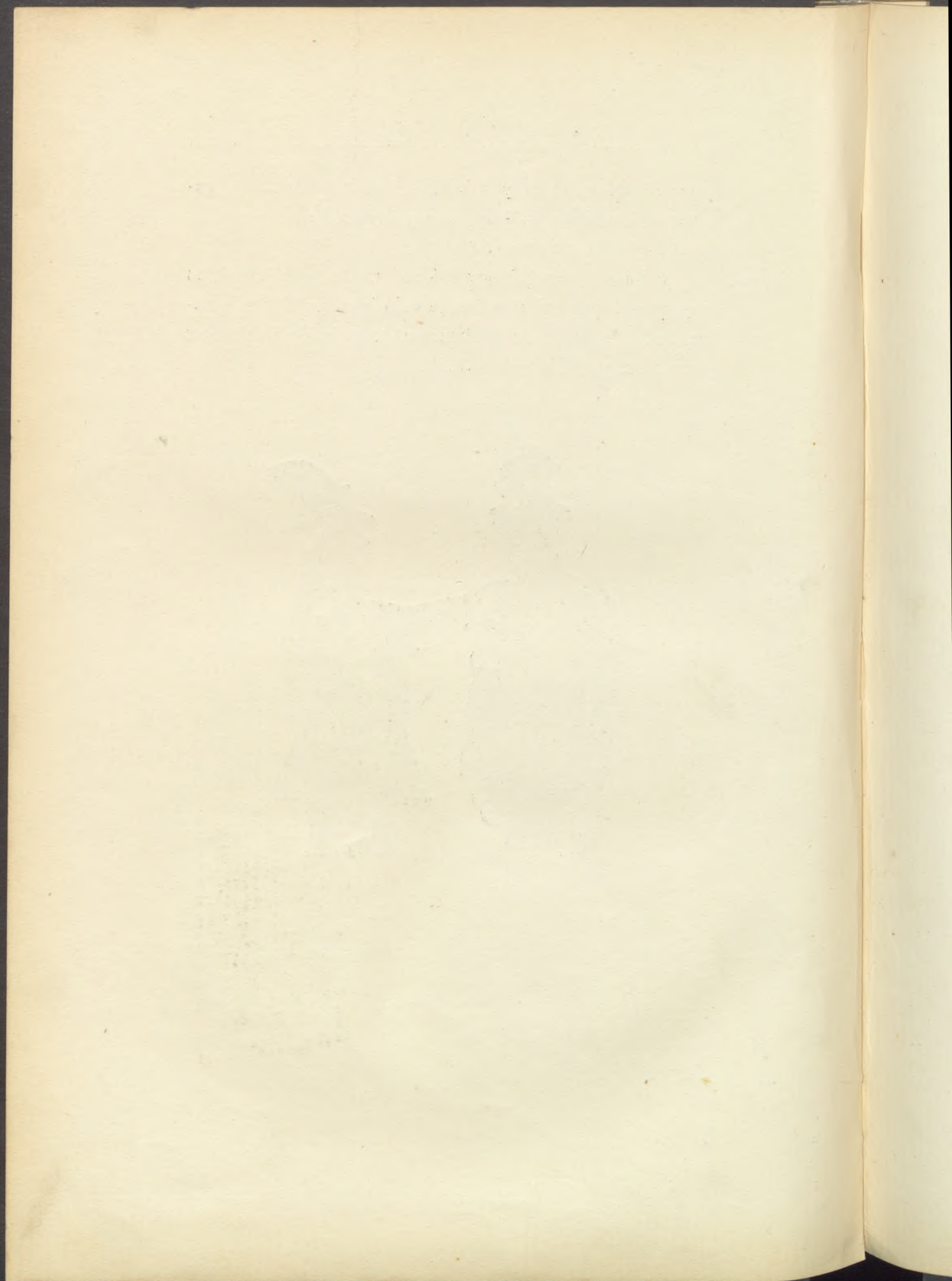
A PRÓBACSENDŐR

sugaraiban szivárványos betűkkel rótt írást látott ragyogni. Elolvasta az írást, amely így szólt:

Bátoré a szerencse.

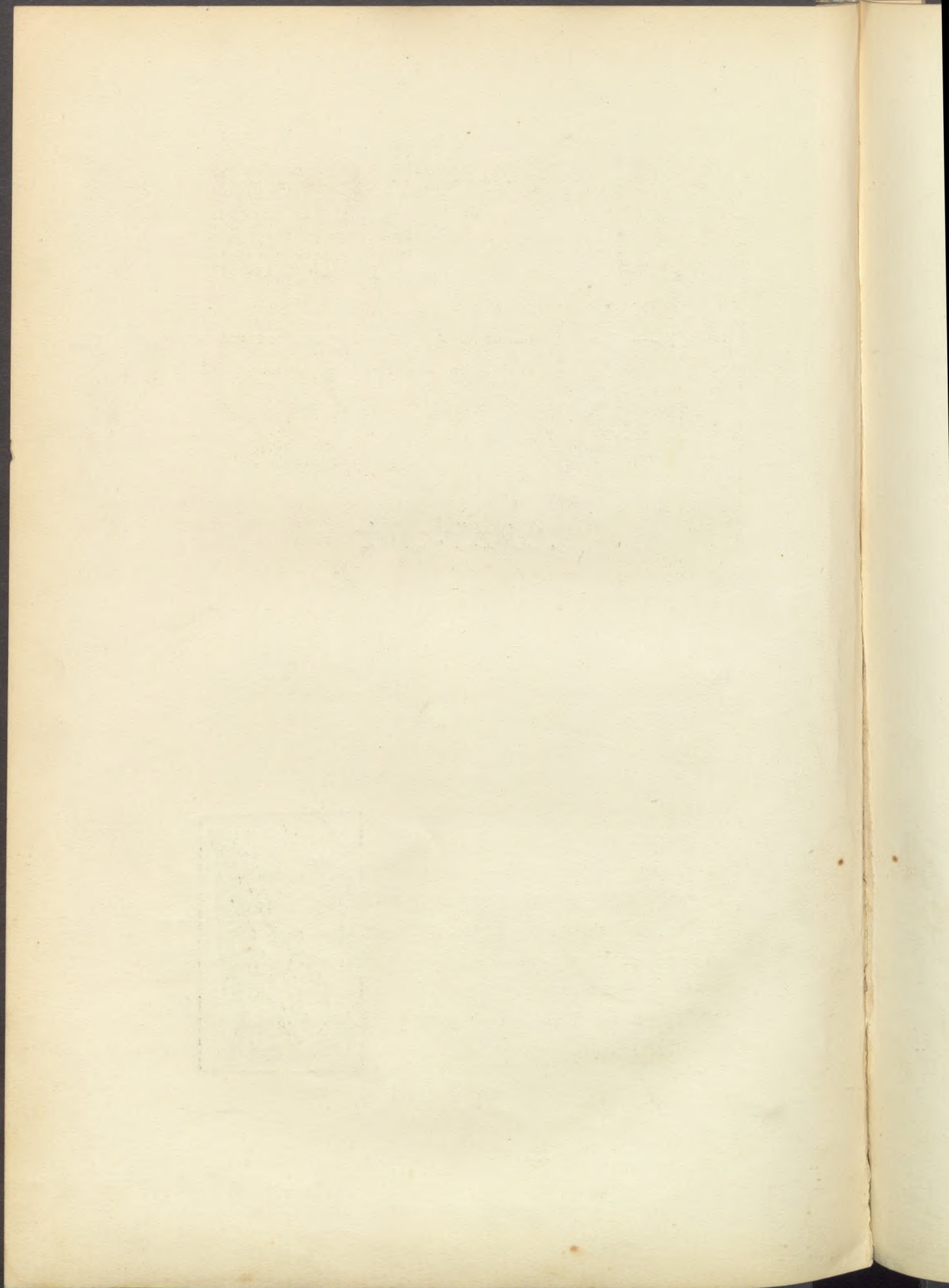
S ha a meséből egy szó sem volna igaz, ennek az egy mondásnak minden betűje való igazság. Ezt még tapasztalni fogjátok az életben, azért ne is ijedjete meg soha a magatok árnyékától.

Lószőr-vitéz

Nem jó, ha az ember régmúlt idők emlékei közt kotorász; a visszajöhetetlenül letűnt napok lehelete bolondos gondolatokat kelt a legjózanabb főben is.

Mikor a multkoriban ki kellett hurcolkodnunk régi családi házunkból, a padlás egy sötét zugában, a kéménykürtő mögött, vesszőből font bölcsőre akadtam, amely színültig tele volt elsárgult irományokkal, elfakult rongyokkal és cifra gyermek-cókmókkal.

A sok tarka-barka holmi közt turkálva, egy bőrből készült huszárra bukkantam, melynek láttára egy csapásra föllevenedtek agyamban a gyermekkor szunynyadó emlékei s csillogó pillangók fölzavart rajaként nyüzsgöttek körül.

HERCZEG FERENC

A lószőr-vitéz! Mennyi bűvös emlék, mennyi gyermekes vágy, túláradó boldogság, fájdalmas csalódás fűződik hozzá!

Kezembe vettem a huszárt s megtisztítottam a portól és a pókhálótól. Az idő ugyancsak megviselte. Arca förtelmesen össze volt mázolva, orra hiányzott; kopott, foszladozó egyenruhája alól itt is, ott is előbuk-

kantak a drótbordák és a lószőrtöltelék; — hanem azért a kétarasnyi legény merev szemével keményen és marconán tekintett rám, mint egy rokkant vitézhez illik, ha huszonöt év múlva viszontlátja régi generálisát.

Eszembe jutottak a kemény tusák, amelyeket együtt végigküzdöttünk a baromfiudvar porondján... Hej! hogy rebbent szét az a fölfuvalkodott pulykanépség, ha szilaj harci rivalgással közéje nyargaltunk!

De nemcsak vad harciszomj, gyakran nemes lova-

giasság is hevítette szívünket. Mikor vörös cicánk egy-
ízben három napig se mutatkozott a konyhában, daliás
fogadalmat tettünk, hogy nem eszünk és nem iszunk,
míg barátnőnket vissza nem hozzuk. Elevenen vagy
holtan.

Útra is keltünk, kalandos fölfedező útra. Leszáll-
tunk a föld sötét gyomrába, a hűvös pincébe, ahol kísér-
tetiesen kongó hordók között a mama téli répái rügyez-
tek s szűk résen át haránt leszűrődő fénysáv emlékeztet
csak a napsütötte fölvilágra. Bátran fölnyomultunk a
szénapadlásra, ahol a homályban zizegő széna között
cincogó patkányok surrannak . . . A macskát végre a
fáskamrában fedeztük föl, öt apró cica társaságában,
amelyeket szeretetteljesen nyalogatott.

Ej, minő más, minő egészen más is volt akkor min-
den! Egy év volt a végtelenség, a világ határa a szőlős-
dombokig terjedt, a ház birodalom, az udvar tartomány
volt; a galambducot szédítő magasságu toronynak néz-
tük, a tűzhely alatti hamulyukat barlangnak. A nap ese-
ménye a színben talált tyúktojás, vagy a vizes vályuba
tolakodott förtelmes béka volt; egy fényes dolmány-
pityke vagy egy réz patronhüvely birtokában gazdagok-
nak éreztük magunkat; egy betört ablaküveg kész ka-
tasztrófa volt.

Ha új játékot kaptunk, elkérkedtünk vele a baromfi-
udvar lakói előtt, amelyek aztán jelentőségteljes kotko-
dácslással és irigy hápogással nyilvánították vélemé-
nyüket. Az ereszt alatt fészkelő fecske a mi fecskénk volt,
a szomszéd verebeit szitkokkal fogadtuk, ha háztetőnkre
mertek ülni.

A szobabutorok néma, de értelmes lények voltak s ha rossz kedvünkben megrúgtuk az asztalt, utólag titokban megsimogattuk, hogy kiengeszteljük.

A farkát csóváló komondor, a dormogó kandúr elkényeztetett cselédeink voltak, akik bizalmasan dörgölöztek hozzánk s szigorú hangozó parancsainkat tettetett alázattal, de ásítva és lézengve teljesítették.

A kút mélyéből csodálkozó és kíváncsi gyermekfejek kandikáltak föl, a mama befőttes üvegeit a fekete ember őrizte, akiben nem igen hittünk, de azért mégis féltünk tőle.

A nap, az istenadta nap, csak azért süttött oly melegen, hogy a kert fűvében hempereghessünk, — az eső azért szakadt, hogy papírsajkáinkat úsztassa.

Az est homályában a ház előtt hajsoltuk a haragosan bűgő bogarakat, ha pedig a harangok elkongatták az esti áldást, egyszerre csodálatos zsibbadás szállta meg tagjainkat és fölkíváncoztunk a mama puha ölébe, ahol ketten is elfértünk. Egyideig még a fényes holdra bámultunk, amelynek tányérjában ott áll az öreg, hátán a rőzsecsomóval s míg apa a szomszédokkal beszélget, háborúról, járványról és adóról, álmossággal hunyorgattunk egymásra: ej mit! csak legyünk egyszer az ágyunkban — jöhet aztán háboru, kolera és adó! . . .

Amint a fölfordított bölcső előtt térdelek, lelki szemem előtt megjelenik egy rég elfelejtett gyermekalak. Vica hugom. Öt éves korában meghalt torokgyíkban. Két évvel volt kisebb nálam, ma-holnap már húsz éve, hogy a halál csontkeze letörte azt az éretlen kis emberrügyecskét. A seb, amelyet halála rajtunk ütött.

LÓSZÖR-VITÉZ

régóta behegedt, arcvonásai már-már elmosódtak emlékezetemben, egy évtized óta alig gondoltam rá. Csodálatos! Most egyszerre megint magam előtt látom, meglepő közvetlenséggel.

Bájos, izmos gyermek, búzavirág-szemekkel; kurtára nyírt szőke fejjel; beszédközben kissé selypít, fejét rendszeren oldalvást szokta tartani.

Tulajdonképpen Viktóriának keresztelték, nagyanyám azonban nem tudott megbarátkozni az előtte szokatlan hangzásu névvel és Vicának szólította. Én csak úgy: Vica, cica, pattogatott kukorica!

Hevesvérű, örökké izgó-mozgó gyermek volt. Sokat kotnyeleskedett a konyhában s ha anyám ilyenkor főzőkanállal kizavarta, kacagva polkázott végig az udvaron.

Hozzám nagyon ragaszkodott, egyébiránt könnyen hívó volt, mint minden jószívű gyermek és fölötte szeretett volna fiu lenni. A kertkerítésen végzett erőmutatványaimnak ő volt a leghálásabb közönsége, ha pedig a húncsatákról hazudtam neki, amelyeket képzeletemben naponkint végigküzdöttem a városvégi cigánygyerekekkel, nagy szemében kigyúlt az őszinte lelkesedés tüze.

A szegény Vica csodálatos rajongó szeretettel viseltetett az én lószőr-vitézem iránt. A huszár volt álmaiak a tárgya, a huszár után való reménytelen vágy keserítette el fiatal életét. Ha valamit szépnek, elragadónak, fenségesnek akart jellemezni, azt mondta: olyan, mint a huszár! Gyakran minden bevezetés nélkül kezdte vonatott, monoton hangon:

— Add nekem a huszárt!

— Majd ha fagy . . .

— Add nekem, — ismételte fáradhatatlanul.

— Ne nyafogj, Vica!

— Magad nyafogsz!

Ebből rendesen egészséges csetepaté fejlődött, amely csakhamar elfeledtette velünk a vita tárgyát. Szüleink nem ügyeltek Vica sajátságos szenvedélyére, de különben is meg vagyok győződve, hogy egy más, habár egészen hasonló huszár nem elégítette volna ki hugomat, — neki az én huszárom kellett, ennek egyénisége gyakorolt rá oly bűvös varázst. Egyszer aztán mégis övé lett a huszár, e csoda pedig következőképpen esett meg.

Nevem napja volt. Új ruhát és aranyórát kaptam. Megvallom, hogy mindkét ajándékon találtam kifogásolni valót: az órának az volt hibája, hogy nem ketygett, a ruha pedig abban sántított, hogy kabát, mellény és nadrág egy darabban volt, én pedig abban láttam az elegancia netovábbját, hogy az ember hébe-korba leveesse kabátját.

Örömem első mámorában, sugárzó arccal futottam a szomszédságban lakó nagymamához, hogy kellően megbámultassam magamat. Vica természetesen velem volt. A nagymama udvarán nagy tyúkketrec állott, amelynek tetejére néha föl szoktam mászni, hogy egyet-kettőt kukorékoljak. Most is megtettem, s amint ünnepi hangulatomban, a tetőn guggolva karjaimat billegtettem s metsző hangon süvítettem, Vica odalenn tapsolt elragadtatásában. Jókedvünknek csakhamar vége lett. Lemászva a ketrechről, egy szögbe akadtam és — Jézus Mária! az új kabát könyökén háromujnyi széles hasadás ásított . . .

LÓSZÖR-VITÉZ

Le voltunk sújtva. Én sirva fakadtam, hugom elsápadt ijedtében. A nagymama hiába készítette elő legédesebb cukros süteményeit s a névnapra kijáró ezüsthuzast, be sem néztünk hozzá, hanem bánatos szívvel ögyelegtünk hazafelé. Sejtettem, hogy otthon irtóztató igazságot fognak tenni! Szegény Vicának majd megszakadt az ő áldott jó szíve az én nyomoromon, amint mellettem tipegett.

Egyszerre megfogta a karomat.

— Tudod mit, Dudi, ne sirj, majd én megvarrom a lyukat . . .

— Tudsz te varrni, Vica? — kérdeztem bizalmatlanul.

— Én? Ó jé, meglásd, úgy megvarrom, hogy senki sem veszi észre . . .

Ezt annyi önbizalommal mondta, hogy magam is nekibátorodtam. Otthon egyenesen a fáskamrába surrantam, Vica pedig addig settenkedett a mama varróasztala körül, míg a szükséges eszközöket sikerült elcsennie. Nemsokára utánam jött tüvel, cérnával, óriási szabóollóval és akkora gyűszűvel, melybe három ujjá is belefért. Én végighasaltam egy kosáron. Vica pedig mellém térdelt és fontoskodó arccal kezdett varrni, nagy girbe-görbe öltésekkel, egyszer föl, egyszer le. Mikor elkészült, maga is bizalmatlanul nézett végig művén; a kabát sötétkék volt, a cérna pedig fehér. Leleményes eszével ezen is segített, hozott tentát és ujjá hegyével szépen befeketítette a cérnát, — most már igazán nem látszott semmi . . .

Örömben olyat tettem, amit csakhamar meg-

HERCZEG FERENC

bántam: odaajándékoztam Vicának a lószőr-vitézt. Hugom alig mert hinni fülének és szinte elsápadt a túlnagy boldogságtól.

— Igazán nekem adod, Dudi? — kérdezte elálló lélegzettel.

— Neked adom, Vica.

— Örökre?

— Örökkön-örökké.

— Mondd: bizony Isten!

— Bizony Isten! . . .

Vica karjára kapta a huszárt és örömsikoltással rohant a kertbe.

Mikor este levetköztettek, Vica már ketreces ágában térdelt s a huszárral a hóna alatt, álmos fővel darálta az esti áldást.

— Ez meg mi? — kérdezte anyám, mikor vetkőzés közben a kabát ujjja egyszerre megroppant a könyökön . . . Jézusom! Vica odavarrta kabátomat az ingemhez! Anyám mérges is volt, de nevetett is; én pedig, tekintettel a névnapra és álmos állapotomra, egy gyöngé barackkal szabadultam.

Másnap Vica már korán reggel játszott a huszárral, engem pedig a sárga irigység emésztett . . .

— Az egész alku nem áll, mert Vica nem varrta meg jól a kabátot és nem igaz, hogy senki sem vette észre a lyukat, mert a mama észrevette és én barackot is kaptam, és a „bizony Isten“ nem érvényes és azért a huszárt vissza kell adni . . .

Ilyformán okoskodtam. Az érvelésből civódás, a civódásból veszekedés lett, végre Vica haragtól lángható arccal, kevélyen dobta lábamhoz a huszárt:

— Nesze, vedd, nekem nem kell! . . .

Számitottam ilyesmire, mert ismertem hugom forró vérét; azt is tudtam, hogy a következő pillanatban már sajnálni fogja gavalléros föllobbanását, azért megragadtam zsákmányomat és diadalmasan menekültem a kertbe.

Ezentúl még féltékenyebben őriztem kincsemet. Az érték, amellyel Vica szemében bírt, előttem is becse-

HERCZEG FERENC

sebbé tette. Ha iskolába mentem, gondosan elrejtettem, hol a vizeskád, hol valamelyik almárium alá, s mert észrevettem, hogy távollétemet titokzatos kezeksek arra használják, hogy vitézemet kikeressék, oly rejteket találtam neki a szénapadláson, ahová Vica nem férhetett.

Ha a kertben játszottam huszárommal, hugom a kerítésen át bánatos irigységgel ügyelt minden mozdulatomra . . .

Szegény Vica! Egész élete alig terjedt egy arasznyira, mégis elég hosszú volt arra, hogy forró gyermekszíve keresztülszenvedje a sorvasztó vágy, a bánatos lemondás, a reménytelen szerelem minden nyomorát. Vica egyszerre beteg lett.

Bevallom, hogy őszintén irigyeltem. Alig ismertem kellemesebb állapotot a betegségnél: az embernek bekötik fejét, nyakát, ágyba fektetik, nem kell iskolába mennie, mama, apa kényeztetik, dédelgetik, s ha az ember elég élelmes, hogy hébe-korba nyöszörögjön kissé, kap narancsot, datolyát és cukrot.

Engem a nagymamához adtak, a lószőr-vitéz persze velem ment. Elhagyatottnak éreztem magam a nagymamánál, — meglehet azért, mert Vica nem volt velem, de meglehet azért, mert az egész házban oly komor, szinte ünnepies hangulat uralkodott.

A ház közvetlen a templom mögött állott, amelynek hatalmas két gót tornya belátszott udvarunkra; harangzúgása pedig napközben megremegtette ablakainkat. Hálósobánk falairól dolmányos, szúrós-tekintetű urak és hosszunyaku, virágos hölgyek tekintettek le.

Legjobban érdekelt azonban az almáriumon ketyegő régi óra. Csodálatos egy óra volt ez! A virágos mutatólap alatt inga helyett cifra aranypillangó lengett ide-oda, a két alabástrom-oszlop között pedig kert volt, barok kastéllyal, szökőkúttal, piros viasztulipánokkal és mérgeszöld gyeppel; a kertben egy spanyol lovac állott, tollas barettel és gitárral. Epedve tekintett a kastély zárt ablakára. Ha az óra ütni kezdett, akkor kipattant a csúcsíves ablak s egy parányi hölgyecske jelent meg, aki mereven bólintgatott a fejével. A lovac buzgón kezdte verni a lantját, a szökőkút hullámos üvegsugara körbe forgott, az óra belsejéből csodálatosan andalító, ősrégi dallam hangzott. Én pedig dobogó szívvel és elfojtott lélegzettel néztem ezt a megelevenedett varázsálmot. De most jut eszembe, hogy Vicáról kell beszélnem! A nagymama egy nap azt mondta nekem, hogy szegény Vicánk nagyon rosszul van.

— Ahá! — gondoltam, — tehát nagyon sok cukrot kap?

Délután beállított hozzánk Borka, a szobaleány, s azt mondta, hogy orvosságért megy és hogy Vica szépen kéret, küldjem el neki a huszáromat kölcsön, attól mindjárt egészséges lesz.

— A huszáromat, — dadogtam, — a huszáromat? hová is tettem . . . majd megkeresem . . .

Nem tudom, mi rossz szellem bántott. Besiettem a szobába, keblemre gyömöszöltem a huszárt, átmásztam a kerítésen és kivágtattam a rétre. Csak akkor éreztem biztosságban a kincsemet, mikor egyedül találtam magamat a fűzesben. Sokáig csatangoltam az ér partján.

Oh, az a Vica! Nem elég, hogy nem jár iskolába, hogy cukrot kap, még a huszáromát is akarja? Mikor bealkonyodott, félni kezdtem a magánytól; a régi korhadtt fűzfák a homályban ugrándo-zó emberalakok és fenyegető szörnyképek árnyaihoz hasonlítottak.

Amint a huszárral hónom alatt, lelkendezve hazavetődtem, a nagymama némán és szomorúan ült az udvaron. Nem volt kedvem játszani, letelepedtem a nagymama mellé. Az udvar virágágyai fölött denevérek és éji pillangók röpködtek.

A hold korongja fölbukkant a templom tornyai között, a csúcsives bolthajtások, az áttört, szeszélyes kőcirádák bűvös fényben fürödtek. Ha a templomot holdvilágban láttam, titokzatos, regényes vágy fogott el. Képzeletemben bekalandoztam azt a csodálatos köerdőt, odafönn, hol gót szörnyek tanyáznak és karcsu kővirágok nyílnak a holdfényben.

Mikor odalenn a kaszárnnyában elfújták a takarodót, a búskomor, vontatott hanghullámok hallatára zsibbadás fogott el s nyomottság vett rajtam erőt. Talán mégis oda kellett volna küldeni Vicának a lószőr-vitézt?

Éjjel bolondos álmom volt. A zenélő óra kertjében jártam, fejem fölött az örökké nyughatatlan pillangó lengett föl és alá, a szökőkút csörgedezett, a zene szólt, de az, aki a lantot verte, az én lószőr-vitézem volt, a kastély ablakából pedig a kis Vica bölintott alá . . . Hirtelen fölijedtem ágyamban, a szobában gyertyafény járt.

— Nagymama! — nyöszörögtem.

— Mi az, fiam?

— A huszárt, a huszárt, oda kell adni Vica-cicának . . .

A nagymama gyöngéden megcsókolt s elfojtott zokogással mondta:

— Vica-cica a menyországba ment, angyal lett belőle . . .

Emlékeim itt elmosódnak. Sehogy sem tudom elképzelni, mit éreztem és gondoltam én akkor. Egy kép azonban tisztán áll szemem előtt, oly tisztán, mintha nem is húsz év előtt, hanem tegnap láttam volna.

Megint szüleim házában voltam. Forró nyári délután volt. Az udvar telve volt suttogó idegenekkel, kik kíváncsian nézték az előttünk álló kis érckoporsót. A nyíló hársfavirágok illatába viaszgyertyák és hervadt lomb szaga vegyült. A pap halk hangon énekelt, közbe hallatszott a háztetőn bóbiskáló galambok turbékolása. Én a fekete szalagot néztem, melyet a szalmakalapomra varrtak; közbe sírtam, mert a mama is sírt.

A mama halálsápadt volt, néha egy elfojtott sikoltás tört ki a melléből. Ilyenkor görcsösen szorította össze a kezemet, melyet fogva tartott és én azt hittem, hogy össze kell dőlnie az egész világnak.

Talán mégis jó lett volna Vicának odaadni azt a huszárt?

Mikor másnap ebédhez ültünk, az asztalnál egy hely üres maradt. Apa kedvetlenül tolta el maga elől a levest, a mama pedig nedves szemekkel bámult arra az üres helyre.

— Szegény gyermekem, — mondta remegő hangon,

HERCZEG FERENC

— haldoklásában már nem is ismert rám, folyton valami huszárt emlegetett lázában . . .

Most már magam is letettem a kanalamat. Most már tisztában voltam azzal, hogy jó lett volna Vica-cicának odaadni azt a lószőr-vitézt, lelkemben pedig földeregett a földi boldogság hiú voltának homályos sejtelme.

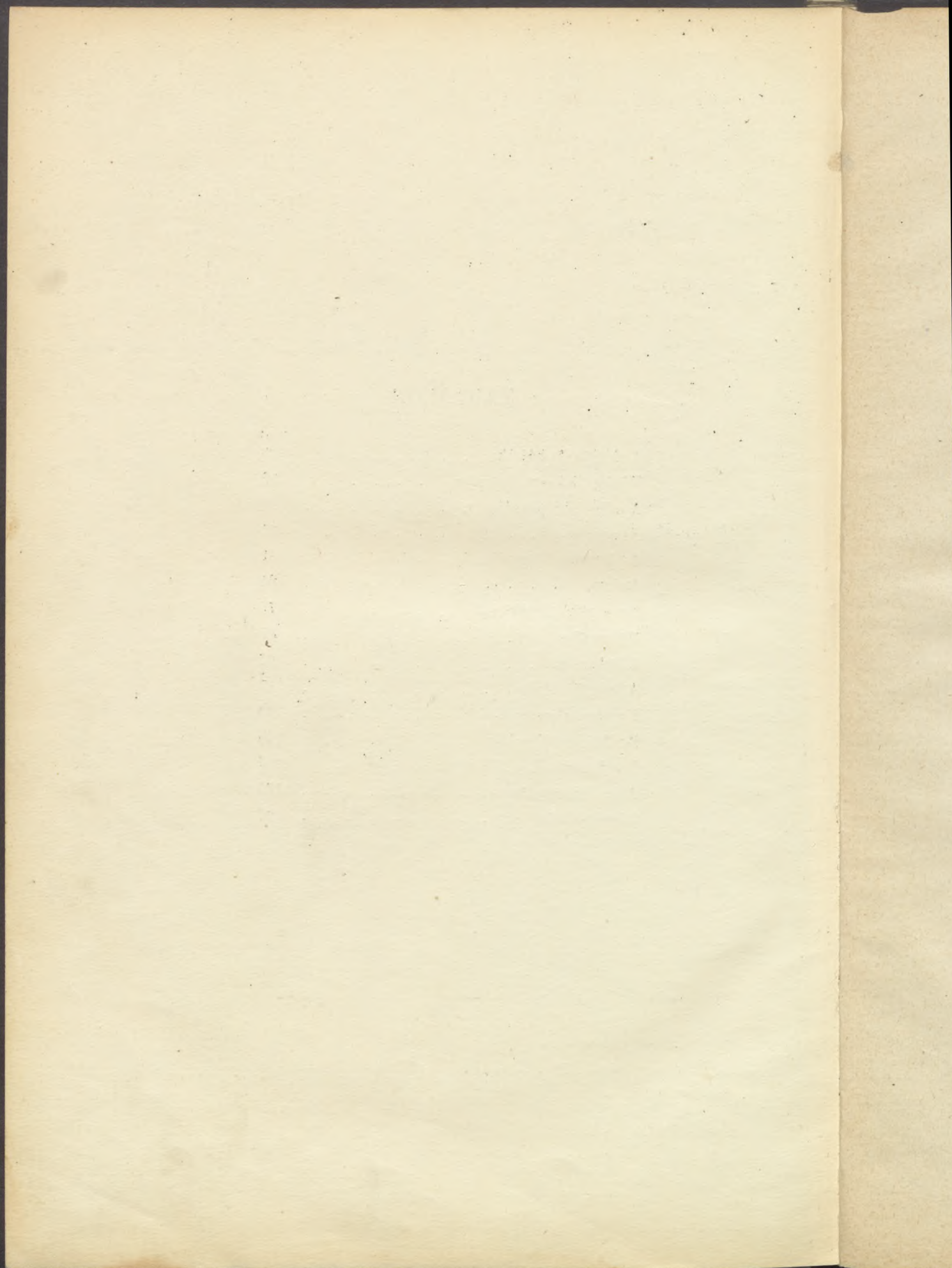
Husz év multán megint előttem van a lószőr-vitéz, amelyhez a szegény Vica halálában is hű maradt. Nem tartozom még azokhoz, akik már leszámoltak az élettel, de talán odaadnám mindazt, amiért küzdök s amit még remélek a jövőtől, ha még egyszer szemtől-szembe állhatnék Vicával, odanyujthatnám neki a huszárt és azt mondhatnám neki:

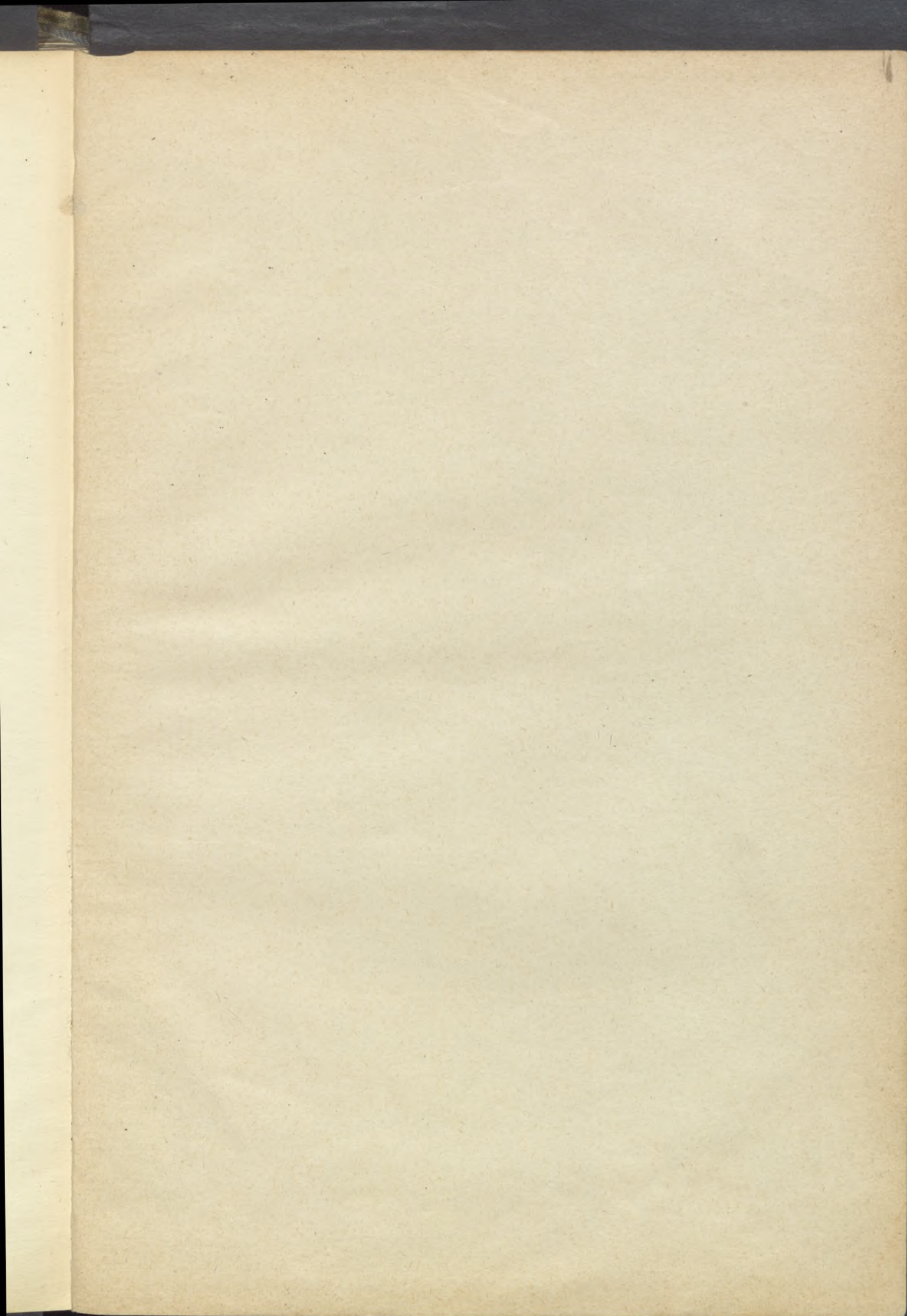
— Nesze, Vica-cica, pattogatott kukorica, — nesze, bizony Isten, igazán neked adom a lószőr-vitézt!

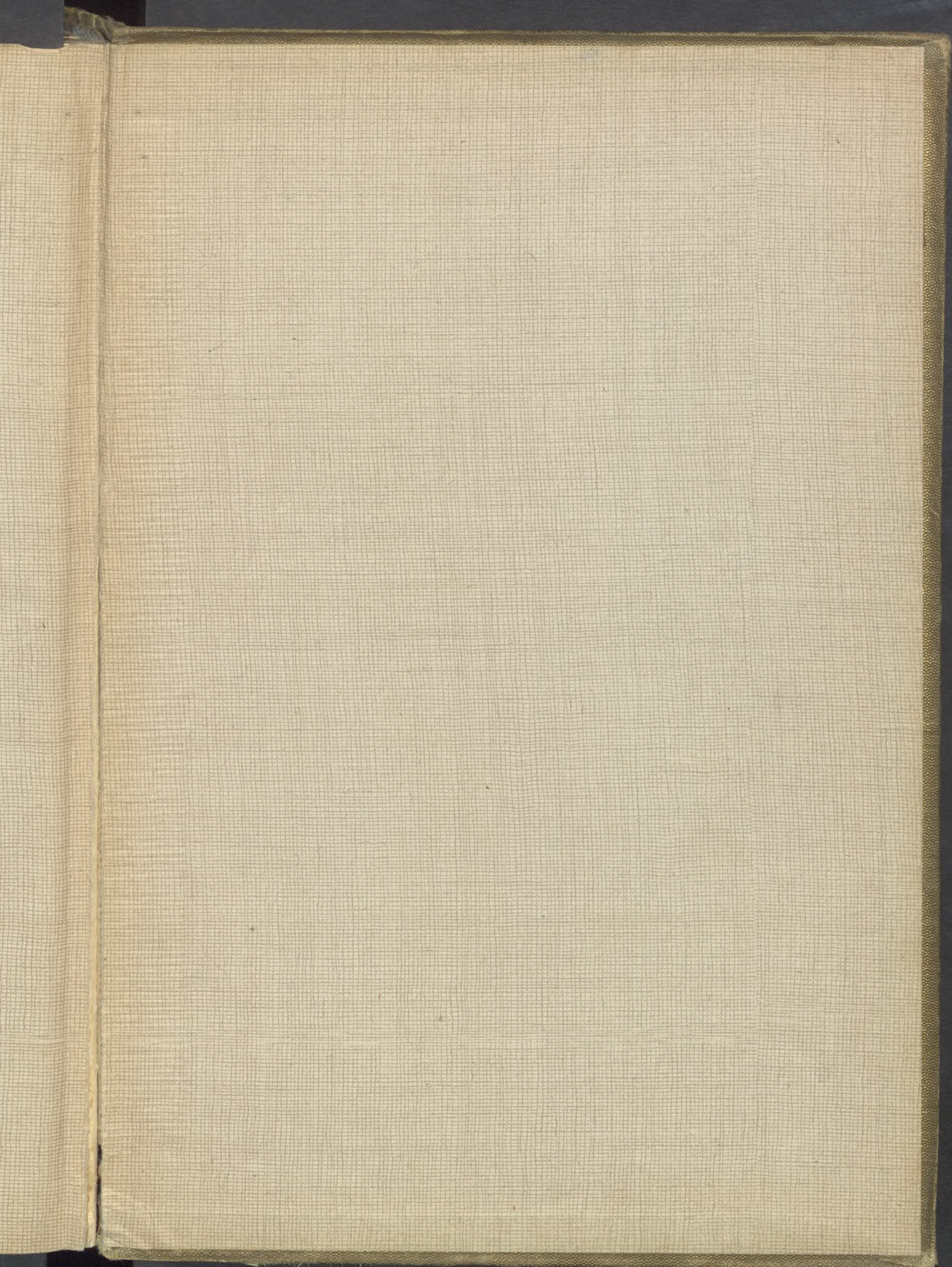
TARTALOM

	Oldal
A bujdosó bábúk	3
Bögöly három felesége	19
A régi ház pincéje	29
A majom	41
A lantos házassága	51
Anima	61
Az arany trombita	75
Gyöngyöm	85
Kötelesség	107
A himlő-utca	115
Kondor a csavargó	133
Rarámi királyné	145
Szarkavers	167
A próbacsendőr	175
Lószőr-vitéz	191

4

HERCZEG
FRENC
MESEK

.....
L29.875 OSZK
.....